Hallintovaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua ja valtionosuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Eduskunta on 11 päivänä helmikuuta 1992 lähettänyt hallintovaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 216/1991 vp.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi myös eduskunnan 10 päivänä maaliskuuta 1992 valiokuntaan lähettämän ed. Vehkaojan ym. lakialoitteen n:o 4 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta sekä eduskunnan 13 päivänä maaliskuuta 1992 valiokuntaan lähettämän ed. Vehkaojan ym. lakialoitteen n:o 5 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta sekä pyytänyt kirjelmällään 12.3.1992 lakialoitteesta n:o 4 ja kirjelmällään 17.3.1992 lakialoitteesta n:o 5 sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti antanut lausunnon hallituksen esityksestä sekä valiokunnan pyynnöstä lakialoitteista (StVL 3). Lausunto on tämän mietinnön liitteenä.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina sisäasiainministeri Mauri Pekkarinen ja neuvotteleva virkamies Raimo Lindberg sisäasiainministeriöstä, valtiosihteeri Pekka Tuomisto valtioneuvoston kansliasta, lainsäädäntöneuvos Arto Sulonen ja ylitarkastaja Matti Väisänen opetusministeriöstä, kansliapäällikkö Heikki S. von Hertzen, osastopäällikkö Kimmo Leppo, osastopäällikkö Markku Lehto ja vanhempi hallitussihteeri Pekka Järvinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylijohtaja Pekka Ojala, neuvotteleva virkamies Risto Savola ja vanhempi finanssisihteeri Marja Tuovinen valtiovarainministeriöstä, hallintojohtaja Kari Pitkänen opetushallituksesta, osastopäällikkö Hannu Konstari valtiontalouden tarkastusvirastosta, tarkastusneuvos Teuvo Mäkelä valtiontilintarkastajain kansliasta, kansliapäällikkö Risto Jaakkola, osastopäällikkö Pekka Silventoinen ja lääninsihteeri Ilkka Virtanen Uudenmaan lääninhallituksesta, osastopäällikkö Väinö Saari, ammattikasvatustarkastaja Päivi Lehtonen ja ylitarkastaja Iiris Hyytinen Mikkelin lääninhallituksesta, pääsihteeri Eino Hosia julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnasta, varapuheenjohtaja Voitto Ahlgren ja pääsihteeri Paavo Lounela romaniasiain neuvottelukunnasta, toimitusjohtaja Jussi-Pekka Alanen, varatoimitusjohtaja Pekka Alanen, apulaisosastopäällikkö Simo Juva, johtava suunnittelija Urpo Ekström ja lakimies Antero Jaakkola Suomen Kaupunkiliitosta, varatoimitusjohtaja Leif Engfelt, osastopäällikkö Olli Kerola, apulaisosastopäällikkö Matti Rasila, tutkimuspäällikkö Aino-Elina Mäkimattila, lakimies Taisto Ahvenainen ja taloussuunnittelupäällikkö Jouko Heikkilä Suomen Kunnallisliitosta, johtaja Berndt Långvik Finlands svenska kommunförbundista, johtaja Jorma Back Sairaalaliitosta, apulaisosastopäällikkö Markku Lemmetty Akavasta, Suomen terveydenhoitajaliiton puheenjohtaja Anna-Ester Liimatainen-Lamberg ja palkkasihteeri Kauko Passi Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, tilastosihteeri Sinikka Nurminen Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta, lakimies Heikki Sipiläinen ja palkkasihteeri Pekka Rönkkö Virkamiesten ja Työntekijäin Yhteisjärjestöstä, asiamies Pekka Piispanen Suomen Työnantajain Keskusliitosta, sosiaalipoliittinen asiamies Markku Koponen Liiketyönantajain Keskusliitosta, tutkimuspäällikkö Timo Sinisalo Suomen maakuntien liitosta, toiminnanjohtaja Timo Hannula Lapin maakuntaliitosta, toiminnanjohtaja Paavo Karttunen Kalajokilaakson Talousalueen liitosta, erikoissuunnittelija Olli Hari ja erikoissuunnittelija Birgitta Rickman Helsingin kaupungista, kaupunginjohtaja Pirjo Ala-Kapee ja projektisuunnittelija Jouko Sillanpää Vantaan kaupungista, talousarviopäällikkö Heikki Helin Lahden kaupungista, rahoitusjohtaja Raili Tiitola Vaasan kaupungista, talousarviopäällikkö Maritta Vuorinen Kuopion kaupungista, kau-

punginkamreeri Thomas Karlsson Tammisaaren kaupungista, kaupunginkamreeri Erkki Lämsä Kajaanin kaupungista, vs. kaupunginjohtaja Paavo Vanhatupa Ähtärin kaupungista, kaupunginkamreeri Reijo Timperi Forssan kaupungista, kunnanjohtaja Jorma Ravio Lavian kunnasta, kunnanjohtaja Aimo Lehmikangas Rantsilan kunnasta, kunnanjohtaja Pauli Laurila Pelkosenniemen kunnasta, kunnanjohtaja Curt Dannström Dragsfjärdin kunnasta, kunnanjohtaja Ilkka Simanainen Rääkkylän kunnasta, kunnanhallituksen puheenjohtaja Klaus A. Sahlgren ja kunnanjohtaja Erik Westerback Korppoon kunnasta, kunnanjohtaja Erkki Laajaniemi Elimäen kunnasta, kunnanjohtaja Pauli Vaittinen Polvijärven kunnasta, teatterinjohtaja Jussi Helminen Tampereen Työväen Teatterista, teatterinjohtaja Georg Dolivo Svenska Teatern i Helsingfors -nimisestä teatterista, teatterinjohtaja Anneli Mäkelä ja talouspäällikkö Christian Blom Skolteaternista, lakimiessihteeri Heikki Hyvärinen Saamelaisvaltuuskunnasta ja va. professori Juha Alho Joensuun yliopistosta.

Hallituksen esitys

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmä ehdotetaan uudistettavaksi samanaikaisesti opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusjärjestelmän sekä kuntien yleisen valtionosuusjärjestelmän kanssa. Uudistuksella muutettaisiin kuntien käyttökustannusten valtionosuus laskennallisten perusteiden mukaisesti määräytyväksi kaikissa mainituissa valtionosuusjärjestelmissä. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelujärjestelmä uudistuisi perusteellisesti. Uudistuksen yhteydessä ehdotetaan myös laajennettavaksi kuntien toimintavapautta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä.

Hallituksen esitys sisältää ehdotukset uusiksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista sekä ehdotukset muutoksiksi niihin sosiaali- ja terveydenhuollon lakeihin, joiden mukaiseen toimintaan ehdotettuja uusia lakeja sovellettaisiin. Palvelujen järjestämistä koskevia velvoitteita tällä esityksellä ei kuitenkaan muutettaisi.

Esitykseen sisältyvän sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua ja valtionosuutta koskevan lakiehdotuksen mukaan käyttökustannusten valtionosuus suoritettaisiin yksinomaan kunnille. Kuntakohtainen valtionosuus määräytyisi laskennallisesti pääasiassa kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden perusteella. Valtioneuvoston hyväksymässä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa suunnitelmassa määriteltäisiin valtionosuuden määrä koko maassa sekä kuntakohtaisen valtionosuuden laskennan perusteena olevat valtionosuuden määrät asukasta kohden. Valtakunnallisessa suunnitelmassa esitettäisiin myös arvio kuntien järjestämän sosiaalihuollon ja terveydenhuollon käyttökustannusten yhteismäärästä.

Kunnalle suoritettava valtionosuus laskettaisiin asukasta kohden määräytyvistä valtionosuuksista ottamalla huomioon kunnan ikäryhmittäinen asukasmäärä ja kantokykyluokka sekä lisäksi kunnan työttömyysaste, asukkaiden sairastavuus, pinta-ala ja asukastiheys. Kunnalle suoritettava valtionosuus olisi lopullinen eikä sen käyttö olisi sidottu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen nykyiseen tapaan.

Valtioneuvosto hyväksyisi edelleenkin sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen suunnitelman. Valtakunnallisen suunnitelman merkitys olisi kuitenkin olennaisesti toinen kuin nykyisin. Suunnitelman keskeisenä sisältönä olisi sosiaali- ja terveyspolitiikan valtakunnallisen linjan osoittaminen. Kuntien ja kuntainliittojen toimintaan kohdistuvasta sitovasta ohjauksesta luovuttaisiin pääosin.

Kuntien ja kuntainliittojen investointeja suunniteltaisiin ja niihin suoritettava valtionosuus määräytyisi esityksen mukaan jatkossakin pääpiirteissään samoin kuin nykyisin.

Esityksen mukaisen suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän piiriin ehdotetaan otettavaksi kaikki voimassa olevan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain piirissä olevat toiminnot entisessä laajuudessaan. Tällaisia toimintoja olisivat sosiaali- ja terveydenhuollon ohella myös eräät ympäristöterveydenhuoltoon ja ympäristönsuojelun hallintoon kuuluvat tehtävät. Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun hallinnon osalta valtakunnallista suunnittelujärjestelmää ehdotetaan tässä yhteydessä kevennettäväksi siten, että niistä ei olisi enää tavoitteita ja ohjeita valtakunnallisessa suunnitelmassa.

Esityksen mukainen uudistus ei aiheuttaisi muutoksia valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon. Esityksessä ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjako koko maan tasolla aiheu-

tuneista sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista säilytettäisiin sellaisena kuin se on lain voimaan tullessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuntien hallinnon järjestäminen tulisi aikaisempaa enemmän niiden itse ratkaistavaksi. Lisäksi kuntien päätösvalta lisääntyisi muun muassa palveluista perittävien maksujen, henkilökunnan kelpoisuusehtojen ja virkarakenteen määräämisessä.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevan lainsäädännön sekä kuntien valtionosuuslain kanssa vuoden 1993 alusta.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa n:o 4 ehdotetaan sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettavaksi palveluasiamiehen virka. Palveluasiamiehen tehtävänä olisi edistää sosiaalisten oikeuksien toteutumista, palvelujen saatavuutta ja palvelujärjestelmän toimivuutta. Perusturvalautakuntaan ehdotetaan lisättäväksi palvelujen käyttäjien edustusta. Lakialoite on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykseen n:o 216/1991 vp sisältyvään lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta.

Lakialoitteessa n:o 5 ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettu laki säädettäväksi hallituksen esityksestä n:o 216/1991 vp siten poikkeavasti, että lain 12 §:ään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin kuntien erityisen korkeiden kustannusten tasaamiseksi perustettavasta tasausrahastosta.

Valiokunnan kannanotot

1. Yleistä

1.1. *Sosiaali- ja terveydenhuolto kokonaisuudistuksen osana*

Nykyinen kuntien valtionosuusjärjestelmä on syntynyt vaiheittain eri aikoina. Osauudistuksista huolimatta järjestelmä on edelleen monimutkainen ja hallinnollisesti työläs. Eri valtionosuuksien perusteet ja menettelytavat poikkeavat varsin paljon toisistaan. Valiokunta toteaa, että nykyinen järjestelmä ei myöskään korosta riittävästi kuntien itsehallintoa ja omavastuisuutta. Suurin osa valtionosuuksista ja -avustuksista on sidottu lainsäädännöllä määrättyyn tehtävään. Tehtävien hoidosta on laeissa ja niiden nojalla annetuissa alemmanasteisissa säännöksissä määrätty varsin yksityiskohtaisesti. Näin kuntien mahdollisuudet valita vaihtoehtoisia toimintatapoja ja järjestää toiminta paikallisiin oloihin ja tarpeisiin parhaiten soveltuvaksi ovat olleet rajoittuneet. Nykyisen valtionosuusjärjestelmän tehtäväsidonnaisuus ja kustannusperusteisuus edellyttävät myös yksityiskohtaista kuntien toiminnan ja talouden ohjausta ja valvontaa.

Valiokunnan käsiteltävänä olevan, kolmesta hallituksen esityksestä (HE:t 214—216/1991 vp) muodostuvan kuntien valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen tarkoituksena on valtionosuusjärjestelmää yksinkertaistamalla ja yhtenäistämällä vähentää nykyisen järjestelmän epäkohtia. Kokonaisuudistuksen tavoitteena on sekä valtion tuen perusteiden että menettelytapojen kehittäminen siten, että uusi valtionosuusjärjestelmä kannustaisi kustannustietoiseen toimintaan, lisäisi kuntien toimivaltaa ja poistaisi valtion viranomaisten tarpeetonta ohjausta, painottaisi toiminnan taloudellisuutta ja tuloksellisuutta sekä tasoittaisi kuntien taloudellisessa asemassa olevia eroja. Lisäksi tavoitteena on, että järjestelmä olisi yksinkertainen ja selkeä, toimisi viivytyksettä ja joustavasti, perustuisi mahdollisimman pieneen asiakirjatuotantoon ja hallinnolliseen työhön sekä olisi vaikutuksiltaan hallittava ja ennakoitava. Vaikka kokonaisuudistuksen merkitystä on korostettu puhumalla vuosisadan uudistuksesta, on todettava, ettei uudistuksen kaikkia tavoitteita saavuteta vielä tässä yhteydessä riittävässä määrin.

Uudistuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta keskeisiä periaatteita ovat siirtyminen laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään ja kuntien toiminnallisen liikkumavapauden laajentaminen. Tämä onkin mahdollista kattavan ja eri puolilla maata pitkälti samantasoiset palvelut takaavan palvelujärjestelmän tultua rakennetuksi nykyisen valtionosuusjärjestelmän puitteissa. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä, että myös uudistuksen tavoitteena on sellainen järjestelmä, joka takaa riittävät palvelut kaikille niitä tarvitseville, mutta on samalla taloudellinen ja tehokas.

Kokonaisuudistuksessa valtionosuudet jakaantuvat hallituksen esitysten (HE:t 214—216/1991 vp) perusteella tehtäväkohtaisiin valtion-

osuuksiin ja tehtävistä riippumattomiin valtionosuuksiin. Ensiksi mainittuja ovat valtionosuudet, joita myönnetään sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä opetus- ja kulttuuritoimeen. On syytä todeta, että tehtäväkohtaisissa valtionosuuksissa ainoastaan käyttötalouden valtionosuudet määräytyvät pääasiassa laskennallisin perustein. Perustamiskustannusten valtionosuusjärjestelmä sen sijaan ehdotetaan säilytettäväksi periaatteiltaan varsin pitkälti entisellään, vaikkakin myös perustamiskustannusten järjestelmää kehitetään nykyisestään.

Vaikka yleinen valtionosuus, käyttökustannusten valtionosuus sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä opetus- ja kulttuuritoimessa myönnetään erikseen, ei uudistus merkitse sitä, että nämä valtionosuudet olisivat sidottuja tiettyjen valtionosuustehtävien hoitamiseen. Toisaalta kuntien velvollisuus huolehtia asianmukaisesti kaikista nykyisistä valtionosuustehtävistä säilyy entisellään.

Valiokunta toteaa, että uudistuksessa kantokykyluokituksen vaikutusta sosiaali- ja terveydenhuollon samoin kuin opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannusten valtionosuuksiin vähennetään. Tämä merkitsee siirtoa tehtäväkohtaisista valtionosuuksista verotulojen täydennykseen ja kuntien yleiseen valtionosuuteen, joiden avulla tasataan kuntien verotulojen kertymää ja muita taloudellisia toimintaedellytyksiä. Siirrot käyttökustannusten tehtäväkohtaisista valtionosuuksista yleiseen valtionosuuteen ja verotulojen täydennykseen ovat vuoden 1989 tasossa yhteensä 4,4 miljardia markkaa. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että uudistuksessa on säännöstasolla turvattu käyttökustannusten osalta valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon muuttumattomuus.

Laskennallisen valtionosuusjärjestelmän kunnittaiset määräytymisperusteet on hallinnonaloittain pyritty määrittelemään siten, että ne kuvaavat asianomaisen hallinnonalan palvelujen tarvetta ja kustannuskehitystä tai kunnan valtiontuen tarvetta yleensä.

Valiokunta pitää ehdotettua sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän uudistusta tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Uudistuksen tavoitteet kustannustietoisuuden ja tulosvastuun merkityksestä korostuvat erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina, ja ne saattavat jopa ylikorostua. Tästä syystä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatuun, niiden aloittaiseen saatavuuteen, kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja maan eri osien asukkaiden tasapuolisiin mahdollisuuksiin saada palveluja on kiinnitettävä erityistä huomiota. Samoin laadullisiin tekijöihin, kuten henkilöstön ammattiosaamiseen, määrään ja jatkokoulutukseen, toimintatiloihin sekä muihin voimavaroihin, on kiinnitettävä riittävästi huomiota.

Kunnan vastuulla on palvelujen järjestäminen ja taloudellisten voimavarojen ohjaaminen eri palveluihin ja jopa mahdollisuus jättää joitakin palveluja tarjoamatta. Tämä korostaa kunnallisen itsehallinnon ja luottamushenkilöjärjestelmän merkitystä. Kuntakohtaiset erot ovat, nykyiseen tapaan, mahdollisia ja hyväksyttäviäkin, kunhan sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen suunnitelman edellyttämää yleistä linjaa seurataan. Kuntien itsehallintoon kuuluu myös palvelujen etusijajärjestykseen asettaminen. Tämä edellyttää kansalais- ja arvokeskustelua sekä monipuolista pohdintaa myös valtakunnallisella ja kunnan tasolla.

Kustannusvastuusta seuraava mahdollisuus taloudellisten säästöjen aikaansaamiseen ja leikkausten toteuttamiseen tulee tehdä harkiten ja pitkän aikavälin vaikutukset huomioon ottaen. Esimerkiksi ehkäisevän toiminnan säästöt ovat usein säästöjä vain lyhyellä aikavälillä. Lyhyenkin aikavälin toiminnassa tulee ottaa huomioon säästöjen heijastusvaikutukset, jotka saattavat johtaa jopa korkeampiin kustannuksiin muulla sektorilla ja aiheuttaa epätarkoituksenmukaista toimintaa. Menettely voi siirtää kustannuksia muulle maksajalle, valtiolle tai kotitalouksille.

Uudistetun suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän yhtenä vaikutuksena lienee kuntien yhteistoiminnan kehittyminen ja kunnallislain uudistuksen myötä saatavien uusien toimintamahdollisuuksien hyväksi käyttäminen. Tehtyjen selvitysten lisäksi on kuntien välisten kustannuserojen syiden erittelyä ja analysointia jatkettava muun muassa palvelujen tarjonnan, saatavuuden ja laadun kannalta. Tällaisella selvitystyöllä on merkitystä myös kunnille niiden suunnitellessa toimintaansa ja palvelurakennettaan.

Valiokunta yhtyy siihen useissa asiantuntijalausunnoissa esitettyyn näkemykseen, että valtionosuusjärjestelmät ja menettelytavat jäävät nyt vireillä olevan uudistuksen toteuttamisen jälkeenkin vielä varsin erilaisiksi eri hallinnonaloilla. Valiokunta toteaa kuitenkin, että verrattaessa tällä hetkellä voimassa olevia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusjärjestelmiä ne ovat lähtökohdiltaan lähes täysin erilaisia. Valtionosuuden määräytymisperusteiden muuttamisella laskennallisiksi

tätä erilaisuutta ei ole voitu kuroa yhdellä kertaa umpeen. Valiokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että valtionosuusjärjestelmien uudistamistyötä on syytä jatkaa nyt saatavan kokemuksen pohjalta. Tavoitteena tulee olla siirtyminen tulevaisuudessa yhteen valtionosuuteen ja samalla kaikilta osin suoraan kunnille maksettavaan valtionosuuteen.

1.2. *Kuntien toimintavapauden lisääminen*

Nykyinen pitkän ajan kuluessa muotoutunut valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus sisältää paljon yksityiskohtaisia säännöksiä hallinnon ja toiminnan järjestämisestä, henkilökunnasta ja palveluista perittävistä maksuista. Näitä säännöksiä laadittaessa on ollut lähtökohtana yhtäläisten palvelujen turvaaminen maan eri osissa kuntien erilaisuudesta huolimatta. Sääntely on ollut hyväksyttävissä erityisesti koko maamme kattavaa palvelujärjestelmää rakennettaessa. Kuntien toimintaa on ollut myös perusteltua ohjata aikaisemmin muun muassa sen vuoksi, että henkilökunta kunnissa on ollut varsin eritasoista. Valiokunta toteaa, että tällä hetkellä kuntien henkilökunta on kohentuneen koulutuksen myötä hyvin ammattitaitoista.

Kuten aiemmin lausutustakin ilmenee, monissa tapauksissa yksityiskohtainen sääntely on alkanut merkittävässä määrin rajoittaa kuntien mahdollisuuksia organisoida ja järjestää valtionosuustehtävien hoitaminen paikalliset olosuhteet huomioon ottaen tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Esimerkiksi hallinnon järjestämistä koskevat säännökset eivät juurikaan vaikuta saataviin palveluihin, mutta voivat yksittäistapauksissa haitata valtionosuustehtävien hoitamista ja koko kunnan valtionosuustehtävien palvelujärjestelmän kehittämistä.

Valiokunta toteaa, että kuntien toimintavapautta rajoittavien säännösten purkaminen on välttämätöntä. Kuntatasolla tunnetaan parhaiten kansalaisten tarpeet ja mahdollisuudet tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen. Kunnallissektorilla on myös pitkään vaadittu uudistuksen toteuttamista ja vakuutettu kuntien kykyä ja tahtoa hoitaa nykyiset valtionosuustehtävät vastaisuudessakin kunnolla. Valiokunta haluaa torjua ne epäilykset, joita on esitetty sen suhteen, että uudistus tältä osin johtaisi palvelujen heikkenemiseen. Valiokunta uskoo kuntien pystyvän ja haluavan hoitaa valtionosuustehtävät turvaten palvelujen tason ja palveluille asetettavat laadulliset tavoitteet sekä kansalaisten oikeusturvan.

Kunnallisen toimintavapauden korostuessa on samalla tärkeää korostaa paitsi palvelujen käyttäjien asemaa myös henkilöstön osallistumismahdollisuuksia. Henkilöstöllä on sellaisia tietoja ja taitoja, jotka antavat mahdollisuuksia aiempaa tarkoituksenmukaisempaan palvelujen järjestämiseen, joten johtamismenetelmien ja osallistumisjärjestelmien kehittämisellä voidaan saada aikaan huomattavia palvelujen tarjonnan ja sisällön laadullisia parannuksia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon keskinäisen yhteistyön lisääntyminen korostaa laaja-alaista ammattitaidon tarvetta. Ammattitaitoon kuuluu yhä selvemmin vaatimus kokonaisnäkemyksestä. Uudistus ei saa johtaa ammattitaidon sivuuttamiseen, vaan sen merkityksen korostamiseen entisestään samalla laajentaen tarvittaessa toimenkuvia. Kelpoisuusehtojen muutokset eivät saa johtaa siihen, että käytetään kouluttamatonta tai ammattitaidotonta henkilökuntaa. Kuntien toimintavapauden lisääntyminen korostaa niiden vastuuta palvelujen laadusta.

Uudistuksen laajuus huomioon ottaen on henkilöstöä tehokkaasti koulutettava ja perehdytettävä järjestelmään sekä sen perusperiaatteisiin ja käytännön toimintaan. Toisaalta järjestelmään välttämättä kuuluva normien purku antaa mahdollisuuksia käyttää hyväksi henkilöstön ammattitaitoa ja osaamista uusilla tavoilla. Kuntien ja muiden työnantajien tuleekin käyttää tätä hyväksi.

Valiokunta korostaa kantanaan, että pääsääntöisesti lähtökohtana voidaan pitää sitä, että kunnallislaki sisältää kunnallishallinnon järjestämistä koskevat tarpeelliset säännökset. Valiokunta toteaa, että uudistuksessa lakitasoisten hallinnollisten normien purkaminen onkin myös sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla saatu varsin hyvälle alulle. Lainsäädäntöön jää kuitenkin vielä sisällöltään ja kirjoitustavaltaan uuteen järjestelmään huonosti soveltuvia säännöksiä. Edelleen kuntien toimintavapautta tarpeettomasti rajoittavia normeja on paljon myös asetuksissa. Esimerkiksi palveluista perittäviä maksuja, kelpoisuusehtoja ja ryhmäkokoja koskevat säännökset sisältyvät pääosin asetuksiin. Normien purkaminen on valiokunnan mielestä toteutettava kaikkien valtionosuustehtävien osalta soveltuvin osin mahdollisimman pitkälle samanaikaisesti uudistuksen voimaan tullessa myös asetustasolla ja sitä on jatkettava edelleen. Valiokunta viittaa valtionosuustehtävien hoitamiseen liittyvän normien purkamisen kokonaistarkastelun osalta hallituksen esitykseen n:o 214/

1991 vp liittyvässä mietinnössään n:o 5 esitettyyn.

1.3. *Tietojen kerääminen*

Uudistukseen liittyvissä hallituksen esityksissä on erilaisia säännöksiä koskien niitä tietoja, joita kuntien on valtionosuusjärjestelmän johdosta toimitettava eri valtion viranomaisille.

Saadun selvityksen perusteella ei vielä tällä hetkellä ole mahdollista päästä kuntien ja valtion eri viranomaisten tarpeita tyydyttävään yhtenäiseen tietojärjestelmään. Tämä johtuu paljolti siitä, että eri hallinnonaloilla tarvitaan vain vähän yhtenäisiä valtionosuuden määräämiseen tai toiminnan seuraamiseen liittyviä tietoja.

Yhtenäisen tietojärjestelmän rakentamisesta luopuminen, ainakin uudistuksen toteuttamisen alkuvaiheessa, näyttää johtavan sekä olemassa olevien hallinnonalakohtaisten tietojärjestelmien että toisaalta Tilastokeskuksen tilastojen kehittämiseen. Monet valtionosuusjärjestelmään liittyvät tarvittavat tiedot ovatkin jo nykyisin saatavissa Tilastokeskuksen tietojärjestelmistä. Seurantatietojen kattavuuden parantamiseksi kuntien toiminta- ja taloustilaston kehittäminen on Tilastokeskuksessa meneillään. Saadun selvityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö on edennyt omien tietojärjestelmiensä kehittämisessä melko pitkälle eikä erityisiä ongelmia tältä osin ole tiedossa. Valiokunta katsoo tarkastellessaan valtionosuusjärjestelmää kokonaisuudessaan, että tavoitteena tulee olla tietojen keräämisen rajoittaminen vain välttämättömien tietojen hankkimiseen sekä tapahtumaan Tilastokeskuksen kautta tai muutoin yleisesti käytettävistä tilastoista. Keräämisen tulee perustua vastaisuudessa pelkästään muutoinkin kunnissa normaalisti laadittaviin asiakirjoihin, kuten kuntasuunnitelmaan, talousarvioon, tilinpäätökseen ja kunnalliskertomukseen.

Välttämätöntä on ensi tilassa saada valtion ja kuntien väliset tietovirrat hallintaan, arvioida kuntiin kohdistuvan tietojenkeräämisen perusteet tarkkaan, karsia päällekkäistä tiedonkeruuta ja -tuotantoa sekä toteuttaa tarkoituksenmukainen työnjako valtion virastojen kesken samoin kuin valtion ja kuntien välillä.

Valtion viranomaisten edellyttämien tietojen tuottamisen ja ylläpidon kunnille aiheuttamat välittömät työvoimakustannukset ovat äskeisen selvityksen mukaan nykyisin yhteensä noin 330 miljoonaa markkaa vuodessa. Kun mukaan lasketaan myös valtion ja seurakuntien työvoimakustannukset sekä automaattisen tietojenkäsittelyn aiheuttamat tiedonsiirtokustannukset, ovat selvityksen mukaiset yhteiskustannukset noin miljardi markkaa vuodessa. Valiokunta katsoo, että tietojen tuottamisesta ja ylläpidosta aiheutuvia kokonaiskustannuksia on voitava oleellisesti supistaa. Myös tietojärjestelmäyhteistyön kannalta olisi tärkeätä pyrkiä tulevaisuudessa luopumaan hallinnonalakohtaisuudesta kokonaan ja siirtyä yhteen kunnille myönnettävään valtionosuuteen.

Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että uuden valtionosuusjärjestelmän voimaan tullessa tietojärjestelmiä kevennetään ensi tilassa siten, että kunnat joutuvat keräämään ja ylläpitämään vain ehdottoman välttämättömiä tietoja ja että ne kerätään mahdollisimman pian uudistuksen voimaantulon jälkeen koko valtionosuusjärjestelmässä Tilastokeskuksen kautta tai muutoin yleisesti käytettävistä tilastoista noudattaen yleisesti käytössä olevia luokituksia ja että samalla tietojärjestelmistä aiheutuvat kustannukset oleellisesti pienenevät.

1.4. *Asiakkaan asema*

Taloudellisten voimavarojen rajallisuuden johdosta on asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä esitetty epäilyjä yksilötasolla mahdollisesti hoitoa vaille jäävistä ryhmistä. Valiokunta korostaa, että asianmukainen hoito tulee turvata kaikille sitä tarvitseville. Hoitoon pääsyä ei saa ratkaista vain rahoituskysymyksenä, vaan se on kussakin yksittäistapauksessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiosaamisen piiriin kuuluva asia. Kaikilla kansalaisilla ei ole riittäviä voimavaroja omakohtaisen vastuun ottamiseen. Yhteiskunnan tuki on heille välttämätön hoitomahdollisuuksien turvaamiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että yhteiskunnassa käydään sosiaali- ja terveydenhuollon arvokeskustelua. Keskustelun tulee olla asiakkaan tarpeista lähtevää ja sen tavoitteena tulee olla toiminnan tehostaminen sekä laadun parantaminen ja varmentaminen. Viranomaisten on myös käynnistettävä pitkän aikavälin toimintojen pohjaksi tutkimustoimintaa, jotta päätöksentekoa voidaan suunnata asiakasnäkökulmaa toteuttavaksi. Siten voidaan tehostaa sosiaali- ja terveydenhuollon tulosta, toteuttaa paremmat palvelut nopeammin ja sovittaa toimenpiteet asiakkaan lähtökohtiin.

Asiakkaan oikeus saada palveluja liittyy läheisesti suunnitteilla olevaan perusoikeusuudistukseen ja varsinkin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien ottamiseen hallitusmuotoon. Kokonaisuutena on vahvistettava oikeutta saada hoitoa ja huoltoa. Erityisesti on pidettävä huolta pienistä ryhmistä, jotka eivät itse kykene vaatimaan oikeuksiaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön merkitys korostuu, koska se antaa erityisesti mahdollisuuksia luoda asiakkaille edellytyksiä oman elämänsä hallintaan ja siirtymiseen laitoshoidosta avohoitoon. Tämä kehittämislinja saattaa edellyttää muun muassa palveluasumisen ja hoivaosastojen kehittämistä. Laitospainotteisuudesta siirtyminen antaa myös mahdollisuuksia ottaa huomioon asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita sekä kunnioittaa heidän omaa päätäntävaltaansa.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on asiakasta varten. Asiakkaalle on taattava nopea ja joustava hoitoon pääsy tai tieto hoitoonpääsyn ajankohdasta. Palveluyksiköiden aukioloaikoja on kehitettävä siten, että henkilöt voivat yleisten työssäoloaikojen ulkopuolella käyttää niitä hyväkseen. Tähän liittyy myös investointien tehokas käyttö, mikä samalla merkitsee myös investointien vuorokautisesti aiempaa pidempää käyttöä.

Asiakkaan aseman parantamisen yhtä ulottuvuutta merkitsee tehokas tietosuoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietosuojan kokonaisuus ja säännösten Euroopan neuvoston tietosuojasopimuksen mukaisuus on selvitettävä. Uudistuksen edellyttäessä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoimintaa laajenevat tietojen käyttöä, saamista ja luovuttamista koskevat tarpeet siinä määrin, että tietosuojaan ja -turvallisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

1.5. *Palvelujen tarjonta*

Kunnille kuuluvan palvelujen järjestämisvastuun erottaminen palvelujen tuottamisesta lisää kuntien mahdollisuuksia käyttää hoidon ja huollon porrastusta tehokkaasti hyväksi. Tämän voidaan olettaa ajan myötä vaikuttavan myös palvelurakenteeseen siten, että se muuttuu aiempaa tarkoituksenmukaisemmaksi. Kunnat voivat purkaa nykyistä liian laitospainotteista järjestelmää ja siirtää hoitoa annettavaksi tarkoituksenmukaisemmalla tavalla edullisemmissa yksiköissä ja avohoitona kuten koti- ja perhehoitona ja palveluasumisena. Samanaikaisesti on kuitenkin huolehdittava siitä, että hoito on tarvetta vastaavaa. Sairausvakuutusjärjestelmä ja palvelut on koordinoitava kokonaisuudeksi siten, että järjestelmä toimii mahdollisimman selkeästi, kattavasti ja oikeudenmukaisesti.

Kunnat voivat harkintansa mukaan käyttää sairaanhoitopiirin tai yksityisten palvelujen tuottajien palveluja ja kilpailuttaa niitä keskenään. Tähän liittyen onkin pyrittävä huolehtimaan siitä, että hoidon porrastaminen toimii myös terveydenhuollon tuloksellisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Potilas ei saa jäädä vaille riittävää, asianmukaista ja tarpeellista erikoistutkimusta tai -hoitoa, mikä saattaisi tosiasiassa johtaa koko kyseisen hoitotapahtuman kustannuksien huomattavaankin lisääntymiseen. Samoin on huolehdittava myös vammaisten tarvitsemista erityisosaamista edellyttävistä palveluista.

Valiokunta pitää tarpeellisena, että pyritään selvittämään yliopistollisten laitosten opetuksesta ja tutkimuksesta aiheutuvat todelliset kustannukset ja korvaamaan ne yliopistollisille sairaaloille sen periaatteen mukaisesti, että valtio vastaa korkeakoululaitoksen aiheuttamista kustannuksista.

Uudistus ei saa johtaa siihen, että lapset, kehitysvammaiset, vanhukset tai muut ryhmät, jotka eivät kykene itse huolehtimaan itsestään ja oikeuksistaan, jäävät turvattomaan asemaan. Vastuu tällaisten ryhmien palvelujen olemassaolosta ja heidän ohjaamisestaan palvelujen piiriin kuuluu ensisijaisesti kunnalle. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös omaishoitajien asemasta huolehditaan.

1.6. *Maksupolitiikka*

Nykyisin palveluista perittävät maksut on sosiaali- ja terveydenhuollossa säännelty varsin yksityiskohtaisesti. Kunnilla on ainoastaan eräissä yksittäistapauksissa mahdollisuus poiketa laissa olevan säännöksen perusteella asetuksessa säädetystä tai sen nojalla määräytyvästä maksusta. Maksujen suuruutta koskevat säännökset ovat sitovia siten, että säädettyä maksua ei saa ylittää. Toisaalta säädetyn maksun alittaminen aiheuttaa kunnan tai kuntainliiton saaman valtionosuuden vähenemisen.

Samalla kun uudistuksessa lisätään kuntien toimintavapautta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä, lisätään myös kuntien päätösvaltaa maksujen määräämisessä. Tässä suhteessa

uudistuksen lähtökohtana on kuitenkin se, että toteutettava maksupolitiikka ei saa vaarantaa kuntalaisten mahdollisuuksia käyttää lakisääteisiä palveluja. Tähän liittyen uudistettavalla lainsäädännöllä huolehditaan siitä, että palvelut ovat maksuttomia silloin, kun se on tarpeen maassa noudatetun sosiaali- ja terveyspolitiikan toteuttamiseksi. Lisäksi ehdotetaan, että asetuksella voidaan säätää palvelusta perittävien maksujen enimmäismäärät, jotta liian suuret maksut eivät aiheuttaisi palvelujen käyttäjille taloudellisia vaikeuksia.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että palveluista perittävien maksujen järjestelmän tulee olla johdonmukainen, oikeudenmukainen ja yksinkertainen sekä tarkoituksenmukaista hoidon porrastusta edistävä. Maksujen asettamisessa tulee samantyyppisiä tai keskenään vaihtoehtoisia palveluja kohdella yhdenmukaisesti. Oikeudenmukaisuuden ja johdonmukaisuuden vaatimus koskee luonnollisesti myös asiakkaan maksukyvyn mukaan perittävien maksujen järjestelmää.

Kunnille ehdotetaan annettavaksi mahdollisuus periä laitoshoidossa tai huollossa olevan asiakkaan saamat tulot, korvaukset ja saatavat ja käyttää ne hoidon kustantamiseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tällaisissa tapauksissa asetetaan katto ja varmistetaan asiakkaalle tai potilaalle sellaiset käyttövarat, että hän laitoksessakin ollessaan voi itse mahdollisimman laajassa määrin hallita itseään taloudellisessa suhteessa.

Asiakasmaksuista annettavan lain 7 §:n 2 momentin mukaan näyttäisi siltä, että kunta voisi periä lapsille tulevat elatusavut kokonaisuudessaan, vaikka lapsen saaman hoidon, huollon tai palvelujen kustannukset olisivat vähemmän kuin elatusapu. Saman lakiehdotuksen 2 § ei näyttäisi rajoittavan kunnan perimisvaltuutta, koska 2 momentin mukaan maksua ei vahvisteta. Samassa yhteydessä on otettava kuitenkin huomioon lastensuojelulain 46 §, jonka nojalla lapselle on annettava henkilökohtaisia käyttövaroja ja jonka nojalla elatusavusta mahdollisesti käyttämättä jäävä osuus on ohjattava lapselle itselleen. Samantapainen ongelma sisältyy myös asiakasmaksuista annettavan lain 14 §:ään, jossa kunnan oikeutta periä ja nostaa tuloja, korvauksia ja saatavia ei rajoiteta. Asiakasmaksujen osalta on selvitettävä edellä mainituissa pykälissä mahdollisesti ilmenevät ongelmat ja ryhdyttävä tarvittaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin.

1.7. *Poikkeuksellisen suuret kustannukset*

Valiokunta edellyttää, että hallitus ratkaisee ongelman, joka voi kohdata kuntia yllättävien ja suurten sosiaali- ja terveydenhuollon menojen muodossa. Saadun selvityksen mukaan tällaiset, esimerkiksi suuresta liikenneonnettomuudesta johtuvat menot voivat yhtä kuntaa kohdatessaan saattaa erityisesti pienen kunnan vaikeaan taloudelliseen asemaan. Tällaisesta syystä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista korvata erillismenettelyin. Tämä on mahdollista muun muassa kuntien valtionosuuslain mukaisilla harkinnanvaraisilla avustuksilla. Samoin tulisi sairaanhoitopiireissä ja sosiaalitoimen kuntainliitoissa maksujärjestelyillä ja tasausrahastoilla varautua poikkeuksellisen suuriin kustannuksiin.

1.8. *Eräitä erilliskysymyksiä*

Vajaakuntoisten suojatyön ja kuntoutusjärjestelmän yhteydessä esille tulleen kuntoutettavan työllistämisen edellytyksistä on pidettävä huolta. Valiokunta kiirehtii suojatyötä koskevan lainsäädännön uudistamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettavan lain 10 §:n mukaan toimintavuoden valtionosuuksia voidaan tarkistaa vuosittain lokakuun loppuun mennessä muuttaen tarvittaessa valtakunnallista suunnitelmaa. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä ajankohta on tarpeettoman myöhäinen ja käytännön toiminnassa on pyrittävä aikaistamaan sitä mahdollisimman paljon.

Opiskelijat, laitoksissa asuvat ja eräät muut ryhmät eivät usein ole kunnan jäseniä, vaikka käyttävät asuinkuntansa eivätkä kotikuntansa palveluja. Valtionosuusjärjestelmän muuttuessa merkittävässä määrin asukasmäärää painottavaksi on tarkoituksenmukaista selvittää väestökirjalainsäädännön muuttamisen tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus.

Saadun selvityksen mukaan voimassa olevan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain kumoaminen merkitsee, että yli kolmesataa laitosta ja noin 7 000 työntekijää jää heihin nykyisin sovelletun toimiehtojärjestelmän ulkopuolelle. Tämä johtaa muun muassa palvelussuhdeasioiden hoidon monimutkaistumiseen. Valiokunta katsoo, että pikaisesti tulee selvittää toimiehtosopimusjärjestelmän säilyttämisen tai korvaamisen mahdollisuudet näissä laitoksissa.

1.9. *Vaikutukset hallintoon*

Kunnissa uudistus antaa mahdollisuuksia keventää hallintoa, jakaa tehtäviä ja toimivaltaa uudestaan sekä käyttää hyväksi näin saatavat voimavarat varsinaisen toiminnan hyväksi. Samalla on mahdollista kehittää johtamisjärjestelmiä ja luoda menetelmiä palvelujen saatavuuden sekä laadun varmistamisen kehittämiseksi.

Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen ehdotetulla tavalla aiheuttaa huomattavia vaikutuksia valtionhallinnossa erityisesti läänitasolla. Lääninhallitukset vahvistavat nykyisin kuntien ja kuntainliittojen toteuttamissuunnitelmat ja tekevät näitä koskevat valtionosuuspäätökset. Ehdotuksen mukaan sekä toteuttamissuunnitelmat että käyttökustannusten valtionosuusselvitykset jäisivät pois. Nämä tehtävät ovat sosiaali- ja terveysosastojen keskeisimpiä tehtäviä tällä hetkellä.

Ehdotetussa uudessa järjestelmässä lääninhallitukset myöntäisivät käyttökustannusten valtionosuudet ja vahvistaisivat perustamishankkeiden aloittamisvaltuudet sekä tekisivät perustamishankkeita koskevat valtionosuuspäätökset. Kun käyttökustannusten valtionosuuksien laskeminen tapahtuisi pitkälti automaattisen tietojenkäsittelyn avulla, tehtävien uudistuminen merkitsisi merkittävän työpanoksen vapautumista nykyisen suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän edellyttämistä tehtävistä.

Valiokunta toteaa, että lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastoille ei jää enää laajoja tehtäviä vuoden 1993 alusta lukien. Lisäksi on huomattava, että valtionosuusuudistukseen sisältyy sosiaali- ja terveydenhuollon osalta erillisen valvontaelimen, perusturvalautakunnan perustaminen ja uhkasakkojärjestelmä. Valiokunta katsoo, että on tarpeen selvittää, voidaanko lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastojen jäljelle jäävät tehtävät järjestää uudelleen siten, että mainitut osastot voitaisiin tarpeettomina lakkauttaa.

Myös keskushallinnon tasolla sosiaali- ja terveysministeriössä tapahtuu työtehtävien vähenemistä. Vuoden 1991 maaliskuun alusta yhdistettiin sosiaalihallitus ja lääkintöhallitus toisiinsa. Uusi sosiaali- ja terveyshallitus toimii kehittämiskeskuksena, jolla ei ole suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmään liittyviä välittömiä tehtäviä. Myös keskushallinnossa tulee arvioida työtehtävien muuttumisesta ja vähenemisestä aiheutuva hallinnon uudelleenjärjestämisen tarve. *Valiokunta edellyttää, että seurannan ja kehittämisen nimissä ei saa synnyttää uutta tarpeetonta byrokratiaa.*

1.10. *Seuranta ja selonteko*

Valiokunta toteaa, että käsiteltävänä olevat hallituksen esitykset n:ot 214—216/1991 vp muodostavat valtionosuuden määräytymisperusteiden, kuntien toimintaa koskevien säännösten purkamisen ja keventämisen sekä järjestelmien hallinnoinnin osalta yhteensovitetun kokonaisuuden. Uudistus merkitsee muutoinkin periaatteiltaan uudenlaista järjestelmää, jonka soveltamisessa käytäntöön saattaa ilmetä odottamattomia ongelmia. Uudistuksen toimivuutta pitääkin kaikilta osin jatkossa arvioida tarkkaan ja olla valmis tarvittaessa tekemään järjestelmään nopeastikin parannuksia ja korjauksia. Uudistuksen erityinen seuranta onkin välttämätöntä. Samalla on saatavan kokemuksen pohjalta tarpeen jatkaa uudistamistyötä muun muassa järjestelmien yhdenmukaistamiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta valiokunta pitää tärkeänä, että valtionosuuden perusteena olevien tekijöiden vaikutuksia seurataan. Muun muassa työttömyyden määrässä tapahtuneet nopeat muutokset, jotka varsinkin pienehköissä kunnissa vaikuttavat suurestikin, on voitava ottaa huomioon. Yleisissä rahoitusavustuksissa on varauduttava tässä suhteessa riittävin voimavaroin.

Vammaisten suhteellinen määrä voi kunnittain vaihdella suuresti ja tällä saattaa olla merkittäviä vaikutuksia kunnan talouteen. Vammaisten tai mahdollisesti erityisryhmittäin esimerkiksi kehitysvammaisten määrän vaikutukset valtionosuuden perusteena tulee selvittää.

Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa uuden lainsäädännön oltua voimassa kolme vuotta mahdollisimman pian vuoden 1996 alussa eduskunnalle selonteon valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen vaikutuksista. Valiokunta edellyttää selonteossa sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta kiinnitettäväksi erityistä huomiota valtionosuuden laskennallisten perusteiden oikeellisuuteen ja vaikutuksiin kuntien tosiasialliseen palvelujen tasoon, asiakkaiden aseman kehittymiseen, valtion ja kuntien kustannustenjaon tosiasiallisiin muutoksiin, sosiaali- ja terveydenhuoltoon kokonaisuudessaan käytettyjen voimavarojen muutoksiin ja niiden suhteeseen kansantalouden kokonaisuuteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittymisen kansantaloudellisesti myönteisiin vaikutuksiin.

Valiokunta katsoo, että selonteon ja siitä käydyn keskustelun perusteella on ryhdyttävä tarvittaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi ja järjestelmän kehittämisedellytyksien vahvistamiseksi.

2. Yksityiskohtaiset muutosehdotukset ja kannanotot

2.1. *Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta*

14 §. Sairastavuuskerroin. Valiokunnan saaman tiedon mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettavan lain 14 §:ssä käytetty käsite ikävakioitu kuolleisuus ei ole tilastotieteellisesti riittävän yksiselitteinen. Kun oikea ilmaus on ikävakioitu kuolleisuussuhde, ehdottaa valiokunta säännöstä muutettavaksi tämän mukaiseksi. Ikävakioitu kuolleisuussuhde voidaan laskea hallituksen esityksen perustelujen mukaisella laskentakaavalla. Vaikka tieteellinen käytäntö edellyttäisi sukupuolen huomioon ottamista, ei valiokunta ehdota tätä, koska se ei aiheuta saadun tiedon mukaan asiallisesti merkittäviä muutoksia kuntien valtionosuuksiin. Laissa pyritään kuolleisuussuhteella kuvaamaan vain kunnittaisia asukkaiden sairastavuuden eroja pyrkimättä tieteelliseen tarkkuuteen.

35 §. Perusturvalautakunta. Valiokunta ehdottaa, että perusturvalautakuntaa koskevan 35 §:n 3 ja 4 momentti poistetaan.

46 §. Aikaisempien säännösten soveltaminen. Vuosina 1989—1992 on perustamiskustannuksiin myönnettävää valtionosuutta väliaikaisesti muutettu vakinaisesta 64—31 prosentin asteikosta 66—29 prosentin asteikoksi. Sen varmistamiseksi, että tätä asteikkoa sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa aloitettuihin hankkeisiin, ehdotetaan 46 §:n 2 momenttiin otettavaksi asiaa selventävä säännös.

2.2. *Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista*

4 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 4 §:ssä maksuttomaksi ehdotetun sosiaalihuoltolain 17 §:n 3 kohdan mukaisena kotipalveluna annetun, sopimukseen perustuvan kotona tapahtuvan hoidon tai muun huolenpidon myös hyvin varakkaita koskeva maksuttomuus ehdotetaan poistettavaksi.

5 §. Maksuttomat terveyspalvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 5 §:n mukaisesta maksuttomien terveyspalvelujen luettelosta puuttuu valiokunnan saaman tiedon mukaan eräitä tartuntatautiasetuksen, erikoissairaanhoidossa perittävistä maksuista annetun asetuksen, terveyskeskuksessa perittävistä maksuista ja korvauksista annetun asetuksen sekä kansanterveyslain 21 §:n ja terveyskeskuksissa perittävistä maksuista ja korvauksista annetun asetuksen perusteella maksuttomia terveyspalveluja. Lisäksi on lainsäädäntöteknisesti tarkoituksenmukaista säätää alle 19-vuotiaiden hammashuollon maksuttomuudesta toisin. Mainittujen terveyspalvelujen saattamiseksi maksuttomiksi valiokunta ehdottaa 5 §:ää muutettavaksi samalla sen rakennetta korjaten.

9 §. Erikoismaksuluokan maksut. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 9 §:n mukaan erikoissairaanhoidossa jatketaan erikoismaksuluokkakäytäntöä. Ehdotetun säännöksen nojalla on kuitenkin epäselvää, säilyykö terveyskeskusten erikoislääkärijohtoisissa sairaaloissa erikoismaksuluokka. Tämän selventämiseksi valiokunta ehdottaa kyseisen lain 9 §:ään lisättäväksi uuden 2 momentin.

13 §. Ulkomaalaiselta perittävä maksu. Kansanterveyslain 14 §:n 5 momentin mukaan kunnan asukkaaksi katsotaan myös sellainen kunnassa oleskeleva Suomen kansalainen, jolla ei ole Suomessa väestökirjalain mukaista kotipaikkaa. Erikoissairaanhoitolain 3 §:ssä todetaan, että jos Suomen kansalaisella ei ole Suomessa kotipaikkaa, on kunnan, jossa henkilö oleskelee, huolehdittava siitä, että hän saa tarpeellisen erikoissairaanhoidon. Sosiaaliturvasopimusten määrän kasvaessa ja Euroopan talousaluetta koskevaan sopimukseen sisältyvän EY-asetuksen 1408/71 soveltamisen kannalta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 13 §:ää on tarkoituksenmukaista muuttaa siten, että poikkeavan maksuperinnän perusteena on muualla kuin Suomessa asuminen, mutta ei sen sijaan kansalaisuus. Suomea sitovat kansainväliset sopimukset rajoittaisivat muualla asuvilta perittävistä maksuista säätämistä. Ulkosuomalaisten oikeus sairaanhoitoon ratkeaisi EY-asetuksen 1408/71, sosiaaliturvasopimusten sekä muun muassa kansanterveyslakiin ja erikoissairaanhoitolakiin sisältyvien kiireellistä hoitoa koskevien säännösten perusteella.

14 §. Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 14 § ei rajoita tulojen, korvausten tai saamisten perimistä laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa saavalta siten, että hoidossa tai huollossa olevalle olisi jätettävä henkilökohtaisia käyttövaroja. Tämän asiantilan korjaamiseksi valiokunta ehdottaa annettavaksi mahdollisuuden säätää myös asetuksella niistä rajoista, joissa kunta voi käyttää asiakkaan tuloja, korvauksia ja saatavia.

2.3. *Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta*

Ehdotuksessa sosiaalihuoltolain 10 §:ksi esitetään sosiaalialan ammatillisen henkilöstön yleisistä kelpoisuusehdoista säädettäväksi asetuksella. Kun yleisellä kelpoisuusehdolla tarkoitetaan kansalaisuutta, tiettyä ikää tai vastaavia seikkoja, ehdotetaan sana "yleisistä" poistettavaksi. Tällöin säännös koskee koulutusta ja vastaavista asioista säätämistä.

2.4. *Muut yksityiskohtaiset muutosehdotukset*

Edellä mainittujen pykälämuutosten lisäksi hallintovaliokunta ehdottaa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettavan lain 1 ja 7 luvun otsikkoon, kansanterveyslain muuttamisesta annettavan lain, kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta annettavan lain sekä erikoissairaanhoitolain muuttamisesta annettavan lain johtolauseisiin tehtäväksi teknisiä muutoksia. Johtolauseiden tekniset muutokset johtuvat hallituksen esityksen antamisen jälkeen muutetuista kyseisten lakien säännöksistä.

3. Muut kannanotot

Käsiteltävänä oleva esitys on laadittu siten, että se tulee käsitellä samassa yhteydessä kuntien valtionosuuslakia ja siihen liittyvää lainsäädäntöä sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevien esitysten kanssa. Esitykset muodostavat siten yhteensovitetun kokonaisuuden, että niitä ei voida toteuttaa irrallaan toisistaan.

Koska valiokunta on hyväksynyt lakiehdotukset hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa lakialoitteeseen n:o 4 ja lakialoitteeseen n:o 5 sisältyvien lakiehdotusten hylkäämistä.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja puoltaa niiden hyväksymistä valiokunnan ehdottamin muutoksin ja kannanotoin.

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa kunnioittaen,

että hallituksen esitykseen sisältyvät 3., 5.—13. sekä 17.—31. lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että hallituksen esitykseen sisältyvät 1., 2., 4. ja 14.—16. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—4 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Suunnittelu

5—8 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

9—13 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Sairastavuuskerroin

Sairastavuutta kuvaava kerroin määräytyy ikävakioidun *kuolleisuussuhteen* perusteella. Ikävakioitu *kuolleisuussuhde* lasketaan ikäryhmittäisten kuolemantapausten määrän perusteella viiden vuoden *jaksolta*. Kunnan asukkaiden ikävakioidun *kuolleisuussuhteen* ollessa sama kuin koko maan väestön ikävakioitu *kuolleisuussuhde* on kerroin yksi. Jos kunnan ikävakioitu *kuolleisuussuhde* ylittää koko maan ikävakioidun *kuolleisuussuhteen*, korotetaan kerrointa ja jos kunnan ikävakioitu *kuolleisuussuhde* alittaa koko maan ikävakioidun *kuolleisuussuhteen*, alennetaan kerrointa. Kerrointa korotetaan ja alennetaan siten, että kertoimen prosentuaalinen muutos vastaa kunnan asukkaiden *kuolleisuussuhteen* poikkeamaa koko maan väestön *kuolleisuussuhteesta*.
(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

15—19 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Perustamishankkeiden valtionosuus

20—30 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Voimavarojen vahvistaminen ja valtionosuuden suorittaminen

31 ja 32 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Muutoksenhaku

33 ja 34 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Erinäisiä säännöksiä

35 §

Perusturvalautakunta

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(3 ja 4 mom. *poist.*)

36—43 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

44 ja 45 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

46 §

Aikaisempien säännösten soveltaminen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edellä 1 momentista poiketen sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa aloitettuihin kokonaiskustannuksiltaan merkittäviin hankkeisiin ja käyttökustannushankkeisiin *(poist.)* tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä siltä osin kuin hankkeen toteuttaminen jatkuu tämän lain voimassa ollessa. *Edellä tarkoitettuihin hankkeisiin maksettava valtionosuus lasketaan siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun lain 16 §:n 3 momentissa, sellaisena kuin se on väliaikaisesti muutettuna 9 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1070/88) ja joka 15 päivänä joulukuuta 1989 annetulla lailla (1139/89) on siirretty 4 momentiksi ja jonka voimassaoloa on viimeksi jatkettu 13 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla (1456/91), on säädetty.* Kaikkiin tämän lain voimaantulon jälkeen suoritettuihin omaisuuden luovutuksiin ja käyttötarkoituksen muutoksiin sovelletaan kuitenkin 30 §:n säännöksiä.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

47 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

1) sosiaalihuoltolain (710/82) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö *ja* 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta *(poist.)*;

(2—9 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

1) kansanterveyslain (66/72) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta laboratoriopalveluja, röntgenpalveluja, *laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa,* sairaankuljetusta, *(poist.)* ylläpitoa, *(poist.)* lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, *sekä 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa*; (hallituksen esityksen 1 ja 3 kohta)

2) psykiatrisen avohoidon toimintayksikössä annettu hoito siihen liittyvää osittaista ylläpitoa lukuun ottamatta; *(uusi)*

(3 kohta kuten hallituksen esityksen 5 kohta)

4) *tartuntatautilaissa (583/86) tarkoitetut rokotukset, yleisvaarallisen tartuntataudin tutkimus, hoito ja hoitoon määrätyt lääkkeet sekä sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn eristäminen samoin kuin ilmoitettavaan tartuntatautiin sairastuneen hoitoon määrätyt lääkkeet*;

5) alle 18-vuotiaalle henkilölle annettava hoito ja ylläpito siltä osin kuin hoitopäiviä kalenterivuodessa on kertynyt yli seitsemän sekä sarjassa annettava lääkinnällinen kuntoutus ja hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoito sekä muu vastaava hoito samoin kuin jatkuva dialyysihoito *lukuun ottamatta erikoissairaanhoitolain (1062/89) 38 §:n 1 momentissa tarkoitetun erikoismaksuluokan lisämaksuja*; (hallituksen esityksen 6 kohta)

6) erikoissairaanhoitolain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluva neuvonta, kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävä tutkimus sekä sopeutumisvalmennus ja *kuntoutusohjaus*; (hallituksen esityksen 4 kohta)

7) kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa ja erikoissairaanhoitolain *(poist.)* 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin liittyvät apuvälineet sekä niiden *sovitus*, tarpeellinen

uusiminen ja huolto paitsi silloin, kun apuvälineen tarve aiheutuu tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59), potilasvahinkolain (585/86) tai näitä vastaavan aikaisemman lain mukaan korvattavasta vahingosta tai ammattitaudista; *sekä* (hallituksen esityksen 2 kohta).

8) lääkärin määräämä sairaankuljetusajoneuvolla tapahtuva kuljetus terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen toimintayksikköön ja kotihoitoon. (Uusi)

6—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 §

Erikoismaksuluokan maksut

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain (67/72) 4 §:n mukaan on 1 päivänä tammikuuta 1976 tai sen jälkeen terveyskeskukseen siirretty sairaala tai muun lain nojalla siirretty valtion sairaanhoitolaitos terveyskeskuksen toiminnassa käytettäväksi, voi myös tällaisessa terveyskeskuksen sairaalassa olla erikoismaksuluokka. (Uusi)

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksen 2 ja 3 mom.)

10—12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

13 §

Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu

Muulta kuin *Suomessa asuvalta* voidaan asetuksella säätää perittäväksi maksu ja korvaus tässä laissa säädetystä poikkeavin perustein, jollei *Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.*

14 §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle

Milloin kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, voi kunta periä ja nostaa hänelle tulevat eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka laitoshoito tai perhehoito kestää. Kunta voi periä ja nostaa mainitut tulot, korvaukset ja saatavat sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään, sekä käyttää niitä hoidosta, ylläpidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisten varojen käyttämisestä muualla *lailla tai asetuksella* säädetään.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

15—19 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 7 a, 9 ja 29 §, 52 §:n 2 momentti sekä 53, 55, 59 ja 66 §,

sellaisina kuin niistä ovat 7 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (599/85) ja 53 § 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (93/91), sekä

muutetaan 2 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6—8, 10 ja 12 §, 13 §:n 1 momentin johdantokappale, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 ja 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, 27 ja 28 §, 34 §:n 1 momentin johdantokappale, 38 §, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 43 §, 45 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §, 47 §:n 1 momentti ja 54 §,

näistä 17 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (381/87), seuraavasti:

2 ja 5—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Sosiaalityöntekijän ja sosiaalihuollon muun ammatillisen henkilöstön *(poist.)* kelpoisuusehdoista säädetään asetuksella.

12, 13, 15—17, 27, 28, 34, 38, 40, 41, 43, 45—47 ja 54 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

14.

Laki

kansanterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 5 §:n 3 momentti, 6 a, 10 ja 13 §, 15 a §:n 3 momentti sekä 20, 21 a, 21 b, *21 c* ja 41 §,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 3 momentti ja 41 § 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (71/91), 6 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (598/85), 13 ja 21 b § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (684/82), 20 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (930/80), *(poist.)* 21 a § muutettuna *(poist.)* mainitulla 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla *sekä 4 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla* ja 5 päivänä elokuuta 1983 annetulla lailla (*2/80 ja* 674/83) *sekä 21 c § 31 päivänä tammikuuta 1992 annetulla lailla (74/92),*

muutetaan 6, 9, 11 ja 12 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 4, 5, 7 ja 8 kohta, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale, 19 ja 21 §, 47 §:n 1 momentti ja 48 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 § muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1988 ja 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetuilla laeilla (1183/88 ja 730/91), 11 § 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (744/78), 14 §:n 1 momentin johdantokappale, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale ja 19 § mainitussa 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa, 14 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohta 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76) sekä 7 ja 8 kohta mainitussa 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, 21 § muutettuna mainitulla 29 päivänä syyskuuta 1978 annetulla lailla sekä 24 päivänä elokuuta 1979 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla (675/79 ja 1117/90) ja 47 §:n 1 momentti 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (257/89), sekä

lisätään 14 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 2 päivänä syyskuuta 1976, 29 päivänä syyskuuta 1978, 17 päivänä syyskuuta 1982 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla sekä 29 päivänä marraskuuta 1985 annetulla lailla (903/85), uusi 9 kohta seuraavasti:

6, 9, 11, 12, 14, 14 a, 19, 21, 47 ja 48 §	Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)	(Kuten hallituksen esityksessä)

15.

Laki

kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansanterveyslain voimaanpanosta 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun lain (67/72) 3 §,

sellaisena kuin se on *(poist.)* muutettuna 5 päivänä joulukuuta 1980, 22 päivänä joulukuuta 1983 ja *7 päivänä helmikuuta 1992* annetuilla laeilla (796/80, 1071/83 ja *98/92*), sekä

muutetaan 5 §:n 2 momentti,

sellaisena kuin se on 18 päivänä heinäkuuta 1975 annetussa laissa (593/75), seuraavasti:

5 §	Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)	(Kuten hallituksen esityksessä)

16.

Laki

erikoissairaanhoitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 1 päivänä joulukuuta 1989 annetun erikoissairaanhoitolain (1062/89) 18 §:n 1, 2, 4 ja 5 momentti, 19, 20, 22, 23, 26, 27 ja 38—41 §, 47 §:n 3 momentti, 11 luku sekä 54 ja 56 §, sekä

muutetaan 4 §, 10 §:n 5 momentti, 28 §:n 1—3 momentti, 37 § ja 12 luvun otsikko,

näistä 37 § sellaisena kuin se on 31 päivänä tammikuuta 1992 annetussa laissa (73/92), seuraavasti:

4, 10, 28 ja 37 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

12 luku

Korvauksen suorittaminen sairaanhoitopiirijakoa muutettaessa

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi hallintovaliokunta ehdottaa, *että lakialoitteisiin n:ot 4 ja 5 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.*

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Mattila, varapuheenjohtaja Varpasuo, jäsenet R. Aho, Enestam, Järvilahti, Korva, Liikkanen, Markkula, Metsämäki, Pulliainen, Saario, Ukkola, Urpilainen (osittain), Vehkaoja ja Vähänäkki sekä varajäsenet Muttilainen (osittain), Renlund ja Röntynen.

Vastalauseita

I

Viittaamme sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon liittyvien eriävien mielipiteiden n:o I ja II perusteluihin.

Katsomme, että valiokunnan olisi tullut edellyttää hallitukselta, että se antaessaan selontekoa valtionosuusuudistuksen vaikutuksista selvittää myös työttömyyden vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeeseen.

Lisäksi katsomme, että valiokunta teki vakavan virheen poistaessaan 1. lakiehdotuksen 35 §:stä hallituksen esityksen mukaiset 3 ja 4 momentin. Jos perusturvalautakunnalla ei ole minkäänlaisia keinoja käytettävänään niiden puutteiden korjaamiseksi, joita se havaitsee, on kyseessä todellakin vain yhden uuden, tarpeettoman ja byrokraattisen toimielimen perustami-

nen. Valvontaelin ilman riittäviä oikeudellisesti velvoittavia keinoja on tarpeeton. Siksi katsomme, että kyseiset momentit olisi tullut hyväksyä hallituksen esityksen ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon mukaisina.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietinnön perusteluissa lausuttaisiin:

"Eduskunta edellyttää, että hallituksen tulisi selonteossaan valtionosuusuudistuksen vaikutuksista selvittää suurtyöttömyyden, erityisesti nuorisotyöttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeeseen. Selonteossa on arvioitava, voitaisiinko palveluasiamiesjärjestelmällä aiottua paremmin turvata kansalaisten mahdollisuudet saada tarvitsemansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja etuudet."

Edelleen ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset n:ot 3, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13 sekä 15—31 hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisessa muodossa ja

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset n:ot 1, 2, 4, 7, 11 sekä 14 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Suunnittelu

5 ja 6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 §

Valtakunnallisen suunnitelman valmistelu

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sosiaali- ja terveysministeriö kokoaa ja esittelee valtakunnallisen suunnitelman. Kokoamisen yhteydessä on kuultava kuntien keskusjärjestöjä *ja ammatillisia keskusjärjestöjä.*

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

9—11 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

12 §

Kunnan valtionosuus

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sosiaalihuollon valtionosuus saadaan kertomalla ikäryhmittäiset valtionosuudet kunnan asianomaiseen ikäryhmään kuuluvien asukkaiden määrällä ja laskemalla näin saadut markkamäärät yhteen. *Saatuun markkamäärään lisätään markkamäärä, joka lasketaan kertomalla sairastavuuden mukaan määräytyvä keskimääräinen markkamäärä kunnan asukkaiden sairastavuuden mukaisella kertoimella ja kunnan asukasluvulla. Yhteenlaskun tuloksena saatu markkamäärä (perusluku) kerrotaan erikseen asukastiheys- ja pinta-alakertoimilla ja saadut markkamäärät lisätään peruslukuun. Lisätty perusluku* kerrotaan kunnan työttömyysasteen ja kantokykyluokan mukaan määräytyvillä kertoimilla.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Vaikeavammaisten palvelujen saannin turvaamiseksi ennakoimattomissa tilanteissa ja silloin, kun vaikeavammaisten palvelujen turvaamisesta kunnalle johtuvat kustannukset ovat muusta syystä erityisen suuret, on kuntien ylläpitämä tasausrahasto, josta kunnat voivat eri hakemuksesta saada korvausta mainittujen palvelujen aiheuttamiin kustannuksiin. Tasausrahastosta säädetään erikseen. (Uusi)

13 §

Työttömyysastekerroin

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Kerrointa laskettaessa käytetään kaksi vuotta ennen toimintavuotta alkavan vuoden keskimääräistä työttömyysprosenttia. *Mikäli työttömyys on olennaisesti kasvanut toimintavuotta edeltävän vuoden ensimmäisen puoliskon aikana, käytetään kerrointa laskettaessa sen keskimääräistä työttömyysprosenttia.*

14—19 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 luku

Perustamishankkeiden valtionosuus

20—30 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 luku

Voimavarojen vahvistaminen ja valtionosuuden suorittaminen

31 ja 32 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6 luku

Muutoksenhaku

33 ja 34 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 luku

Erinäisiä säännöksiä

35 §

Perusturvalautakunta

Jos kunta ei ole järjestänyt asukkailleen erityislaeissa tarkoitettuja palveluja siten, että välttämättömät peruspalvelut vastaavat maassa yleisesti hyväksyttyä tasoa, voi sosiaali- ja terveysministeriö *tai kunnan asukkaiden muodostama yhdistys* saattaa palvelujärjestelmän asianmukaisuuden perusturvalautakunnan arvioitavaksi.

Myös palveluasiamies voi saattaa asian vireille perusturvalautakunnassa.

Jos kunta ei ole korjannut palvelujärjestelmässään olevia puutteita perusturvalautakunnan suosituksessaan määrittämässä ajassa, voi sosiaali- ja terveysministeriö periä kunnan valtionosuuden takaisin valtiolle kokonaan tai osittain siltä ajalta ja siltä osin kuin palvelujärjestelmän on todettu olleen perusturvalautakunnan toteamalla tavalla puutteellinen.

Valtionosuuden periminen takaisin kunnalta voidaan uudistaa sen jälkeen kun perusturvalautakunta on käsitellyt palvelujärjestelmän puutteet uudelleen 1 ja 2 momentissa säädetyllä tavalla. Valtionosuuden takaisin periminen ei tällöin saa kohdistua aikaan, jolta valtionosuutta on jo aikaisemmin peritty takaisin.

36 §

Lautakunnan kokoonpano

Perusturvalautakunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Lautakunta asetetaan kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Lautakunnassa on seitsemän jäsentä, jotka valtioneuvosto nimeää. Valtioneuvosto määrää samalla yhden jäsenistä puheenjohtajaksi ja yhden varapuheenjohtajaksi. *Kaksi* jäsentä nimetään kuntien keskusjärjestöjen esityksestä. Lisäksi *kolmen* jäsenen tulee olla *henkilöitä, joiden* ei voida katsoa edustavan valtion tai kuntien keskusjärjestöjen etua. Kullekin jäsenelle nimetään samojen perusteiden mukaan kaksi varajäsentä.

Lautakunnassa *on tarpeellinen määrä sihteereitä ja muuta henkilökuntaa.*

37 § (Uusi)

P a l v e l u a s i a m i e s

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii palveluasiamies, jonka valtioneuvosto nimittää tehtäväänsä viideksi vuodeksi kerrallaan.

Palveluasiamiehen tehtävänä on aloittein, neuvoin, ohjein ja valvonnan keinoin edistää sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvien sosiaalisten oikeuksien toteutumista, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta sekä kunnan palvelujärjestelmän toimivuutta.

Palveluasiamies voi avustaa yksittäistä henkilöä tai henkilöryhmää sosiaalisten oikeuksien tur-

vaamisessa ja sosiaali- ja terveyspalvelujen saantiin liittyvissä kysymyksissä, voi panna erityislaissa säädetyn oikaisumenettelyn vireille asianomaisessa kunnan toimielimessä sekä voi panna erityislaissa säädetyn muutoksenhakumenettelyn vireille asianomaisessa viranomaisessa asiakkaan suostumuksella.

Palveluasiamiehen tulee saattaa havaitsemansa, toimialaansa kuuluvat merkittävät kunnan palvelujärjestelmän puutteellisuuksiin liittyvät kysymykset vireille perusturvalautakunnassa.

Palveluasiamiehen tietojensaantioikeuteen ja salassapitovelvollisuuteen sovelletaan sosiaalihuoltolain 56—58 §:n säännöksiä soveltuvin osin.

Palveluasiamiehen tulee antaa toiminnastaan vuosittain kertomus valtioneuvostolle.

38—44 §

(Kuten 37—43 § valiokunnan mietinnössä)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

45 §

(Kuten 44 § valiokunnan mietinnössä)

46 (45) §

Valtionosuuksien markkamäärät lain voimaantulovuonna

(1 mom. kuten 45 §:n 1 mom. valiokunnan mietinnössä)

Sosiaalihuollon laskennalliset ikäryhmittäiset valtionosuudet kunnan asukasta kohti vuoden 1989 kustannustasossa ovat seuraavat:

Ikäryhmä	Valtionosuuden markkamäärä
0— 6-vuotiaat	5 237 markkaa
7—64-vuotiaat	215 markkaa
65—74-vuotiaat	2 180 markkaa
75 vuotta täyttäneet	*2 873* markkaa

(valiokunnan mietinnön 45 §:n 2 mom.)

(3 ja 4 mom. kuten 45 §:n 3 ja 4 mom. valiokunnan mietinnössä)

47 §

(Kuten 46 § valiokunnan mietinnössä)

48 § (Uusi)

Korvauksen katsominen valtionavuksi

Korvaus, jonka kunta suorittaa palveluja tuottavalle yksityiselle laitokselle tai yhteisölle, joka tuottaa palveluja, joiden nojalla maksettavista valtionosuuksista säädetään tässä laissa, katsotaan yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslaissa (238/79) tarkoitetuksi lakisääteiseksi valtionavuksi sellaisen edellä tarkoitetun yksityisen laitoksen tai yhteisön osalta, jolle maksettu korvaus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 24 §:n nojalla on ollut tai olisi ollut katsottava lakisääteiseksi valtionavuksi. Vastaavasti korvaus on katsottava harkinnanvaraiseksi valtionavuksi.

49 §

(Kuten 47 § valiokunnan mietinnössä)

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—4 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

1) kansanterveyslain (66/72) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta *(poist.)* laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, sekä 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa;

(2—6 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

7) kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa ja erikoissairaanhoitolain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin liittyvät apuvälineet sekä niiden sovitus, tarpeellinen uusiminen ja huolto paitsi silloin, kun apuvälineen tarve aiheutuu tapaturmavakuutuslain (608/48), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59) *(poist.)* tai näitä vastaavan aikaisemman lain mukaan korvattavasta vahingosta tai ammattitaudista; sekä

(8 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

6 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 §

Lastensuojelun maksut

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Milloin lapsi saa tässä pykälässä tarkoitettuja perhehoitoa tai laitoshuoltoa taikka asumispalveluja, kunta voi maksua vahvistamatta *enintään kustannuksia vastaavin osin* periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut *kyseiseltä* ajalta *(poist.)* sekä käyttää ne perhehoidosta, laitoshuollosta tai asumispalveluista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

9 §
(Poist.)

9—12 §
(Kuten 10—13 § valiokunnan mietinnössä)

13 (14) §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle

Milloin kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, voi kunta *enintään kustannuksia vastaavilta osin* periä ja nostaa hänelle tulevat eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka laitoshoito tai perhehoito kestää. Kunta voi periä ja nostaa mainitut tulot, korvaukset ja saatavat sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään, sekä käyttää niitä hoidosta, ylläpidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisten varojen käyttämisestä muualla lailla tai asetuksella säädetään. *Hoidon aikana on henkilökohtaisia tarpeita ja itsenäistä selviytymistä varten varattava varoja vähintään kansaneläkkeen pohjaosan kaksinkertainen määrä.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnön 14 §:n 2 mom.)

14 (15) §

Muutoksenhaku

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnön 15 §:n 1 ja 2 mom.)

Vaatimus päätöksen oikaisemisesta on tehtävä kirjallisesti *30* päivän kuluessa siitä, kun maksuvelvollinen on saanut päätöksestä tiedon. Päätökseen on liitettävä ohjeet sen saattamiseksi toimielimen käsiteltäväksi.

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnön 15 §:n 4 mom.)

15—18 §
(Kuten 16—19 § valiokunnan mietinnössä)

4.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 7 a, 9 ja 29 §, 52 §:n 2 momentti sekä *(poist.)* 59 ja 66 §,

sellaisina kuin niistä on 7 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (599/85) *(poist.)*, sekä

muutetaan 2 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6—8, 10 ja 12 §, 13 §:n 1 momentin johdantokappale, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 ja 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, *27 §:n 2 momentti,* ja 28 §, 34 §:n 1 momentin johdantokappale, 38 §, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 43 §, 45 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §, 47 §:n 1 momentti ja 54 §,

näistä 17 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (381/87), seuraavasti:

2, 5—8, 10, 12, 13 ja 15—17 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

27 §
(1 mom. *poist.*)
(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

28 ja 34 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

38 §
Milloin toimeentulotukea on myönnetty joko kokonaan tai osaksi ennakkona odotettavissa olevaa eläkettä, elinkorkoa, elatusapua, avustusta tai muuta jatkuvaa taikka kertakaikkista tuloa, korvausta tai saamista vastaan, voi 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin periä ja nostaa *enintään myönnettyä määrää vastaavilta osin* sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään, henkilölle tulevat edellä tarkoitetut tulot, korvaukset ja saamiset siltä ajalta, jolta tukea on annettu ennakkona ja käyttää niitä ennakkona annetun tuen takaisin perintään. Toimielimen on suoritettava toimeentulon takaisin perintään käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jäävät varat välittömästi tuen saajalle.
(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

40, 41, 43, 45—47 ja 54 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kehitysvammaisten erityishuollosta 23 päivänä kesäkuuta 1977 annetun lain (519/77) 19, *(poist.)* 22, 24, 25, 70 ja 84 §,

sellaisina kuin niistä ovat 19 *(poist.)* ja 22 § osittain muutettuina 13 päivänä tammikuuta 1984 annetulla lailla (26/84) ja 25 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (952/80), sekä

muutetaan 14 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 43 §, 45 §:n 2 momentti sekä 48, 68 ja 69 §,

sellaisina kuin niistä ovat 14 §:n 2 momentti mainitussa 13 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa, 43 § osittain muutettuna 27 päivänä toukokuuta 1983 annetulla lailla (484/83) ja 48 § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (702/82), seuraavasti:

14 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

23 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Erityishuollon johtoryhmän *puheenjohtajana on erityishuoltopiirin johtaja ja jäseninä vähintään kaksi erityishuoltopiirin* johtavaa viranhaltijaa siten, että johtoryhmässä on edustettuna lääketieteellinen, *kasvatuksellinen* ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.

— — — — — — — — — — — — — — — —

43, 45 ja 48 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

68 §
(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Edellä 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen tekemiseen vaaditaan sekä erityishuoltopiirin että terveydenhuoltoalan kuntainliitossa, että vähintään kaksi kolmannesta liittovaltuuston kaikkien jäsenten yhteenlasketusta äänimäärästä sitä kannattaa. (Uusi)

69 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11.

Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (380/87) 5 §, 10 §:n 2 momentti, 14 §, 15 §:n 1 momentti ja 22 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 14 § osittain muutettuna 17 päivänä kesäkuuta 1988 annetulla lailla (574/88) ja 22 §:n 2 momentti 9 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1071/88), seuraavasti:

5, 10 ja 14 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

15 §

Vakuutuslaitoksen korvaus

Jos vakuutuslaitoksen tulee suorittaa vammaiselle henkilölle korvausta tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetun lain (154/35), ammattitautilain (638/67), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59) *(poist.)* tai näitä vastaavan aikaisemman lain nojalla ja kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia tä-

män lain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia, siirtyy oikeus korvaukseen kunnalle tilitystä vastaan sellaisena kuin vakuutuslaitoksen olisi tullut suorittaa korvaus vammaiselle henkilölle, jollei kunta olisi tätä palvelua tai tukitointa antanut. Kunnan oikeudesta korvaukseen tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/91) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/91) perusteella on säädetty erikseen.

— — — — — — — — — — — — — — — —

22 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

14.

Laki

kansanterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 5 §:n 3 momentti, 6 a, 10 ja 13 §, 15 a §:n 3 momentti sekä 20, 21 a, 21 b *ja* 21 c *(poist.) §*,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 3 momentti *(poist.)* 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (71/91), 6 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (598/85), 13 ja 21 b § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (684/82), 20 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (930/80), 21 a § muutettuna mainitulla 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla sekä 4 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla ja 5 päivänä elokuuta 1983 annetulla lailla (2/80 ja 674/83) sekä 21 c § 31 päivänä tammikuuta 1992 annetulla lailla (74/92),

muutetaan 6, 9, 11 ja 12 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 4, 5, 7 ja 8 kohta, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale, 19 ja 21 §, 47 §:n 1 momentti ja 48 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 § muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1988 ja 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetuilla laeilla (1183/88 ja 730/91), 11 § 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (744/78), 14 §:n 1 momentin johdantokappale, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale ja 19 § mainitussa 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa, 14 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohta 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76) sekä 7 ja 8 kohta mainitussa 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, 21 § muutettuna mainitulla 29 päivänä syyskuuta 1978 annetulla lailla sekä 24 päivänä elokuuta 1979 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla (675/79 ja 1117/90) ja 47 §:n 1 momentti 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (257/89), sekä

lisätään 14 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 2 päivänä syyskuuta 1976, 29 päivänä syyskuuta 1978, 17 päivänä syyskuuta 1982 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla sekä 29 päivänä marraskuuta 1985 annetulla lailla (903/85), uusi 9 kohta, seuraavasti:

6, 9, 11, 12, 14, 14 a, 19, 21, 47 ja 48 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1992

Kari Urpilainen **Marjatta Vehkaoja** **Matti Vähänäkki**

II

Yhdyn I vastalauseeseen muilta osin, paitsi ensimmäisen lakiehdotuksen pykälien 35—37 osalta. Mainitun lakiehdotuksen pykälien 35—36 osalta yhdyn V vastalauseeseen.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1992

Lauri Metsämäki

III

Vastalauseen pääkohdat

Hallintovaliokunta on saanut hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveysvaliokunnan varsin yksityiskohtaisen lausunnon, johon Vasemmistoliiton sosiaali- ja terveysvaliokunnassa toimivat kansanedustajat Marjatta Stenius-Kaukonen ja Outi Ojala ovat liittäneet omat eriävät mielipiteensä. Vastalauseeni rakentuu suurelta osin niiden pohjalle ottaen kuitenkin huomioon ne muutokset, joilta osin hallintovaliokunta on joko poikennut sosiaali- ja terveysvaliokunnan tekemistä tai hallituksen esitykseen sisältyneistä myönteisistä esityksistä. Tällaisia uusia heikennyksiä mietintöön sisältyy seuraavilta osin:

1) Hallintovaliokunnan kielteisiin muutoksiin kuuluu 2. lakiesityksen osalta 10 §:n muuttaminen hallituksen esityksestä poikkeavasti niin, että sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu kotipalvelu on mietinnössä poistettu maksuttomien palvelujen luettelosta.

2) Edelleen 4. lakiehdotuksen osalta 4 §:n poistaminen sosiaalivaliokunnan lausunnosta poikkeavasti.

3) Koska valiokunnan mietinnössä on palattu esityksen 6. lakiehdotuksen — joka sisältää muutoksia lakiin lasten päivähoidosta — 4 §:n osalta hallituksen esityksen kannalle ja esitetään 4 §:n poistamista laista, en ole voinut yhtyä valiokunnan mietintöön tältä osin, vaan esitän säännöksen säilyttämistä edelleen laissa.

4) Valiokunnan mietinnössä on 16. lakiehdotuksen osalta poistettu sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotus voimassa olevan 23 §:n pysyttämisestä laissa. Esitän säännöksen hyväksymistä sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon mukaisena.

Kaikista näistä ehdotuksista on jäljempänä perustellut säännösehdotukset.

Sen lisäksi esitin valiokunnan mietintöön jäljempänä ilmenevällä tavalla kahden lausuman hyväksymistä. Toinen näistä koskee esitykseen sisältyvän sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain (esityksen 2. lakiehdotuksen) 10 §:n perustelujen yhteydessä avopuoliso-käsitteen määrittelemistä vastaamaan sitä kantaa, jonka eduskunta omaksui vuoden 1988 valtiopäivillä tulo- ja varallisuusverolain 7 §:n säätämisen yhteydessä. Toinen lausumaesitys koskee vastaavan säännöksen perusteluja, jonka yhteydessä ehdotin, että valiokunta (eduskunta) edellyttäisi hallitukselta pikaista esitystä, jolla asiakasmaksun määräytymiseen vaikuttavat, olennaiset tekijät säädettäisiin laintasoisilla normeilla.

Vastalauseen yksityiskohtaiset perustelut ja säännösehdotukset

Kunnallisen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen saa lähtökohdiltaan kannatuksemme. Kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi tarvitaan erilaisia ratkaisuja ottaen huomioon kuntien suuret erot pääkaupunkiseudusta pieniin maalaiskuntiin. Kuntien jo tähän mennessä tekemät ratkaisut ennakoivat, että uudistuksen toteuttaminen laman aikana merkitsee suurta uhkaa ihmisten tasavertaisuudelle. Erityisesti pienten ja syrjittyjen kansalaisryhmien oikeudet, joista tähänkin asti on huolehdittu heikoimmin, ovat leikkausten kohteena. Norminpurulla ei saa vaarantaa vaikeavammaisten ja muiden heikossa asemassa olevien kansalaisten elinehtoja.

Sen vuoksi tulisi hallitukselta edellyttää valtuutussäännösten sisällyttämistä erityislakeihin, jotta tarvittaessa valtakunnallisella suunnitelmalla voidaan nopeasti reagoida esimerkiksi pienten vammaisryhmien oikeuksien turvaamiseen koko maassa. Olemassa olevan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen yhteistyöllä rakennetun palvelukeskusverkon turvaamiseksi on valtion talousarvioon otettava riittävä määräraha.

Uudessa tilanteessa kansalaisten yhdenvertaisia oikeuksia tulisi turvata myös subjektiivisten oikeuksien sisällyttämisellä entistä laajemmin lainsäädäntöön. Myös kuntien nykyisen lainsäädännön perusteella hoitamia etuuksia tulisi siirtää sellaisen lainsäädännön piiriin, jonka toimeenpanosta huolehtii kansaneläkelaitos. Tämä tulee kysymykseen erityisesti silloin, kun on kysymys rahasuorituksista esimerkiksi vamman aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Se merkitsisi todellista valitusmahdollisuutta oikeudesta kulloinkin kyseessä olevaan etuun. Nykyisin kunnan myöntämistä harkinnanvaraisista etuuksista ei ole tosiasiallista valitusmahdollisuutta, koska kunnilla ei ole velvollisuutta palvelujen järjestämiseen ja etuuksien myöntämiseen, joten kuntalaisten asema voi poiketa perusteettomasti saman vamman vuoksi asuinkunnasta riippuen. Nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä perusturvalautakunnan rinnalla. Perusturvalautakunnan asemaa ja kokoonpanoa tulee muuttaa yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyllä tavalla, jotta se palvelisi kansalaisten tasavertaisuuden turvaamista. Tähän tavoitteeseen liittyy niin ikään perusoikeusuudistuksen toteuttaminen.

Vajaakuntoisten työllistäminen tulee säätää kokonaisuudessaan työhallinnon tehtäväksi ja kunnat tulee velvoittaa järjestämään suojatyötä vähintään nykyisessä laajuudessa.

Hallituksen tarkoituksena on asetuksella väljentää kelpoisuusehtoja erityisesti sosiaalihuollon ammatteihin. Korkean ammattitaidon omaavan henkilöstön turvaaminen riittävällä säännöstöllä on välttämätöntä, sillä jo nyt on nähtävissä, että kunnat pyrkivät säästöihin nimenomaan palkkakustannuksista tinkimällä. Tämän lyhytnäköisen politiikan torjumiseksi hallitukselta tulee edellyttää yhteistyötä ja yksimielisyyttä ammatillisten keskusjärjestöjen kanssa, ennen asetusten antoa.

Valiokuntakäsittelyssä on saatu aikaan eräitä korjauksia ja parannuksia, mutta seuraavissa lakiehdotuksissa näkemykseni poikkeaa valiokunnan enemmistön kannasta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

7 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallista suunnitelmaa laadittaessa tulisi mielestäni lakisääteisesti kuulla ammatillisia keskusjärjestöjä. Henkilöstön mukaanotto jo kaikissa suunnitteluvaiheissa on mielestämme tärkeä osa työelämän demokratisoimista ja kehittämistä.

12 §. Terveydenhuollon laskennallista valtionosuutta määrättäessä sairastavuuskertoimella on keskeinen merkitys. Mielestäni tämän kertoimen mukaanotto myös sosiaalihuollon valtionosuuden laskennassa on tärkeää, vaikka se on vain laskennallinen. Se ohjaisi osaltaan kuntia avoterveydenhuollon kehittämiseen, minkä on tapahduttava kuntalaisten toiveet ja turvallisuus huomioon ottaen. Pinta-ala- ja asukastiheyskertoimen tulee olla mukana myös sosiaalihuollon valtionosuudessa.

Ed. Vehkaojan lakialoitteessa n:o 5 esitettyihin perusteisiin viitaten kannatan kuntien ylläpitämän tasausrahaston perustamista. Tasausrahastosta maksettaisiin kunnan eri hakemuksesta korvausta sellaisille kunnille, joissa ilmenee ennakoimattomia, poikkeuksellisen suuria kustannuksia esimerkiksi vaikeavammaisten tai kallista erikoissairaanhoitoa vaativien potilaiden hoidossa tai huollossa.

13 §. Sosiaalihuollon valtionosuudessa otetaan huomioon kunnan työttömyys. Työttömyysastekertoimen perustana on kuitenkin kaksi vuotta ennen toimintavuotta vallinnut keskimääräinen työttömyys. Nykyisen laman alku on osoituksena siitä, että työttömyyden kasvua ei osata ennakoida riittävästi etukäteen. Sen vuoksi työttömyyden alkaessa oleellisesti kasvaa tulisi kerrointa tarkistaa toimintavuotta edeltävän vuoden ensimmäisen vuosipuoliskon tilanteen mukaan. Mielestämme 10 §:n tarkistusmahdollisuus vasta toimintavuonna voi olla liian myöhäistä.

35 ja 36 §. Jotta peruspalveluja käyttävien henkilöiden kannalta välttämättömien peruspalvelujen tasavertainen saatavuus eri puolilla maata voitaisiin turvata, ehdottaa hallitus perusturvalautakunnan perustamista. Ehdotettu kokoonpano ei mahdollista asian puolueetonta tutkimista, koska vain yksi jäsenistä olisi käyttäjien edustaja. Ehdotan kunnallisten keskusjärjestöjen esityksestä nimettävien määrän vähentämistä kolmesta kahteen ja kolmen käyttäjien

edustajan nimeämistä valtakunnallisen vammaisneuvoston esityksestä.

Käyttäjien näkökulma on turvattava myös siten, että palvelujärjestelmän asianmukaisuuden voi viedä perusturvalautakunnan arvioitavaksi sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi myös kunnan asukkaiden muodostama yhdistys. Tähän liittyen kannatan ed. Vehkaojan lakialoitteessa n:o 4 tehtyä esitystä palveluasiamiehen viran perustamisesta (uusi 37 §).

45 §. Vuoden 1993 valtionosuuksia määrättäessä tulisi sosiaalihuollon ikäryhmittäisessä valtionosuuksien määrityksessä nostaa yli 75-vuotiaiden markkamäärä samalle tasolle kuin terveydenhuollossa. Vaikka markkamäärät ovat laskennallisia ja kunnat saavat jatkossa järjestää palvelut haluamallaan tavalla, tämä osaltaan ohjaisi kuntia kehittämään sosiaalihuollon avopalveluja terveydenhuollon laitospaikkojen sijaan. Sen tulisi tapahtua kuntalaisten omien toivomusten mukaisesti.

46 §. Valiokunta on muuttanut lakia 5.4. hyväksytyn kriisiohjelman mukaisesti siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon loppuerät jaksotetaan vuosille 1993—1997. En hyväksy muutosta, joten esitän pykälän hyväksymistä hallituksen alkuperäisen esityksen mukaisesti.

47 § (uusi). Lakiin tulisi lisätä uusi 47 § nykyisen SVOL:n 24 §:n pohjalta, jotta yksityisten valtionapulaitosten noin 7 000-jäsenisen henkilöstön asema turvattaisiin.

2. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

4 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut. Hallintovaliokunta on poistanut mietinnössään tämän säännöksen 1 kohdasta hallituksen esitykseen sisältyneen ehdotuksen, jonka mukaan myös sosiaalihuoltolain 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun kotipalvelun tulisi olla maksutonta. Koska nämä palvelut monissa tapauksissa ovat käyttäjilleen täysin välttämättömiä, esitän säännöksen palauttamista hallituksen esityksen muotoon ja toistan tältä osin hallituksen esityksen perustelut.

Maksuttomiksi sosiaalipalveluiksi ehdotetaan säädettäväksi samat palvelut, jotka nykyisinkin ovat maksuttomia. Lisäksi ehdotetaan maksuttomiksi sosiaalipalveluiksi sosiaalihuoltoasetuksen 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut palvelut, joiden maksuttomuudesta on tarkoitus säätää maksuasetuksen muutoksella vuotta 1992 koskevien kotipalvelujen maksujen korotuksen yhteydessä. Maksuttomiksi ehdotetaan säädettäväksi tämän mukaisesti:

1 kohta. Ehdotan, että maksutonta olisi sosiaalihuoltolain (710/82) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö sekä momentin 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta sekä 3 kohdassa tarkoitettuna kotipalveluna sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetun toimielimen ja yksityisen henkilön välillä tehtävään sopimukseen perustuva vanhuksen, vammaisen tai pitkäaikaissairaan kotona tapahtuva hoito tai muu huolenpito. Maksutonta olisi siten muun muassa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittama ohjaus, neuvonta ja sosiaalisten ongelmien selvittäminen sekä kasvatus- ja perheasioissa annettava asiantuntija-apu ja lapsen kehitystä edistävä sosiaalinen, psykologinen sekä lääketieteellinen tutkimus ja hoito.

(2—9 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §. En hyväksy terveyskeskusten laboratorio- ja röntgenkäyntien tekemistä maksullisiksi. Terveyskeskusten myöntämät apuvälineet ja niiden huolto tulee säilyttää maksuttomina silloin, kun niiden tarve perustuu potilasvahinkolain mukaan korvattavaan vahinkoon.

7 §. Kunta voi mielestäni periä elatusavut korkeintaan hoidosta aiheutuvien kustannusten suuruisina.

9 §. Erikoismaksuluokat tulisi mielestäni poistaa.

10 §. Valiokunnan mietinnössä 2. lakiehdotuksen 10 §:n mukaan — jossa säännellään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen määräämisessä huomioon otettavista tekijöistä — voidaan maksukykyä arvioitaessa ja maksun suuruutta määrättäessä, sen estämättä mitä muussa laissa säädetään, ottaa huomioon henkilön eläminen yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa, alaikäisten lasten eläminen samassa taloudessa, henkilön tosiasiallisista perhesuhteista johtuvat muut maksukykyyn vaikuttavat seikat sekä lapsen elatuksesta annetussa laissa tarkoitettu elatusvelvollisuus siten, kuin niistä asetuksella tarkemmin säädetään.

Saman lakiehdotuksen 10 §:n 2 momentissa säädetään, että maksukyvyn mukaan määräytyvän maksun suuruutta määrättäessä otetaan huomioon palvelua käyttäneiden henkilöiden tulot siten, kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Säännökseen sisältyy kaksi merkittävää ongelmaa, joita ei ole mielestäni valiokuntakäsitte-

lyssä onnistuttu ratkaisemaan tyydyttävällä tavalla. Toinen ongelma koskee avoliitossa elävän maksukyvyn arviointia, missä yhteydessä olisi tullut määritellä avoliittokäsite ja harmonisoida se muun lainsäädännön kanssa yhdenmukaiseksi. Tulo- ja varallisuusverolain 7 §:n 3 momenttiin sisällytettiin 1988 toteutetussa TVL:n kokonaisuudistuksessa Ruotsin vastaavan lainsäädännön mukainen avoliittoperheen määritelmä.

TVL:n 7 §:n 3 momentin mukaan avioliitonomaisissa olosuhteissa elävinä pidetään verovuonna yhteisessä taloudessa avioliittoa solmimatta jatkuvasti eläneitä henkilöitä, jotka ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa tai joilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Säännös edellyttää, että tällaisiin pariskuntiin sovelletaan TVL:n säännöksiä niin kuin avioliitossa eläviin.

Tällä hetkellä sosiaalihuoltolain säännöksiä esimerkiksi toimeentulotukea myönnettäessä sovelletaan niin, että kaikki avoliitossa elävät — riippumatta siitä onko heillä yhteisiä lapsia tai ovatko he olleet avioliitossa — oletetaan toistensa suhteen elatusvelvollisiksi, kun päätetään avopuolisolle myönnettävästä toimeentulotuesta. Tällaisen toimeentulotuen hakijan elämäntoverin tulot lasketaan niihin varoihin, jotka leikkaavat toimeentulotuen hakijan tukea. Ajatus on nurinkurinen, koska avopuolisolla ei ole Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaan elämänkumppaniinsa nähden elatusvelvollisuutta niin kuin avioliitossa olevilla on avioliittolain säännösten mukaan.

Mielestäni valiokunnan olisi tullut kirjoittaa TVL:n 7 §:n 3 momentin rajaukset valiokunnan mietinnön perusteluihin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaista seuraavaan tapaan:

Valiokunta edellyttää, että sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksulain 10 §:n säännöstä sovellettaessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävinä pidetään vain sellaisia henkilöitä, jotka elävät jatkuvasti yhdessä avioliittoa solmimatta ja jotka ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa tai joilla on tai on ollut yhteinen lapsi.

Toinen ongelma, joka sisältyy samaan säännösehdotukseen, on se, että kaikista — niin edellä puheena olleesta avopuolisokriteeristä kuin muistakin maksuperusteista sekä maksutasosta — olisi määrä säätää asetuksella. Kansalaisten sosiaalisten oikeuksien kannalta tämä järjestely on varsin epätyydyttävä, koska se siirtää merkittävää päätösvaltaa eduskunnalta hallinnolle asioissa, jotka vaikuttavat välittömästi ihmisten toimeentuloon heidän käyttäessään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Maksujen määräämisperusteet ja maksutaso ovat yhtä lailla kuin päätöksenteko maksuttomista ja maksullisista palveluista osa sitä päätöksentekoa, johon kansalaisten tulee voida vaikuttaa ja josta heidän tulee voida lausua kantansa vähintäänkin edustajiensa välityksellä. Samalla tämä osa päätöksentekoa, joka nyt siirretään hallinnolle, on se tekijä, joka muovaa sosiaali- ja terveydenhoidon asiakasmaksulain tarkoittamien palveluiden tulonjakovaikutusta eli sitä, kuka maksaa suhteellisesti eniten tuloistaan asiakasmaksuja.

Valiokunnan olisikin tullut kirjata mietintöönsä seuraava lausuma:

Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viipymättä valmistelemaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamista niin, että maksuperusteet ja asiakasmaksujen tasoon vaikuttavat olennaiset tekijät sisällytetään lakiin.

14 §. Kun kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, on mielestämme lakitekstissä selkeästi todettava, että eläkkeet ym. vastaavat tulot kunta saa periä korkeintaan kustannuksia vastaavalta osin.

Laissa tulee määrätä käyttövarojen määrä pysyvässä laitoshoidossa eikä jättää sitä asetuksen varaan. Käyttövarojen tulee olla vähintään kansaneläkkeen pohjaosan määrä kaksinkertaisena eli 850 mk/kk vuoden 1992 tasossa.

15 §. Asiakasmaksujen muutoksenhaun yhtenäistäminen on perusteltua. Muutoksenhakuaikaa viranhaltijan päätökseen tulisi kuitenkin pidentää ehdotetusta 14 päivästä 30 päivään.

4. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

10 §. Valiokunnan mietinnössä on poistettu esityksestä sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotus, jossa säännöksestä esitettiin poistettavaksi sana "yleisesti", jolloin säännös koskisi koulutusta ja vastaavista asioista säätämistä. Ehdotan säännöksen palauttamista lausunnossa esitettyyn muotoon.

38 §. Kun kunta on myöntänyt toimeentulotukea tulevaa eläkettä tms. etuutta vastaan, tulee laissa selkeästi säätää, että etuus maksetaan kunnalle enintään myönnettyä toimeentulotukea vastaavilta osin. Toimeenpanossa on esiintynyt ongelmia, jotka ovat kiusallisia jopa vuosia eläkettä odottaneille henkilöille.

53 §. Ammatillisen henkilöstön täydennyskoulutusvelvoitetta ei saa kumota.

55 §. Säännös tietojen antamisesta lääninhallitukselle on edelleen tarpeen säilyttää kuntalaisten tasa-arvoisten palvelujen vertaamiseksi, vaikka säännöksen soveltamista voidaan kehittää uusien tarpeiden mukaan.

6. Laki lasten päivähoidosta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

4 §. Valiokunta esittää hallituksen esityksen tavoin ja vastoin sosiaali- ja terveysvaliokunnan kantaa lain 4 §:n kumoamista. Esitän säännöksen hyväksymistä lausunnosta ilmenevällä tavalla, mikä merkitsisi voimassa olevan säännöksen pysyttämistä laissa.

Säännös edellyttää, että päiväkodissa tulee olla lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivat toimitilat ja toimintavälineet sekä tehtävään soveltuva ja riittävä henkilökunta.

7. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

20 §. Laista ei tulisi poistaa säännöstä erityishuoltoneuvostosta, vaikka sen perustaminen on mahdollista ilman säännöstäkin.

23 §. Haluamme säilyttää voimassa olevan lain 23 §:n 2 momentin säännökset erityishuoltopiirin johtoryhmän kokoonpanosta siten, että erityishuollon johtoryhmän puheenjohtajana on erityishuoltopiirin johtaja.

68 §. Erityishuoltopiirin ja terveydenhuoltoalan kuntainliiton yhdistämistä koskeva päätös tulisi edelleen tehdä kahden kolmasosan enemmistöllä.

11. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta

15 §. Pykälästä tulisi poistaa potilasvahinkolain mukaiset korvaukset.

14. Laki kansanterveyslain muuttamisesta

41 §. Kunnan velvollisuutta järjestää täydennyskoulutusta kansanterveystyötä tekevälle henkilöstölle ei tule kumota.

16. Laki erikoissairaanhoitolain muuttamisesta

23 §. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti erikoissairaanhoitolain 23 §:ssä säädettäväksi nykyisiä säännöksiä vastaavasti, että sairaanhoitopiirin tulee päättää viranhaltijoiden tehtävistä ja vastuusuhteista. Hallintovaliokunta kuitenkin poisti mietinnöstään tämän säännöksen, mikä mielestäni olisi tullut säilyttää esityksessä. Ehdotus merkitsee, että päätöksentekotapa jää sairaanhoitopiirin päätettäväksi.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset n:ot 3, 5, 8—10, 12, 13, 15 ja 17—31 hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisessa muodossa ja

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset n:ot 1, 2, 4, 6, 7, 11, 14 ja 16 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Suunnittelu

5 ja 6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 §

Valtakunnallisen suunnitelman valmistelu

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sosiaali- ja terveysministeriö kokoaa ja esittelee valtakunnallisen suunnitelman. Kokoamisen yhteydessä on kuultava kuntien keskusjärjestöjä *ja ammatillisia keskusjärjestöjä.*

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

9—11 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

12 §

Kunnan valtionosuus

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sosiaalihuollon valtionosuus saadaan kertomalla ikäryhmittäiset valtionosuudet kunnan asianomaiseen ikäryhmään kuuluvien asukkaiden määrällä ja laskemalla näin saadut markkamäärät yhteen. *Saatuun markkamäärään lisätään markkamäärä, joka lasketaan kertomalla sairastavuuden mukaan määräytyvä keskimääräinen markkamäärä kunnan asukkaiden sairastavuuden mukaisella kertoimella ja kunnan asukasluvulla. Yhteenlaskun tuloksena saatu markkamäärä (perusluku) kerrotaan erikseen asukastiheys- ja pinta-alakertoimilla ja saadut markkamäärät lisätään peruslukuun. Lisätty perusluku* kerrotaan kunnan työttömyysasteen ja kantokykyluokan mukaan määräytyvillä kertoimilla.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

13 §

Työttömyysastekerroin

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Kerrointa laskettaessa käytetään kaksi vuotta ennen toimintavuotta alkavan vuoden keskimääräistä työttömyysprosenttia. *Mikäli työttömyys on olennaisesti kasvanut toimintavuotta edeltävän vuoden ensimmäisen puoliskon aikana, käytetään kerrointa laskettaessa sen keskimääräistä työttömyysprosenttia.*

14—19 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 luku

Perustamishankkeiden valtionosuus

20—30 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 luku

Voimavarojen vahvistaminen ja valtionosuuden suorittaminen

31 ja 32 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6 luku

Muutoksenhaku

33 ja 34 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 luku

Erinäisiä säännöksiä

35 §

Perusturvalautakunta

Jos kunta ei ole järjestänyt asukkailleen erityislaeissa tarkoitettuja palveluja siten, että välttämättömät peruspalvelut vastaavat maassa yleisesti hyväksyttyä tasoa, voi sosiaali- ja terveysministeriö *tai kunnan asukkaiden muodostama yhdistys* saattaa palvelujärjestelmän asianmukaisuuden perusturvalautakunnan arvioitavaksi.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Jos kunta ei ole korjannut palvelujärjestelmässään olevia puutteita perusturvalautakunnan suosituksessaan määrittämässä ajassa, voi sosiaali- ja terveysministeriö periä kunnan valtionosuuden takaisin valtiolle kokonaan tai osittain siltä ajalta ja siltä osin kuin palvelujärjestelmän on todettu olleen perusturvalautakunnan toteamalla tavalla puutteellinen.

Valtionosuuden periminen takaisin kunnalta voidaan uudistaa sen jälkeen kun perusturvalautakunta on käsitellyt palvelujärjestelmän puutteet uudelleen 1 ja 2 momentissa säädetyllä tavalla. Valtionosuuden takaisin periminen ei tällöin saa kohdistua aikaan, jolta valtionosuutta on jo aikaisemmin peritty takaisin.

36 §

Lautakunnan kokoonpano

Perusturvalautakunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Lautakunta asetetaan kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Lautakunnassa on seitsemän jäsentä, jotka valtioneuvosto nimeää. Valtioneuvosto määrää samalla yhden jäsenistä puheenjohtajaksi ja yhden varapuheenjohtajaksi. *Kaksi* jäsentä nimetään kuntien keskusjärjestöjen esityksestä. Lisäksi *kolmen* jäsenen tulee olla *sellaisia henkilöitä, joiden* ei voida katsoa edustavan valtion tai kuntien keskusjärjestöjen etua. Kullekin jäsenelle nimetään samojen perusteiden mukaan kaksi varajäsentä.

Lautakunnassa *on tarpeellinen määrä sihteereitä ja muuta henkilökuntaa.*

37—43 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

44 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

45 §

Valtionosuuksien markkamäärät lain voimaantulovuonna

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Sosiaalihuollon laskennalliset ikäryhmittäiset valtionosuudet kunnan asukasta kohti vuoden 1989 kustannustasossa ovat seuraavat:

Ikäryhmä	Valtionosuuden markkamäärä
0— 6-vuotiaat	5 237 markkaa
7—64-vuotiaat	215 markkaa
65—74-vuotiaat	2 180 markkaa
75 vuotta täyttäneet	*2 873* markkaa

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

46 §

Aikaisempien säännösten soveltaminen

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

(Poist.) Ennen tämän lain voimaantuloa aloitettuihin kokonaiskustannuksiltaan merkittäviin hankkeisiin ja käyttökustannushankkeisiin *sovelletaan* tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä siltä osin kuin hankkeen toteuttaminen jatkuu tämän lain voimassa ollessa. *(Poist.)* Kaikkiin tämän lain voimaantulon jälkeen suoritettuihin omaisuuden luovutuksiin ja käyttötarkoituksen muutoksiin sovelletaan kuitenkin 30 §:n säännöksiä.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

47 § (Uusi)

Korvauksen katsominen valtionavuksi

Korvaus, jonka kunta suorittaa palveluja tuottavalle yksityiselle laitokselle tai yhteisölle, joka tuottaa palveluja, joiden nojalla maksettavista

valtionosuuksista säädetään tässä laissa, katsotaan yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslaissa (238/79) tarkoitetuksi lakisääteiseksi valtionavuksi sellaisen edellä tarkoitetun yksityisen laitoksen tai yhteisön osalta, jolle maksettu korvaus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 24 §:n nojalla on ollut tai olisi ollut katsottava lakisääteiseksi valtionavuksi. Vastaavasti korvaus on katsottava harkinnanvaraiseksi valtionavuksi.

48 §

(Kuten 47 § valiokunnan mietinnössä)

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

1) sosiaalihuoltolain (710/82) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö, *(poist.)* 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta *sekä 3 kohdassa tarkoitettuna kotipalveluna sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimielimen ja yksityisen henkilön välillä tehtävään sopimukseen perustuva vanhuksen, vammaisen tai pitkäaikaissairaan kotona tapahtuva hoito tai muu huolenpito*;

(2—9 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

1) kansanterveyslain (66/72) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta *(poist.)* laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, sekä 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa;

(2—6 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

7) kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa ja erikoissairaanhoitolain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin liittyvät apuvälineet sekä niiden sovitus, tarpeellinen uusiminen ja huolto paitsi silloin, kun apuvälineen tarve aiheutuu tapaturmavakuutuslain (608/48), sotilasvammalain (408/48), liikennevakuutuslain (279/59) *(poist.)* tai näitä vastaavan aikaisemman lain mukaan korvattavasta vahingosta tai ammattitaudista; sekä

(8 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

6 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 §

Lastensuojelun maksut

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Milloin lapsi saa tässä pykälässä tarkoitettuja perhehoitoa tai laitoshuoltoa taikka asumispalveluja, kunta voi maksua vahvistamatta *enintään kustannuksia vastaavin osin* periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut *kyseiseltä* ajalta *(poist.)* sekä käyttää ne perhehoidosta, laitoshuollosta tai asumispalveluista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

9 §

(Poist.)

9—12 §

(Kuten 10—13 § valiokunnan mietinnössä)

13 (14) §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle

Milloin kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, voi kunta *enintään kustannuksia vastaavilta osin* periä ja nostaa hänelle tulevat eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka laitoshoito tai perhehoito kestää. Kunta voi periä ja nostaa mainitut tulot, korvaukset ja saatavat sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään sekä käyttää niitä hoidosta, ylläpidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisten varojen käyttämisestä muualla lailla tai asetuksella säädetään. *Hoidon aikana on henkilökohtaisia tarpeita ja itsenäistä selviytymistä varten varattava varoja vähintään kansaneläkkeen pohjaosan kaksinkertainen määrä.*

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnön 14 §:n 2 mom.)

14 (15) §

Muutoksenhaku

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnön 15 §:n 2 mom.)

Vaatimus päätöksen oikaisemisesta on tehtävä kirjallisesti *30* päivän kuluessa siitä, kun maksuvelvollinen on saanut päätöksestä tiedon. Päätökseen on liitettävä ohjeet sen saattamiseksi toimielimen käsiteltäväksi.

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnön 15 §:n 4 mom.)

15—18 §

(Kuten 16—19 § valiokunnan mietinnössä)

4.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 7 a, 9 ja 29 §, 52 §:n 2 momentti sekä *(poist.)* 59 ja 66 §,

sellaisina kuin niistä on 7 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (599/85) *(poist.)*, sekä

muutetaan 2 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6—8, 10 ja 12 §, 13 §:n 1 momentin johdantokappale, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 ja 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, *27 §:n 2 momentti* ja 28 §, 34 §:n 1 momentin johdantokappale, 38 §, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 43 §, 45 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §, 47 §:n 1 momentti ja 54 §,

näistä 17 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (381/87), seuraavasti:

2 ja 5—8 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

10 §

Sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten kunnassa tulee olla *ammatillinen johtava sosiaalihuollon viranhaltija ja tarpeellinen määrä* sosiaalihuollon ammatillista henkilöstöä.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

12, 13 ja 15—17 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

27 §

(1 mom. *poist.*)

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

28 ja 34 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

38 §

Milloin toimeentulotukea on myönnetty joko kokonaan tai osaksi ennakkona odotettavissa olevaa eläkettä, elinkorkoa, elatusapua, avustusta tai muuta jatkuvaa taikka kertakaikkista

tuloa, korvausta tai saamista vastaan, voi 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin periä ja nostaa *enintään myönnettyä määrää vastaavilta osin* sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään, henkilölle tulevat edellä tarkoitetut tulot, korvaukset ja saamiset siltä ajalta, jolta tukea on annettu ennakkona ja käyttää niitä ennakkona annetun tuen takaisin perintään. Toimielimen on suoritettava toimeentulon takaisin perintään käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jäävät varat välittömästi tuen saajalle.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

40, 41, 43, 45—47 ja 54 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6.

Laki

lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

(poist.)

muutetaan lasten päivähoidosta 19 päivänä tammikuuta 1973 annetun lain (36/73) 12 §, sellaisena kuin se on 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (698/82), seuraavasti:

12 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kehitysvammaisten erityishuollosta 23 päivänä kesäkuuta 1977 annetun lain (519/77) 19, *(poist.)* 22, 24, 25, 70 ja 84 §,

sellaisina kuin niistä ovat 19 *(poist.)* ja 22 § osittain muutettuina 13 päivänä tammikuuta 1984 annetulla lailla (26/84) ja 25 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (952/80), sekä

muutetaan 14 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 43 §, 45 §:n 2 momentti sekä 48, 68 ja 69 §,

sellaisina kuin niistä ovat 14 §:n 2 momentti mainitussa 13 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa, 43 § osittain muutettuna 27 päivänä toukokuuta 1983 annetulla lailla (484/83) ja 48 § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (702/82), seuraavasti:

14 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

23 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Erityishuollon johtoryhmän *puheenjohtajana on erityishuoltopiirin johtaja ja jäseninä vähintään kaksi* erityishuoltopiirin johtavaa viranhaltijaa siten, että johtoryhmässä on edustettuna lääketieteellinen, *kasvatuksellinen* ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.

— — — — — — — — — — — — — — —

43, 45 ja 48 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

68 §
(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Edellä 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen tekemiseen vaaditaan sekä erityishuoltopiirin että terveydenhuoltoalan kuntainliitossa, että vähintään kaksi kolmannesta liittovaltuuston kaikkien jäsenten yhteenlasketusta äänimäärästä sitä kannattaa. (Uusi)

69 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

11.

Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (380/87) 5 §, 10 §:n 2 momentti, 14 §, 15 §:n 1 momentti ja 22 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 14 § osittain muutettuna 17 päivänä kesäkuuta 1988 annetulla lailla (574/88) ja 22 §:n 2 momentti 9 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1071/88), seuraavasti:

5, 10 ja 14 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

15 §

Vakuutuslaitoksen korvaus

Jos vakuutuslaitoksen tulee suorittaa vammaiselle henkilölle korvausta tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetun lain (154/35), ammattitautilain (638/67), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59) *(poist.)* tai näitä vastaavan aikaisemman lain nojalla ja kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia tämän lain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia, siirtyy oikeus korvaukseen kunnalle tilitystä vastaan sellaisena kuin vakuutuslaitoksen olisi tullut suorittaa korvaus vammaiselle henkilölle, jollei kunta olisi tätä palvelua tai tukitointa antanut. Kunnan oikeudesta korvaukseen tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/91) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/91) perusteella on säädetty erikseen.

— — — — — — — — — — — — — — — —

22 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

14.

Laki

kansanterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 5 §:n 3 momentti, 6 a, 10 ja 13 §, 15 a §:n 3 momentti sekä 20, 21 a, 21 b *ja* 21 c *(poist.) §*,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 3 momentti *(poist.)* 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (71/91), 6 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (598/85), 13 ja 21 b § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (684/82), 20 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (930/80), 21 a § muutettuna mainitulla 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla sekä 4 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla ja 5 päivänä elokuuta 1983 annetulla lailla (2/80 ja 674/83) sekä 21 c § 31 päivänä tammikuuta 1992 annetulla lailla (74/92),

muutetaan 6, 9, 11 ja 12 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 4, 5, 7 ja 8 kohta, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale, 19 ja 21 §, 47 §:n 1 momentti ja 48 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 § muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1988 ja 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetuilla laeilla (1183/88 ja 730/91), 11 § 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (744/78), 14 §:n 1 momentin johdantokappale, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale ja 19 § mainitussa 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa, 14 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohta 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76) sekä 7 ja 8 kohta mainitussa 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, 21 § muutettuna mainitulla 29 päivänä syyskuuta 1978 annetulla lailla sekä 24 päivänä elokuuta 1979 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla (675/79 ja 1117/90) ja 47 §:n 1 momentti 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (257/89), sekä

lisätään 14 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 2 päivänä syyskuuta 1976, 29 päivänä syyskuuta 1978, 17 päivänä syyskuuta 1982 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla sekä 29 päivänä marraskuuta 1985 annetulla lailla (903/85), uusi 9 kohta, seuraavasti:

6, 9, 11, 12, 14, 14 a, 19, 21, 47 ja 48 §	Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)	(Kuten valiokunnan mietinnössä)

16.

Laki

erikoissairaanhoitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 1 päivänä joulukuuta 1989 annetun erikoissairaanhoitolain (1062/89) 18 §:n 1, 2, 4 ja 5 momentti, 19, 20, 22, *(poist.)* 26, 27 ja 38—41 §, 47 §:n 3 momentti, 11 luku sekä 54 ja 56 §, sekä

muutetaan 4 §, 10 §:n 5 momentti, *23 §:n 2 ja 3 momentti,* 28 §:n 1—3 momentti, 37 § ja 12 luvun otsikko,

näistä 37 § sellaisena kuin se on 31 päivänä tammikuuta 1992 annetussa laissa (73/92), seuraavasti:

4 ja 10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

23 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Sairaanhoitopiirin kuntainliiton tulee päätöksellään muun muassa määritellä:

1) välittömästi liittohallituksen alaisten johtavien viranhaltijoiden asema ja tehtävät;

2) sairaalan ja sairaanhoidon toimintayksikön viranhaltijoiden sairaanhoidolliset johto- ja vastuusuhteet; sekä

3) potilaan sijoittamiseen ja hoitoon ottamiseen liittyvät vastuusuhteet.

Välittömästi liittohallituksen alaiset johtoryhmään kuuluvat sairaanhoitopiirin johtaja, sairaanhoitopiirin johtajaylilääkäri ja sairaanhoitopiirin hallintoylijohtaja. Johtoryhmään voi kuulua myös muita sairaanhoitopiirin viranhaltijoita.

28 ja 37 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

12 luku

Korvauksen suorittaminen sairaanhoitopiirijakoa muutettaessa

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1992

Raila Aho

IV

Yhdyn pykälämuutosten osalta I vastalauseen mukaisiin ehdotuksiin.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1992

Erkki Pulliainen

V

Valtionosuusuudistuksella on kaksi päätavoitetta: siirtää valtaa ja vastuuta kunnille sekä purkaa kuntien päätösvaltaa rajoittavia normeja. Vaikka uudistusta pidetään yhtenä itsenäisen Suomen tärkeimmistä, se jää kuitenkin paljossa puolitiehen. Mahdollisimman pian on päästävä yhteen laskennalliseen valtionosuuteen, jonka kunnat saavat käyttää harkintansa mukaan. Vasta tällöin voidaan puhua todellisesta uudistuksesta.

Vaikka uudistus siirtää valtaa kunnille, epäluottamus kunnallisia päätöksentekijöitä kohtaan henkii niin opetus- ja kulttuuritointa kuin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa lakiesityksissä. Edelleenkin halutaan sangen tarkasti säädellä kuntien toimintaa. Eritoten tämä koskee opetus- ja kulttuuritointa. Ministeriöissä ei uskota, että kunnat pystyvät tai haluavat turvata yhtäläiset palvelut. Vaikka pikkutarkasta sääntelystä päästäänkin uudistuksen jälkeen eroon, normien purussa ja etenkin lupaviidakon romuttamisessa ollaan vasta aivan alussa.

Vaikka hallintovaliokunta korostaa mietinnössään luottavansa kuntien kykyyn ja haluun hoitaa nykyiset valtionosuustehtävät, turvata palvelun tason ja palveluille asetettavat laadulliset tavoitteet sekä kansalaisten oikeusturvan, kuitenkin esitetään uutta byrokratiaa holhoamaan kuntia. Perusturvalautakunta on selkeä osoitus halusta holhota ja kahlita kuntien toimintaa. Samalla se merkitsee epäluottamusta kuntien päättäjiä ja sitä kautta myös kuntalaisia kohtaan. Vieläkään ei luoteta siihen, että kuntalaiset vaihtavat vaaleissa sellaiset päättäjät, jotka tekevät kuntalaisten kannalta huonoja ratkaisuja.

Hallituksen esitykseen sosiaali- ja terveydenhuollon valtionavusta (HE 216/1991 vp) sisältyy ns. perusturvalautakunnan perustaminen ja hallintovaliokunta on sen mietinnössään hyväksynyt. Lautakunnan tehtävänä on selvittää, ovatko kunnan tarjoamat palvelut asianmukaisia. Se voi myös antaa kunnille suosituksia puutteiden korjaamiseen. Hallintovaliokunta sentään ei hyväk-

synyt sitä hallituksen lähtökohtaa, että lautakunnalla olisi oikeus esittää sosiaali- ja terveysministeriölle kunnan saaman valtionavun perimistä takaisin. Jos tämä esitys toteutuisi, voitaisiin kysyä, miten paljon kunnille jää ns. vapautta.

Perusturvalautakunta on kuitenkin tarpeeton virkavallan ja virkavaltaisuuden ilmentymä, jota ei tarvita. Sosiaali- ja terveysministeriölle jää uudistuksen jälkeenkin riittävästi keinoja vaikuttaa kuntien harjoittamaan palvelupolitiikkaan. Näistäkin on päästävä ajan oloon eroon. Uusia elimiä ja raskaita organisaatioita ei tarvita. Hyväksyn mietinnön lukuun ottamatta 1. lakiehdotuksen 35 ja 36 §:ää.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin mietinnön mukaisessa muodossa paitsi, että ensimmäisen lakiehdotuksen 35 ja 36 § poistettaisiin.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1992

Tuulikki Ukkola

EDUSKUNNAN
SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä
26 päivänä toukokuuta 1992
Lausunto n:o 3

Hallintovaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 11 päivänä helmikuuta 1992 hallituksen esityksen n:o 216/1991 vp sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua ja valtionosuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa.

Hallintovaliokunta on 12 päivänä maaliskuuta 1992 pyytänyt sosiaali- ja terveysvaliokunnalta lausuntoa ed. Vehkaojan ym. lakialoitteesta n:o 4 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta sekä 17 päivänä maaliskuuta 1992 ed. Vehkaojan ym. lakialoitteesta n:o 5 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina valtiosihteeri Pekka Tuomisto valtioneuvoston kansliasta, kansliapäällikkö Heikki S. von Hertzen, osastopäällikkö Kimmo Leppo, osastopäällikkö Markku Lehto, apulaisosastopäällikkö Marita Liljeström, apulaisosastopäällikkö Anne Manninen, apulaisosastopäällikkö Riitta Viitala, erikoistutkija Raimo Jämsén ja vanhempi hallitussihteeri Pekka Järvinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, neuvotteleva virkamies Raimo Lindberg sisäasiainministeriöstä, ylijohtaja Pekka Ojala valtiovarainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Arto Sulonen ja ylitarkastaja Matti Väisänen opetusministeriöstä, nuorempi hallitussihteeri Riitta Rönn ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Mirja Hynönen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, tietosuojavaltuutettu Anna-Riitta Wallin, osastopäällikkö Aulikki Kananoja ja kehittämispäällikkö Viljo Rissanen sosiaali- ja terveyshallituksesta, hallintojohtaja Kari Pitkänen opetushallituksesta, lääketieteellisen tutkimusryhmän johtaja Arpo Aromaa kansaneläkelaitoksesta, maaherra Kalevi Kivistö Keski-Suomen lääninhallituksesta, lääninlääkäri Marjatta Blanco Sequeiros Oulun lääninhallituksesta, varatoimitusjohtaja Pekka Alanen, apulaisosastopäällikkö Simo Juva, johtava suunnittelija Urpo Ekström ja lakimies Antero Jaakkola Suomen Kaupunkiliitosta, varatoimitusjohtaja Leif Engfelt, osastopäällikkö Olli Kerola, apulaisosastopäällikkö Matti Rasila, tutkimuspäällikkö Aino-Elina Mäkimattila, lakimies Taisto Ahvenainen ja taloussuunnittelupäällikkö Jouko Heikkilä Suomen Kunnallisliitosta, johtaja Berndt Långvik Finlands svenska kommunförbundista, johtaja Jorma Back Sairaalaliitosta, osastopäällikkö Eila Uotila Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, hallintopäällikkö Ilkka Kauppinen Helsingin yliopistollisesta keskussairaalasta, sairaalanjohtaja Markku Auvinen Kuopion yliopistollisesta keskussairaalasta, seutukaavajohtaja Kaj Lindholm Västra Nylands Planeringsförbundista, vastaava ylilääkäri Martti Nissilä Reumasäätiön sairaalasta, johtava lääkäri Olli Koivisto Päivärinteen sairaalasta, erityishuoltopiirin johtaja Erkki Paara Vaalijalan kuntainliitosta, asiamies Pekka Piispanen Suomen Työnantajain Keskusliitosta, sosiaalipoliittinen asiamies Markku Koponen Liiketyönantajain Keskusliitosta, tutkimussihteeri Kaija Kallinen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, tilastosihteeri Sinikka Nurminen Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitosta, apulaisosastopäällikkö Markku Lemmetty Akavasta, sosiaalisihteeri Veikko Simpanen Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, jaostopäällikkö Kaarina Knuuti Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, apulaisjohtaja Santero Kujala Suomen Lääkäriliitosta, osastopäällikkö Maija Anttila Terveydenhuoltoalan Ammattijärjestö TEHY ry:stä, osastopäällikkö Arja Niittynen ja järjestöpäällikkö Markku Silvennoinen Suomen Perushoitajaliitosta, varapuheenjohtaja Juha Säkkinen ja ammattiasiainsihteeri Airi Salmi Sosiaalityöntekijäin Liitosta, puheenjohtaja Marja Laosmaa ja ammattiasiainsihteeri Ritva Semi Lastentarhanopettajaliitosta, toiminnanjohtaja

Vesa Kauppinen Toimiehtoliitosta, puheenjohtaja Pirkko Lahti ja pääsihteeri Jouko Vasama Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistyksestä, vammaisasiamies Sirkka-Liisa Luoma Invalidiliitosta, toimitusjohtaja Erkki Mänttäri Invalidisäätiöstä, toimitusjohtaja Pertti Paakkinen Keuhkovammaliitosta, toiminnanjohtaja Liisa Kauppinen ja osastopäällikkö Ari Pokkinen Kuurojen Liitosta, toiminnanjohtaja Helena Hiila Kehitysvammaliitosta, toiminnanjohtaja Pentti Lappalainen Näkövammaisten Keskusliitosta, puheenjohtaja Eine Lukander ja ylihoitaja Anja Seppälä Ylihoitajayhdistyksestä, toimitusjohtaja Matti Toivola Helsingin kaupungin edustajana, hallintojohtaja Kalevi Lauslahti Tampereen kaupungin edustajana, sosiaalijohtaja Antti Tervasmäki Mikkelin kaupungin edustajana, johtava lääkäri Björn-Olof Heikkilä Kristiinankaupungin edustajana, kunnanjohtaja Seppo Porkka Jaalan kunnan edustajana, sosiaalijohtaja Seppo Laitinen Perniön kunnan edustajana, kunnanjohtaja Mauri Aarrevaara Savukosken kunnan edustajana, kunnanjohtaja Pentti Kemppinen Valtimon kunnan edustajana, sosiaalijohtaja Sisko Kiuru Sodankylän kunnan edustajana, johtaja Raija Lehtimäki Pirkanmaan hoitokodista, toiminnanjohtaja Jussi Särkelä Mielenterveyden Keskusliitosta, varatuomari Martti Mikkonen Potilasvakuutusyhdistyksestä ja lakimies Katarina Pitkänen Suomen Yrittäjien Keskusliitosta.

Hallituksen esitys ja lakialoitteet

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmä osana yleistä valtionosuusjärjestelmien uudistamista. Kuntien käyttökustannusten valtionosuus muutettaisiin määräytyväksi laskennallisin perustein. Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelujärjestelmä uudistettaisiin ja samalla laajennetaan kuntien toimintavapautta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta uudistettaisiin kokonaan, säädettäisiin uusi laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista sekä tehtäisiin tarvittavat muutokset sosiaali- ja terveydenhuollon alan lakeihin.

Käyttökustannusten valtionosuus suoritettaisiin yksinomaan kunnille. Valtionosuus määräytyisi laskennallisesti kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden avulla. Valtakunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnitelmassa määriteltäisiin valtionosuuden määrä koko maassa sekä kuntakohtaisen valtionosuuden laskennan perusteena oleva valtionosuuden määrä asukasta kohti. Kunnalle suoritettava valtionosuus laskettaisiin asukasta kohden määräytyvistä valtionosuuksista, joissa otettaisiin huomioon kunnan asukkaiden ikäryhmittäinen asukasmäärä, työttömyysaste, sairastavuus, pinta-ala, asukastiheys ja kantokykyluokka. Valtionosuus olisi lopullinen eikä sen käyttö olisi sidottu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen. Valtioneuvoston hyväksymä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen suunnitelma muuttuisi luonteeltaan valtakunnallista linjaa osoittavaksi ja kuntia sitovasta ohjauksesta luovuttaisiin pääosin. Investointien valtionosuus määräytyisi kuitenkin pääpiirteissään samoin kuin voimassa olevassa laissa.

Uudistettu järjestelmä kattaisi nykyisin voimassa olevan järjestelmän piirissä olevat toiminnat entisessä laajuudessaan.

Esitetty uudistus ei aiheuttaisi muutoksia valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon. Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1993 alusta.

Lakialoitteessa n:o 4 ehdotetaan sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettavaksi palveluasiamiehen virka. Palveluasiamiehen tehtävänä olisi edistää sosiaalisten oikeuksien toteutumista, palvelujen saatavuutta ja palvelujärjestelmän toimivuutta. Perusturvalautakuntaan ehdotetaan lisättäväksi palvelujen käyttäjien edustusta. Lakialoite on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykseen n:o 216/1991 vp sisältyvään lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta.

Lakialoitteessa n:o 5 ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettu laki säädettäväksi hallituksen esityksestä n:o 216/1991 vp siten poikkeavasti, että lain 12 §:ään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin kuntien erityisen korkeiden kustannusten tasaamiseksi perustettavasta tasausrahastosta.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitettyä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja val-

tionosuusjärjestelmän uudistusta tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Uudistuksen tavoitteet kustannustietoisuuden ja tulosvastuun merkityksestä korostuvat erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina, ja ne saattavat jopa ylikorostua. Tästä syystä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatuun, niiden aloittaiseen saatavuuteen, kansalaisten yhdenvertaisuuteen ja maan eri osien asukkaiden tasapuolisiin mahdollisuuksiin saada palveluja on kiinnitettävä erityistä huomiota. Samoin laadullisiin tekijöihin kuten henkilöstön ammattiosaamiseen, määrään ja jatkokoulutukseen, toimintatiloihin sekä muihin voimavaroihin on kiinnitettävä riittävästi huomiota.

Kunnan vastuulla on palvelujen järjestäminen ja taloudellisten voimavarojen ohjaaminen eri palveluihin ja jopa mahdollisuus jättää joitakin palveluja tarjoamatta. Tämä korostaa kunnallisen itsehallinnon ja luottamushenkilöjärjestelmän merkitystä. Kuntakohtaiset erot ovat, nykyiseen tapaan, mahdollisia ja hyväksyttäviäkin, kunhan valtakunnallisen suunnitelman edellyttämää yleistä linjaa seurataan. Kuntien itsehallintoon kuuluu myös palvelujen etusijajärjestykseen asettaminen. Tämä edellyttää kansalais- ja arvokeskustelua sekä monipuolista pohdintaa myös valtakunnallisella ja kunnan tasolla.

Kustannusvastuusta seuraava mahdollisuus taloudellisten säästöjen aikaansaamiseen ja leikkausten toteuttamiseen tulee tehdä harkiten ja pitkän aikavälin vaikutukset huomioon ottaen. Esimerkiksi ehkäisevän toiminnan säästöt ovat usein säästöjä vain lyhyellä aikavälillä. Lyhyenkin aikavälin toiminnassa tulee ottaa huomioon säästöjen heijastusvaikutukset, jotka saattavat johtaa jopa korkeampiin kustannuksiin muulla sektorilla ja aiheuttaa epätarkoituksenmukaista toimintaa. Menettely voi siirtää kustannuksia muulle maksajalle, valtiolle tai kotitalouksille.

Uudistetun suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän yhtenä vaikutuksena lienee kuntien yhteistoiminnan kehittyminen ja kunnallislain uudistuksen myötä saatavien uusien toimintamahdollisuuksien hyväksi käyttäminen. Saadun selvityksen mukaan kuntakoolla on suurehko vaikutus sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksiin. Kustannuserojen syiden erittelyä ja analysointia on jatkettava muun muassa palvelujen tarjonnan, saatavuuden ja laadun kannalta. Tällaisella selvitystyöllä on merkitystä myös kunnille niiden suunnitellessa toimintaansa ja palvelurakennettaan.

Asiakkaan asema

Taloudellisten voimavarojen rajallisuus on herättänyt epäilyjä yksilötasolla mahdollisista hoitoa vaille jäävistä ryhmistä. Hoito tulee turvata kaikille sitä tarvitseville. Hoitoon pääsyä ei saa ratkaista vain rahoituskysymyksenä, vaan se on kussakin yksittäistapauksessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiosaamisen piiriin kuuluva asia. Kaikilla kansalaisilla ei ole riittäviä voimavaroja omakohtaisen vastuun ottamiseen. Yhteiskunnan tuki on heille välttämätön hoitomahdollisuuksien turvaamiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiskunnallista arvokeskustelua käydään tarvittaessa sosiaali- ja terveysministeriön sekä sosiaali- ja terveyshallituksen käynnistämänä. Keskustelun tulee olla asiakkaan tarpeista lähtevää, ja sen tavoitteena tulee olla toiminnan tehostaminen sekä laadun parantaminen ja varmentaminen. Viranomaisten on myös käynnistettävä pitkän aikavälin toimintojen pohjaksi tutkimustoimintaa, jotta päätöksentekoa voidaan suunnata asiakasnäkökulmaa toteuttavaksi. Siten voidaan tehostaa sosiaali- ja terveydenhuollon tulosta, toteuttaa paremmat palvelut nopeammin ja sovittaa toimenpiteet asiakkaan lähtökohtiin mahdollisesti niukkenevista voimavaroista huolimatta.

Asiakkaan oikeus saada palveluja liittyy läheisesti suunnitteilla olevaan perusoikeusuudistukseen ja varsinkin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien ottamiseen hallitusmuotoon. Kokonaisuutena on vahvistettava oikeutta saada hoitoa ja huoltoa. Erityisesti on pidettävä huolta pienistä ryhmistä, jotka eivät itse kykene vaatimaan oikeuksiaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön merkitys korostuu, koska se antaa erityisesti mahdollisuuksia luoda asiakkaille edellytyksiä oman elämänsä hallintaan ja siirtymiseen laitoshoidosta avohoitoon. Tämä kehittämislinja saattaa edellyttää muun muassa palveluasumisen ja hoivaosastojen kehittämistä. Laitospainotteisuudesta siirtyminen antaa myös mahdollisuuksia ottaa huomioon asiakkaan yksilöllisiä tarpeita sekä kunnioittaa hänen omaa päätäntävaltaansa. Laitoshoidon korvaaminen avohoidolla on ensisijaisesti henkilöiden voimavara- ja osaamiskysymys. Näin voidaan myös luoda luontevia yhteyksiä yhteiskunnan eri ryhmien välille.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on asiakasta varten. Asiakkaalle on taattava nopea ja joustava

hoitoonpääsy tai tieto hoitoonpääsyn ajankohdasta. Palveluyksiköiden aukioloaikoja on kehitettävä siten, että henkilöt voivat yleisten työssäoloaikojen ulkopuolella käyttää niitä hyväkseen. Tähän liittyy myös investointien tehokas käyttö, mikä samalla merkitsee myös investointien vuorokautisesti pitkäaikaisempaa käyttöä.

Asiakkaan aseman parantamisen yhtä ulottuvuutta merkitsee tehokas tietosuoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietosuojan kokonaisuus ja säännösten Euroopan neuvoston tietosuojasopimuksen mukaisuus on selvitettävä. Uudistuksen edellyttäessä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoimintaa laajenevat tietojen käyttöä, saamista ja luovuttamista koskevat oikeudet siinä määrin, että tietosuojaan ja -turvallisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Laajat tiedoston käyttöoikeudet merkitsevät aina myös riskiä. Yksityisiä terveydenhuollon laitoksia koskevat salassapitosäännökset ovat samanlaisia.

Palvelujen tarjonta

Kunnille kuuluvan palvelujen järjestämisvastuun erottaminen palvelujen tuottamisesta lisää kuntien mahdollisuuksia käyttää hoidon ja huollon porrastusta tehokkaasti hyväksi. Samanaikaisesti on huolehdittava siitä, että hoito on tarvetta vastaavaa. Tämän voidaan olettaa ajan myötä vaikuttavan myös palvelurakenteeseen siten, että se muuttuu tarkoituksenmukaisemmaksi. Kunnat voivat purkaa nykyistä liian laitospainotteista järjestelmää ja siirtää hoitoa annettavaksi tarkoituksenmukaisemmalla tavalla edullisemmissa yksiköissä ja avohoitona, kuten koti- ja perhehoitona ja palveluasumisena. Työterveyshuollon asema ja merkitys on otettava huomioon. Sairausvakuutusjärjestelmä ja palvelut on koordinoitava kokonaisuudeksi siten, että järjestelmä toimii mahdollisimman selkeästi, kattavasti ja oikeudenmukaisesti.

Kunnat voivat harkintansa mukaan käyttää sairaanhoitopiirin tai yksityisten palvelujen tuottajien palveluja ja kilpailuttaa niitä keskenään. Tästä saattaa seurata, että hoidon porrastaminen ei toimi terveydenhuollon tuloksellisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Potilas saattaa jäädä vaille riittävää, asianmukaista ja tarpeellista erikoistutkimusta tai -hoitoa. Näiden viivästyminen saattaa tosiasiassa johtaa koko kyseisen hoitotapahtuman kustannuksien huomattavaankin lisääntymiseen. Vastaavasti erikoissairaanhoidon kalliit erikoisosaamista edellyttävät palvelut saattavat jäädä vaille käyttöä, kuten on jo ollut havaittavissa eräiden yksityisten palvelujen tuottajien toimintavaikeuksissa. Palvelujen tarvitsijat eivät saa kärsiä erikoissairaanhoidon järjestämisperustan muutoksista. Potilaille on turvattava tarpeellinen joustava erikoissairaanhoito ja tutkimuksiin pääsy ilman byrokratian lisäämistä. Vastaavia ongelmia saattaa syntyä myös vammaisten tarvitsemissa erityisosaamista edellyttävissä palveluissa.

Samat tekijät vaikuttavat myös yliopistollisissa sairaaloissa. Tästä syystä valiokunta pitää tarpeellisena, että pyritään selvittämään yliopistollisten laitosten opetuksesta ja tutkimuksesta aiheutuvat todelliset kustannukset ja korvaamaan ne yliopistollisille sairaaloille sen periaatteen mukaisesti, että valtio vastaa korkeakoululaitoksen aiheuttamista kustannuksista.

Vastuun siirtäminen kunnille ja yksilön vastuun korostuminen eivät saa johtaa siihen, että lapset, kehitysvammaiset, vanhukset tai muut ryhmät, jotka eivät kykene itse huolehtimaan itsestään ja oikeuksistaan, jäävät heitteille. Vastuu tällaisten ryhmien palvelujen olemassaolosta ja heidän ohjaamisestaan palvelujen piiriin kuuluu ensisijaisesti kunnalle. Valiokunta pitää tärkeänä, että omaishoitajien asemasta huolehditaan.

Valtionosuuden perusteet

Valiokunta pitää tärkeänä, että valtionosuuden perusteena olevien tekijöiden vaikutuksia seurataan. Muun muassa työttömyyden määrässä tapahtuneet nopeat muutokset, jotka varsinkin pienehköissä kunnissa vaikuttavat suurestikin, on voitava ottaa huomioon. Yleisissä rahoitusavustuksissa on varauduttava tässä suhteessa riittävin voimavaroin.

Vammaisten suhteellinen määrä voi kunnittain vaihdella suuresti, ja tällä saattaa olla merkittäviä vaikutuksia kunnan talouteen. Vammaisten tai mahdollisesti erityisryhmittäin esimerkiksi kehitysvammaisten määrän vaikutukset valtionosuuden perusteena tulee selvittää.

Opiskelijat, laitoksissa asuvat ja eräät muut ryhmät eivät usein ole kunnan jäseniä, vaikka käyttävät asuinkuntansa eivätkä kotikuntansa palveluja. Valtionosuusjärjestelmän muuttuessa merkittävässä määrin asukasmäärää painottavaksi on tarkoituksenmukaista selvittää väestökirjalainsäädännön muutosten tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus.

Maksupolitiikka

Valtionosuusuudistuksen rahoitusta koskevaan uudistukseen ei ole juuri kytketty maksupolitiikkaa, vaan saadun selvityksen mukaan sitä selvitetään erikseen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että palveluista perittävien maksujen järjestelmän tulee olla johdonmukainen, oikeudenmukainen ja yksinkertainen sekä tarkoituksenmukaista hoidon porrastusta edistävä. Maksut muodostavat noin yhdeksän prosentin osuuden palvelujen rahoittamisesta. Saadun selvityksen mukaan terveydenhuollon asiakasmaksut ovat Suomessa pohjoismaisittain ja yleisemminkin eurooppalaisittain suhteellisen korkeita. Tämä seikka korostaa edellä sanottua johdonmukaisuuden ja oikeudenmukaisuuden vaatimusta.

Kuntien itsenäisyyden lisäämistä maksujen asettamisessa tulee selvittää. Maksujen asettamisessa tulee samantyyppisiä tai keskenään vaihtoehtoisia palveluja kohdella yhdenmukaisesti sekä, jos maksuja peritään maksukyvyn mukaan, oikeuden- ja johdonmukaisesti. Maksupolitiikan kehittämisen yhden osan voi muodostaa sen selvittäminen, voitaisiinko rajoitetusti luoda mahdollisuuksia päästä hoitoon siten, että itse maksaa merkittävän osan hoidon aiheuttamista kustannuksista. Tämä ei kuitenkaan saa johtaa tilanteeseen, että vain itse maksetuilla korkeammilla maksuilla saa palveluja tai voi ohittaa mahdollisia jonoja.

Kunnille ehdotetaan annettavaksi mahdollisuus periä laitoshoidossa tai huollossa olevan asiakkaan saamat tulot, korvaukset ja saatavat ja käyttää ne hoidon kustantamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että tällaisissa tapauksissa asetetaan katto ja varmistetaan asiakkaalle tai potilaalle sellaiset käyttövarat, että hän laitoksessakin ollessaan voi itse mahdollisimman laajassa määrin hallita itseään taloudellisessa suhteessa.

Asiakasmaksuista annettavan lain 7 §:n 2 momentin mukaan näyttää siltä, että kunta voi periä lapsille tulevat elatusavut kokonaisuudessaan, vaikka lapsen saaman hoidon, huollon tai palvelujen kustannukset olisivat vähemmän kuin elatusapu. Saman lakiehdotuksen 2 § ei näytä rajoittavan kunnan perimisvaltuutta, koska 2 momentin mukaan maksua ei vahvisteta. Samassa yhteydessä on otettava huomioon lastensuojelulain 46 §, jonka nojalla lapselle on annettava henkilökohtaisia käyttövaroja ja jonka nojalla elatusavusta mahdollisesti käyttämättä jäävä osuus on ohjattava lapselle itselleen. Samantapainen ongelma sisältyy myös asiakasmaksuista annettavan lain 14 §:ään, jossa kunnan oikeutta periä ja nostaa tuloja, korvauksia ja saatavia ei rajoiteta. Asiakasmaksuja koskevan kokonaisselvityksen yhteydessä on kiinnitettävä riittävää huomiota myös näissä pykälissä ilmeneviin ongelmiin ja esitettävä tarvittavat lainmuutokset.

Erikoissairaanhoidon ja maksupolitiikan väliseen yhteyteen liittyy erikoissairaanhoitolain 42 §, jonka tarpeellisuus on selvitettävä.

Henkilöstö

Kunnallisen demokratian aseman korostuessa on samalla tärkeää korostaa paitsi asiakas- ja käyttäjädemokratiaa myös henkilöstön osallistumismahdollisuuksia. Henkilöstöllä on sellaisia tietoja ja taitoja, jotka antavat mahdollisuuksia tarkoituksenmukaiseen palvelujen järjestämiseen. Johtamisjärjestelmien ja työpaikkademokratian kehittämisellä voidaan saada aikaan huomattavia palvelujen tarjonnan ja sisällön laadullisia parannuksia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon keskinäisen rajan ylittäminen korostaa laaja-alaista ammattitaitoa ja eri ammattiryhmien yhteistyötä. Ammattitaitoon kuuluu yhä selvemmin vaatimus kokonaisnäkemyksestä. Uudistus ei saa johtaa ammattitaidon sivuuttamiseen, vaan sen merkityksen korostamiseen entisestään samalla laajentaen toimenkuvia. Kelpoisuusehtojen muutokset eivät saa johtaa mahdollisuuksiin käyttää kouluttamatonta tai ammattitaidotonta henkilökuntaa. Kuntien toimintavapauden lisääntyminen korostaa niiden vastuuta palvelujen laadusta.

Uudistuksen laajuus huomioon ottaen on henkilöstöä tehokkaasti koulutettava ja perehdytettävä järjestelmään sekä sen perusperiaatteisiin ja käytännön toimintaan. Toisaalta järjestelmään välttämättä kuuluva normien purku antaa mahdollisuuksia käyttää hyväksi henkilöstön ammattitaitoa ja osaamista uusilla tavoilla. Kuntien ja muiden työnantajien tuleekin käyttää tätä hyväksi.

Kuntien sosiaalihuollon järjestämistapojen vapauden kasvaessa on tärkeää, että sosiaalihuollon toimeenpanon ja kehittämisen viranhaltijavastuu määritellään siten, että asiat hoidetaan ammattitaidolla ja -kokemuksella. Vastuu edellyttää laajaa sosiaalipoliittista näkemystä ja

ammatillisia tietoja ja taitoja. Sosiaalitoimella on kunnallishallinnossa sekä toimintojen määrän ja laajuuden että talousvaikutusten kannalta suuri osuus. Tästä syystä sosiaalihuollossa on edellytettävä henkilöstöltä riittävää kelpoisuutta ja tehtävään soveltuvaa koulutusta. Kokonaisuutta silmällä pitäen on myös tarpeen selvittää, tarvitaanko sosiaalihuollossa terveydenhuollon ammatinharjoittamislainsäädäntöä vastaavaa lainsäädäntöä.

Hallinto

Uudistus antaa mahdollisuuksia keventää hallintoa, jakaa tehtäviä ja toimivaltaa uudestaan sekä käyttää hyväksi näin saatavat voimavarat varsinaisen toiminnan hyväksi. Samalla on mahdollista kehittää johtamisjärjestelmiä ja luoda menetelmiä palvelujen saatavuuden sekä laadun varmistamisen kehittämiseksi.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon johdossa on kullakin osa-alueella oltava luottamushenkilöistä koostuva monijäseninen toimielin. Alan lainsäädäntöä on kehitettävä tämä näkökohta huomioon ottaen asettamatta kunnille perusteettomia rajoituksia hallintonsa järjestämiseen.

Valtionhallinnon kehittämisessä on kiinnitettävä huomiota tehtävien ja toimivallan asettamiseen kussakin tapauksessa alimmalle sellaiselle hallintoelimelle, jolla on riittävä pätevyys, riittävän laaja näkemys ja tiedossaan asian ratkaisemiseen vaikuttavat seikat.

Poikkeuksellisen suuret kustannukset

Valiokunta edellyttää, että hallitus ratkaisee ongelman, joka voi kohdata kuntia yllättävien ja odottamattomien hoitomenojen muodossa. Saadun selvityksen mukaan poikkeuksellisen suuret tällaiset menot voivat saattaa yhtä kuntaa kohdatessaan erityisesti pienen kunnan vaikeaan taloudelliseen asemaan ja vaikeuttaa potilaan hoidon saantia. Siksi näin aiheutuvat taloudelliset vaikeudet on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista korvata erillismenettelyin. Sisäasiainministeriön käytössä olevissa yleisissä rahoitusavustuksissa tulee varautua tämäntyyppisiin tilanteisiin. Samoin tulisi sairaanhoitopiireissä ja sosiaalitoimen kuntainliitoissa maksujärjestelyillä ja tasausrahastoilla varautua poikkeuksellisen suuriin kustannuksiin.

Eräitä erilliskysymyksiä

Vajaakuntoisten suojatyön ja kuntoutusjärjestelmän yhteydessä esille tulleen kuntouttavan työllistämisen edellytyksistä on pidettävä huolta. Valiokunta kiirehtii suojatyötä koskevan lainsäädännön uudistamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettavan lain 10 §:n mukaan toimintavuoden valtionosuuksia voidaan tarkistaa vuosittain lokakuun loppuun mennessä muuttaen tarvittaessa valtakunnallista suunnitelmaa. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä ajankohta on tarpeettoman myöhäinen ja käytännön toiminnassa on pyrittävä aikaistamaan sitä mahdollisimman paljon.

Valtakunnallisen suunnitelman laadinnassa on käytettävä hyväksi kaikkia viranomais- ja järjestövoimavaroja. Tästä syystä valtakunnallista suunnitelmaa laadittaessa on tärkeää kuulla myös ammatillisia keskusjärjestöjä.

Saadun selvityksen mukaan voimassa olevan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain kumoaminen merkitsee, että yli kolmesataa laitosta ja noin 7 000 työntekijää jää heihin nykyisin sovelletun toimiehtojärjestelmän ulkopuolelle. Kun tämä johtaa palvelussuhdeasioiden hoidon monimutkaistumiseen ja kun pienissä laitoksissa ei ole edes edellytyksiä työehtosopimusten solmimiseen, tulee pikaisesti selvittää toimiehtosopimusjärjestelmän säilyttämisen mahdollisuudet näissä laitoksissa.

Euroopan yhdentyminen merkitsee elintarvikevalvonnan painopisteen siirtymistä niin sanottuun markkinavalvontaan. Kuntien vastuu elintarvikevalvonnassa kasvaa samalla kun valtionosuusuudistuksen myötä valtion ohjaus heikkenee. ETA-sopimus edellyttää kuntien riittävää varautumista elintarvikevalvontaan liittyvien velvoitteiden toimeenpanoon.

Selonteko ja lausumaehdotukset

Valtionosuusuudistus merkitsee periaatteellista, laajavaikutteista ja osin arvaamatonta kehitystä. Tällaisen uudistuksen yhteiskuntapoliittiset vaikutukset ovat suuret, mistä syystä uudistuksen seuranta on erityisen tärkeää.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää, että hallintovaliokunta edellyttäisi hallituksen antavan vuoden 1994 loppuun mennessä selonteon valtionosuusuudistuksen vaikutuksista. Selonteossa on sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta kiinnitettävä erityistä huomiota valtionosuuden laskennallisten perusteiden oikeellisuuteen ja vaikutuksiin kuntien tosiasialliseen palvelujen tasoon, asiakkaiden aseman kehittymiseen, valtion ja kuntien kustannustenjaon tosiasiallisiin muutoksiin, sosiaali- ja terveydenhuoltoon kokonaisuudessaan käytettyjen voimavarojen muutoksiin ja niiden suhteeseen kansantalouden kokonaisuuteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittymisen kansantaloudellisesti myönteisiin vaikutuksiin. Selonteon ja siitä käydyn keskustelun perusteella on ryhdyttävä tarvittaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi ja kehittämisedellytyksien vahvistamiseksi.

Valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan uudistamiseksi ja uudelleen arvioimiseksi.

Valiokunta edellyttää selvitettäväksi sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön tarpeellisuuden.

Lakiehdotusten muutosten perustelut

Valiokunnan saaman tiedon mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettavan lain 14 §:ssä käytetty käsite ikävakioitu kuolleisuus ei ole tilastotieteellisesti riittävän yksiselitteinen. Kun oikea ilmaus on ikävakioitu kuolleisuussuhde, ehdottaa valiokunta säännöstä muutettavaksi tämän mukaiseksi. Ikävakioitu kuolleisuussuhde voidaan laskea hallituksen esityksen perustelujen mukaisella laskentakaavalla. Vaikka tieteellinen käytäntö edellyttäisi sukupuolen huomioon ottamista, ei valiokunta ehdota tätä, koska se ei aiheuta saadun tiedon mukaan asiallisesti merkittäviä muutoksia kuntien valtionosuuksiin. Laissa pyritään kuolleisuussuhteella kuvaamaan vain kunnittaisia asukkaiden sairastavuuden eroja pyrkimättä tieteelliseen tarkkuuteen.

Hallitus on 5 päivänä huhtikuuta 1992 tehnyt periaatepäätöksen talouspoliittisista toimenpiteistään, joista yhden mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien loppuerät jaksotetaan vuosille 1993—1997. Periaatepäätöksen toteuttamiseksi valiokunta ehdottaa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 46 §:ää muutettavaksi periaatepäätöksen toteuttavaksi. Loppuerien jaksottaminen merkitsee vuosittaisten loppuerien ollessa 65 miljoonaa markkaa vuonna 1993 noin 260 miljoonan markan säästöä valtiolle.

Vuosina 1989—1992 on perustamiskustannuksiin myönnettävää valtionosuutta väliaikaisesti muutettu vakinaisesta 64—31 prosentin asteikosta 66—29 prosentin asteikoksi. Sen varmistamiseksi, että tätä asteikkoa sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa aloitettuihin hankkeisiin, ehdotetaan 46 §:n 2 momenttiin otettavaksi asiaa selventävä säännös.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 4 §:ssä maksuttomaksi ehdotetun sosiaalihuoltolain 17 §:n 3 kohdan mukaisena kotipalveluna annetun, sopimukseen perustuvan kotona tapahtuvan hoidon tai muun huolenpidon maksuttomuus ehdotetaan poistettavaksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 5 §:n mukaisesta maksuttomien terveyspalvelujen luettelosta puuttuu valiokunnan saaman tiedon mukaan eräitä tartuntatautiasetuksen, erikoissairaanhoidossa perittävistä maksuista annetun asetuksen, terveyskeskuksessa perittävistä maksuista ja korvauksista annetun asetuksen sekä kansanterveyslain 21 §:n ja terveyskeskuksissa perittävistä maksuista ja korvauksista annetun asetuksen perusteella maksuttomia terveyspalveluja. Lisäksi on lainsäädäntöteknisesti tarkoituksenmukaista säätää alle 19-vuotiaiden hammashuollon maksuttomuudesta toisin. Mainittujen terveyspalvelujen saattamiseksi maksuttomiksi valiokunta ehdottaa 5 §:ää muutettavaksi samalla sen rakennetta korjaten.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 9 §:n mukaan erikoissairaanhoidossa jatketaan erikoismaksuluokkakäytäntöä. Ehdotetun säännöksen nojalla on kuitenkin epäselvää, säilyykö terveyskeskusten erikoislääkärijohtoisissa sairaaloissa erikoismaksuluokka. Tämän selventämiseksi valiokunta ehdottaa kyseisen lain 9 §:ään lisättäväksi uuden 2 momentin.

Voimassa olevien kansanterveyslain ja erikoissairaanhoitolain säännösten mukaan asukkaaksi katsotaan myös sellainen kunnassa oleskeleva Suomen kansalainen, jolla ei ole Suo-

messa väestökirjalain mukaista kotipaikkaa, tai tällaisella henkilöllä on oikeus tarpeelliseen erikoissairaanhoitoon. Sosiaaliturvasopimusten määrän kasvaessa ja Euroopan talousaluetta koskevaan sopimukseen sisältyvän EY-asetuksen 1408/71 soveltamisen kannalta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 13 §:ää on tarkoituksenmukaista muuttaa siten, että poikkeavan maksuperinnän perusteena on muualla kuin Suomessa asuminen mutta ei sen sijaan kansalaisuus. Suomea sitovat kansainväliset sopimukset rajoittaisivat muualla asuvilta perittävistä maksuista säätämistä. Ulkosuomalaisten oikeus sairaanhoitoon ratkeaisi EY-asetuksen 1408/71, sosiaaliturvasopimusten sekä muun muassa kansanterveyslakiin ja erikoissairaanhoitolakiin sisältyvien kiireellistä hoitoa koskevien säännösten perusteella.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettavan lain 14 § ei rajoita tulojen, korvausten tai saamisten perimistä laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa saavalta siten, että hoidossa tai huollossa olevalle olisi jätettävä henkilökohtaisia käyttövaroja. Tämän asiantilan korjaamiseksi valiokunta ehdottaa annettavaksi mahdollisuuden säätää myös asetuksella niistä rajoista, joissa kunta voi käyttää asiakkaan tuloja, korvauksia ja saatavia.

Kuntien sosiaalihuollon käytännön toimeenpanon ja johdon laadun varmistamiseksi valiokunta pitää tarpeellisena, että kunnassa tulee olla ammatillisesti pätevä johtava viranhaltija. Sosiaalihuoltolain 10 §:n 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tätä tarkoittava säännös.

Ehdotuksessa sosiaalihuoltolain 10 §:ksi esitetään sosiaalialan ammatillisen henkilöstön yleisistä kelpoisuusehdoista säädettäväksi asetuksella. Kun yleisellä kelpoisuusehdolla tarkoitetaan kansalaisuutta, tiettyä ikää tai vastaavia seikkoja, ehdotetaan sana "yleisistä" poistettavaksi. Tällöin säännös koskee koulutusta ja vastaavista asioista säätämistä.

Sosiaalihuollon palvelujen laadun varmistamiseen liittyen valiokunta pitää tarpeellisena, että voimassa oleva lasten päivähoidosta annetun lain 4 § säilytetään. Näin tulevat yleisellä tasolla säädellyksi toimitilat, toimintavälineet ja henkilökunnan soveltuvuus ja riittävyys.

Päihdehuoltolain 12 §:ään on tarpeen tehdä eräitä teknisiä muutoksia, jotka aiheutuvat valiokunnan esittämästä sosiaalihuoltolain 10 §:ää koskevasta muutoksesta.

Valiokunta ehdottaa erikoissairaanhoitolain 23 §:ssä säädettäväksi nykyisiä säännöksiä vastaavasti, että sairaanhoitopiirin tulee päättää viranhaltijoiden tehtävistä ja vastuusuhteista. Päätöksentekotapa jää sairaanhoitopiirin päätettäväksi. Näin voidaan asianmukaisemmin ja kattavammin saada käytetyksi kaikki sairaanhoidon voimavarat.

Edellä sanottujen pykälämuutosten lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettavan lain 1 ja 7 luvun otsikkoon, kansanterveyslain muuttamisesta annettavan lain, kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta annettavan lain sekä erikoissairaanhoitolain muuttamisesta annettavan lain johtolauseisiin tehtäväksi teknisiä muutoksia. Johtolauseiden tekniset muutokset johtuvat hallituksen esityksen antamisen jälkeen muutetuista kyseisten lakien säännöksistä.

Hallituksen esityksen perusteluihin ja edellä esitettyyn viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti lausuntonaan esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvät 3., 5., 7., 9.—13. sekä 17.—31. lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että hallituksen esitykseen sisältyvät 1., 2., 4., 6., 8. ja 14.—16. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—4 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Suunnittelu

5—8 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

9—13 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Sairastavuuskerroin

Sairastavuutta kuvaava kerroin määräytyy ikävakioidun *kuolleisuussuhteen* perusteella. Ikävakioitu *kuolleisuussuhde* lasketaan ikäryhmittäisten kuolemantapausten määrän perusteella viiden vuoden *jaksolta*. Kunnan asukkaiden ikävakioiden *kuolleisuussuhteen* ollessa sama kuin koko maan väestön ikävakioitu *kuolleisuussuhde* on kerroin yksi. Jos kunnan ikävakioitu *kuolleisuussuhde* ylittää koko maan ikävakioidun *kuolleisuussuhteen*, korotetaan kerrointa, ja jos kunnan ikävakioitu *kuolleisuussuhde* alittaa koko maan ikävakioidun *kuolleisuussuhteen*, alennetaan kerrointa. Kerrointa korotetaan ja alennetaan siten, että kertoimen prosentuaalinen muutos vastaa kunnan asukkaiden *kuolleisuussuhteen* poikkeamaa koko maan väestön *kuolleisuussuhteesta*.
(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

15—19 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Perustamishankkeiden valtionosuus

20—30 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Voimavarojen vahvistaminen ja valtionosuuden suorittaminen

31 ja 32 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Muutoksenhaku

33 ja 34 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Erinäisiä säännöksiä

35—43 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

44 ja 45 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

46 §

Aikaisempien säännösten soveltaminen

Kustannuksiin, jotka ovat syntyneet ennen tämän lain voimaantuloa, suoritetaan valtionosuus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti. *Vuonna 1992 syntyneisiin käyttökustannuksiin suoritettavat valtionosuuden loppuerät maksetaan kui-*

tenkin vuosittain tasasuuruisin erin vuosina 1993—1997.

Edellä 1 momentista poiketen sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa aloitettuihin kokonaiskustannuksiltaan merkittäviin hankkeisiin ja käyttökustannushankkeisiin (*poist.*) tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä siltä osin kuin hankkeen toteuttaminen jatkuu tämän lain voimassa ollessa. *Edellä tarkoitettuihin hankkeisiin maksettava valtionosuus lasketaan siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun lain 16 §:n 4 momentissa, sellaisena kuin se on väliaikaisesti muutettuna 9 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1070/88), on säädetty.* Kaikkiin tämän lain voimaantulon jälkeen suoritettuihin omaisuuden luovutuksiin ja käyttötarkoituksen muutoksiin sovelletaan kuitenkin 30 §:n säännöksiä.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

47 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

1) sosiaalihuoltolain (710/82) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö *ja* 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta *(poist.)*;

(2—9 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

1) kansanterveyslain (66/72) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta laboratoriopalveluja, röntgenpalveluja, *laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa,* sairaankuljetusta, *(poist.)* ylläpitoa, *(poist.)* lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, *sekä 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa*; (hallituksen esityksen 1 ja 3 kohta)

2) psykiatrisen avohoidon toimintayksikössä annettu hoito siihen liittyvää osittaista ylläpitoa lukuun ottamatta; (uusi)

3) hengityshalvauspotilaalle annettava hoito ja ylläpito sekä hoitoon liittyvät kuljetukset siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään; (*poist.*) (hallituksen esityksen 5 kohta)

4) *tartuntatautilaissa (583/86) tarkoitetut rokotukset, yleisvaarallisen tartuntataudin tutkimus, hoito ja hoitoon määrätyt lääkkeet sekä sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn eristäminen samoin kuin ilmoitettavaan tartuntatautiin sairastuneen hoitoon määrätyt lääkkeet*; (*uusi*)

5) alle 18-vuotiaalle henkilölle annettava hoito ja ylläpito siltä osin kun hoitopäiviä kalente-

rivuodessa on kertynyt yli seitsemän sekä sarjassa annettava lääkinnällinen kuntoutus ja hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriö-, säde- ja sytostaattihoito sekä muu vastaava hoito samoin kuin jatkuva dialyysihoito *lukuun ottamatta erikoissairaanhoitolain (1062/89) 38 §:n 1 momentissa tarkoitetun erikoismaksuluokan lisämaksuja*; (hallituksen esityksen 6 kohta)

6) erikoissairaanhoitolain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluva neuvonta, kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävä tutkimus sekä sopeutumisvalmennus ja *kuntoutusohjaus*; (hallituksen esityksen 4 kohta)

7) kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa ja erikoissairaanhoitolain *(poist.)* 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin liittyvät apuvälineet sekä niiden *sovitus*, tarpeellinen uusiminen ja huolto paitsi silloin, kun apuvälineen tarve aiheutuu tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59), potilasvahinkolain (585/86) tai näitä vastaavan aikaisemman lain mukaan korvattavasta vahingosta tai ammattitaudista; *sekä* (hallituksen esityksen 2 kohta).

8) lääkärin määräämä sairaankuljetusajoneuvolla tapahtuva kuljetus terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen toimintayksikköön ja kotihoitoon. (uusi)

6—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 §

Erikoismaksuluokan maksut

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain (67/72) 4 §:n mukaan on 1 päivänä tammikuuta 1976 tai sen jälkeen terveyskeskukseen siirretty sairaala tai muun lain nojalla siirretty valtion sairaanhoitolaitos terveyskeskuksen toiminnassa käytettäväksi, voi myös tällaisessa terveyskeskuksen sairaalassa olla erikoismaksuluokka. (uusi)

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksen 2 ja 3 mom.)

10—12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

13 §

Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu

Muulta kuin *Suomessa asuvalta* voidaan asetuksella säätää perittäväksi maksu ja korvaus tässä laissa säädetystä poikkeavin perustein, jollei *Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.*

14 §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle

Milloin kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, voi kunta periä ja nostaa hänelle tulevat eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka laitoshoito tai perhehoito kestää. Kunta voi periä ja nostaa mainitut tulot, korvaukset ja saatavat sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään sekä käyttää niitä hoidosta, ylläpidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisten varojen käyttämisestä muualla *lailla tai asetuksella* säädetään.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

15—19 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 7 a, 9 ja 29 §, 52 §:n 2 momentti sekä 53, 55, 59 ja 66 §,

sellaisina kuin niistä ovat 7 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (599/85) ja 53 § 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (93/91), sekä

muutetaan 2 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6—8, 10 ja 12 §, 13 §:n 1 momentin johdantokappale, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 ja 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, 27 ja 28 §, 34 §:n 1 momentin johdantokappale, 38 §, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 43 §, 45 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §, 47 §:n 1 momentti ja 54 §,

näistä 17 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (381/87), seuraavasti:

2 ja 5—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 §

Sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten kunnassa tulee olla *ammatillinen johtava sosiaalihuollon viranhaltija ja tarpeellinen määrä* sosiaalihuollon ammatillista henkilöstöä.

Sosiaalityöntekijän ja sosiaalihuollon muun ammatillisen henkilöstön *(poist.)* kelpoisuusehdoista säädetään asetuksella.

12, 13, 15—17, 27, 28, 34, 38, 40, 41, 43, 45—47 ja 54 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

6.

Laki

lasten päivähoidosta annetun lain *12 §:n* muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

(poist.)

muutetaan lasten päivähoidosta 19 päivänä tammikuuta 1973 annetun lain (36/73) 12 §, sellaisena kuin se on 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (698/82), seuraavasti:

12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

8.

Laki

päihdehuoltolain 4 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä tammikuuta 1986 annetun päihdehuoltolain (41/86) 4 ja 12 § seuraavasti:

4 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

12 §

Lyhytaikainen hoito väkivaltaisuuden perusteella.

Päätöksen alistaminen

(Poist.) Sosiaalihuollon johtava viranhaltija voi määrätä henkilön tahdostaan riippumatta hoitoon väkivaltaisuuden perusteella päihteiden käytön katkaisemiseksi enintään viideksi vuorokaudeksi. Jos *johtava* sosiaalihuollon *viranhaltija* on estynyt tai esteellinen tehtävää suorittamaan, päätöksen hoitoon määräämisestä voi tehdä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen puheenjohtaja.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

14.

Laki

kansanterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 5 §:n 3 momentti, 6 a, 10 ja 13 §, 15 a §:n 3 momentti sekä 20, 21 a, 21 b, *21 c* ja 41 §,
sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 3 momentti ja 41 § 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (71/91), 6 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (598/85), 13 ja 21 b § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (684/82), 20 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (930/80), *(poist.)* 21 a § muutettuna *(poist.)* mainitulla 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla *sekä 4 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla* ja 5 päivänä elokuuta 1983 annetulla lailla (*2/80 ja* 674/83) *sekä 21 c § 31 päivänä tammikuuta 1992 annetulla lailla (74/92),*
muutetaan 6, 9, 11 ja 12 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 4, 5, 7 ja 8 kohta, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale, 19 ja 21 §, 47 §:n 1 momentti ja 48 §,
sellaisina kuin niistä ovat 6 § muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1988 ja 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetuilla laeilla (1183/88 ja 730/91), 11 § 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (744/78), 14 §:n 1 momentin johdantokappale, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale ja 19 § mainitussa 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa, 14 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohta 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76) sekä 7 ja 8 kohta mainitussa 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, 21 § muutettuna mainitulla 29 päivänä syyskuuta 1978 annetulla lailla sekä 24 päivänä elokuuta 1979 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla (675/79 ja 1117/90) ja 47 §:n 1 momentti 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (257/89), sekä
lisätään 14 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 2 päivänä syyskuuta 1976, 29 päivänä syyskuuta 1978, 17 päivänä syyskuuta 1982 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla sekä 29 päivänä marraskuuta 1985 annetulla lailla (903/85), uusi 9 kohta seuraavasti:

6, 9, 11, 12, 14, 14 a, 19, 21, 47 ja 48 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

15.

Laki

kansanterveyslain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansanterveyslain voimaanpanosta 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun lain (67/72) 3 §,

sellaisena kuin se on *(poist.)* muutettuna 5 päivänä joulukuuta 1980, 22 päivänä joulukuuta 1983 ja *7 päivänä helmikuuta 1992* annetuilla laeilla (796/80, 1071/83 ja *98/92*), sekä

muutetaan 5 §:n 2 momentti,

sellaisena kuin se 18 päivänä heinäkuuta 1975 annetussa laissa (593/75), seuraavasti:

5 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

16.

Laki

erikoissairaanhoitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 1 päivänä joulukuuta 1989 annetun erikoissairaanhoitolain (1062/89) 18 §:n 1, 2, 4 ja 5 momentti, 19, 20, 22, *(poist.)* 26, 27, ja 38—41 §, 47 §:n 3 momentti, 11 luku sekä 54 ja 56 §, sekä

muutetaan 4 §, 10 §:n 5 momentti, *23 §:n 2 ja 3 momentti,* 28 §:n 1—3 momentti, 37 § ja 12 luvun otsikko,

näistä 37 § sellaisena kuin se on 31 päivänä tammikuuta 1992 annetussa laissa (73/92), seuraavasti:

4 ja 10 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

23 § (uusi)

— — — — — — — — — — — — — — —

Sairaanhoitopiirin *kuntainliiton* tulee *päätöksellään* muun muassa *määritellä*:

1) välittömästi liittohallituksen alaisten johtavien viranhaltijoiden asema ja tehtävät;

2) sairaalan ja sairaanhoidon toimintayksikön viranhaltijoiden sairaanhoidolliset johto- ja vastuusuhteet; sekä

3) potilaan sijoittamiseen ja hoitoon ottamiseen liittyvät vastuusuhteet.

Välittömästi liittohallituksen alaiseen johtoryhmään kuuluvat sairaanhoitopiirin johtaja, sairaanhoitopiirin johtajaylilääkäri ja sairaanhoitopiirin hallintoylihoitaja. Johtoryhmään voi kuulua myös muita *(poist.)* sairaanhoitopiirin viranhaltijoita.

28 ja 37 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

12 luku

Korvauksen suorittaminen sairaanhoitopiirijakoa muutettaessa

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen sosiaali- ja terveysvaliokunta lausuntonaan kunnioittavasti esittää,

että lakialoitteisiin n:ot 4 ja 5 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Taina ja jäsenet Ala-Harja, U. Anttila (osittain), Antvuori (osittain), Hiltunen (osittain), Hurskainen (osittain), Kauppinen (osittain), Kemppainen (osittain), Kuittinen (osittain), Muttilainen (osittain), Nordman (osittain), O. Ojala (osittain), Perho-Santala, Puhakka (osittain), Puisto (osittain) ja Stenius-Kaukonen (osittain) sekä varajäsenet Luhtanen (osittain), Mäkipää (osittain), M. Pietikäinen (osittain), Saari (osittain), Takala (osittain) ja Vehkaoja (osittain).

Eriäviä mielipiteitä

I

Pidämme esitettyä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän uudistusta pääkohdiltaan tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

Seuraavissa yksityiskohdissa näkemyksemme kuitenkin poikkeaa valiokunnan enemmistön kannasta. Olisimme mm. halunneet tasausrahastoa, perusturvalautakuntaa ja palveluasiamiestä koskevat kysymykset ratkaistaviksi lakialoitteiden n:ot 4 ja 5 pohjalta.

1. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

Kunnan valtionosuus (12 §)

Mielestämme laissa tulisi säätää tasausrahastosta. Erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen kuntainliittojen tulisi ylläpitää tasausrahastoja, joilla turvattaisiin vaikeavammaisten palvelujen saanti ennakoimattomissa tilanteissa ja silloin, kun vaikeavammaisten palvelujen turvaamisesta kunnalle johtuvat kustannukset ovat muusta syystä erityisen suuret.

Perusturvalautakunta (35 §)

Katsomme, että perusturvalautakunta hallituksen esittämällä kokoonpanolla on vain uusi byrokraattien elin. Kuvaavaa on, ettei yksittäisellä kansalaisella ole suoraa aloiteoikeutta, vaan vireille tuleminen edellyttää asioiden suodattumista moniportaisen hallinnon läpi ennen käsittelyä perusturvalautakunnassa. Myös lautakunnan kokoonpano on yksipuolinen ilman käyttäjien edustusta. Tämän johdosta ehdotamme, että perusturvalautakunnassa myös palveluasiamies voi panna asian vireille.

Lautakunnan kokoonpano (36 §)

Hallituksen esityksen mukaan perusturvalautakunnan seitsemästä jäsenestä vain yksi olisi "henkilö, jonka ei voida katsoa edustavan valtion tai kuntien keskusjärjestöjen etua". Mielestämme palvelujen käyttäjien näkökulma jää ratkaisun teossa riittämättömäksi. Tämän johdosta esitämme, että palvelujen käyttäjien edustus nostetaan kolmeen jäseneen. Henkilöiden tulisi lähinnä edustaa sellaisia asiakas- ja potilasjärjestöjä, jotka eivät merkittävässä määrin itse tuota julkisin varoin tuettuja sosiaali- ja terveyspalveluja. Kuntien keskusjärjestöillä ei ole tarvetta kolmeen jäseneen, koska järjestöt yhdistyvät.

Edelleen ehdotamme hallituksen esityksestä poiketen, että perusturvalautakunnassa voisi olla tarpeellinen määrä sihteereitä ja muuta henkilökuntaa. Perusturvalautakunnan työn tarkoitetusta vähäpätöisyydestä kertoo, että hallitus esittää vain yhtä sivutoimista sihteeriä.

Katsomme edelleen, että ellei perusturvalautakunnan kokoonpanoa voida muuttaa edellä kuvatulla tavalla, perusturvalautakunta täytyy jättää perustamatta.

Palveluasiamies (uusi 37 §)

Olipa perusturvalautakunnan kokoonpano millä tahansa, tämä instrumentti ei riitä turvaamaan "asiakkaan entistä parempia mahdollisuuksia valvoa etujaan", mitä hallitus esityksellään kuitenkin tavoittelee. Palveluasiamies voisi käsityksemme mukaan jopa korvata hallituksen esityksessä esitetyn perusturvalautakunnan.

Tämän johdosta esitämme, että sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettaisiin riippumattoman määräaikaisen palveluasiamiehen virka. Palveluasiamies toimisi samaan tapaan kuin

tasa-arvovaltuutettu nyt toimii. Palveluasiamiehellä tulisi mitä ilmeisimmin olemaan keskeinen merkitys myös alaansa koskevan yhteiskunnallisen keskustelun virittäjänä ja ylläpitäjänä.

Palveluasiamiehen soveltuvuutta tehtäväänsä korostaisi, että hänet nimitettäisiin virkaansa viideksi vuodeksi kerrallaan. Palveluasiamiehen nimittäisi valtioneuvosto.

Palveluasiamiehen tehtävänä olisi aloittein, neuvoin, ohjein ja valvonnan keinoin edistää sosiaali- ja terveysministeriön alaan kuuluvien sosiaalisten oikeuksien toteutumista, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta sekä kunnan palvelujärjestelmän toimivuutta.

Palveluasiamies voisi avustaa yksittäistä henkilöä tai henkilöryhmää sosiaalisten oikeuksien turvaamisessa ja sosiaali- ja terveyspalvelujen saantiin liittyvissä kysymyksissä, voisi panna erityislaissa säädetyn oikaisumenettelyn vireille asianomaisessa kunnan toimielimessä sekä voisi panna erityislaissa säädetyn muutoksenhakumenettelyn vireille asianomaisessa viranomaisessa asiakkaan suostumuksella.

Palveluasiamiehen tulisi antaa toiminnastaan vuosittain kertomus.

Yksityisille toimintayksiköille maksettavan korvauksen katsominen valtionavuksi (uusi 47 §)

Lakiin tulisi lisätä uusi 47 § nykyisen SVOL:n 24 § pohjalta, jotta yksityisten valtionapulaitosten noin 7 000-jäsenisen henkilöstön asema turvattaisiin.

2. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Erikoismaksuluokan maksut (9 §)

Valiokunnan enemmistön kannasta poiketen katsomme, ettei erikoismaksuluokan säilyttämiseen ole enää perusteita.

7. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Haluamme säilyttää voimassa kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 23 §:n 2 momentin säännökset erityishuoltopiirin johtoryhmän kokoonpanosta siten, että erityishuollon johtoryhmän puheenjohtajana on erityishuoltopiirin johtaja.

Hallituksen selonteko

Katsomme, että hallituksen tulisi selonteossaan valtionosuusuudistuksen vaikutuksista selvittää suurtyöttömyyden, erityisesti nuorisotyöttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden, vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeeseen. Selonteossa olisi mielestämme myös arvioitava, voitaisiinko palveluasiamiesjärjestelmällä aiottua paremmin turvata kansalaisten mahdollisuudet saada tarvitsemansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja etuudet.

Edellä esitetyn perusteella esitämme,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin eriävän mielipiteen n:o II mukaisina paitsi 1. lakiehdotus ja

että 2. lakiehdotuksen 4 § hyväksyttäisiin valiokunnan lausunnon mukaisena.

Esitämme,

että 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan lausunnon mukaisena paitsi seuraavat pykälät näin kuuluvina:

1. Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

12 §

Kunnan valtionosuus

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)
(2 mom. kuten eriävässä mielipiteessä n:o II)
(3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Vaikeavammaisten palvelujen saannin turvaamiseksi ennakoimattomissa tilanteissa ja silloin, kun vaikeavammaisten palvelujen turvaamisesta kunnalle johtuvat kustannukset ovat muusta syystä erityisen suuret, on kuntien ylläpitämä tasausrahasto, josta kunnat voivat eri hakemuksesta

saada korvausta mainittujen palvelujen aiheuttamiin kustannuksiin. Tasausrahastosta säädetään erikseen. (Uusi)

35 §

Perusturvalautakunta

(1 mom. kuten eriävässä mielipiteessä n:o II)

Myös palveluasiamies voi saattaa asian vireille perusturvalautakunnassa. (Uusi)

(3—5 mom. kuten valiokunnan lausunnon 2—4 mom.)

36 §

Lautakunnan kokoonpano

Perusturvalautakunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Lautakunta asetetaan kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Lautakunnassa on seitsemän jäsentä, jotka valtioneuvosto nimeää. Valtioneuvosto määrää samalla yhden jäsenistä puheenjohtajaksi ja yhden varapuheenjohtajaksi. *Kaksi* jäsentä nimetään kuntien keskusjärjestöjen esityksestä. Lisäksi *kolmen* jäsenen tulee olla *henkilöitä, joiden* ei voida katsoa edustavan valtion tai kuntien keskusjärjestöjen etua. Kullekin jäsenelle nimetään samojen perusteiden mukaan kaksi varajäsentä.

Lautakunnassa *on tarpeellinen määrä sihteereitä ja muuta henkilökuntaa.*

37 § (uusi)

Palveluasiamies

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii palveluasiamies, jonka valtioneuvosto nimittää tehtäväänsä viideksi vuodeksi kerrallaan.

Palveluasiamiehen tehtävänä on aloittein, neuvoin, ohjein ja valvonnan keinoin edistää sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvien sosiaalisten oikeuksien toteutumista, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta sekä kunnan palvelujärjestelmän toimivuutta.

Palveluasiamies voi avustaa yksittäistä henkilöä tai henkilöryhmää sosiaalisten oikeuksien turvaamisessa ja sosiaali- ja terveyspalvelujen saantiin liittyvissä kysymyksissä, voi panna erityislaissa säädetyn oikaisumenettelyn vireille asianomaisessa kunnan toimielimessä sekä voi panna erityislaissa säädetyn muutoksenhakumenettelyn vireille asianomaisessa viranomaisessa asiakkaan suostumuksella.

Palveluasiamiehen tulee saattaa havaitsemansa, toimialaansa kuuluvat merkittävät kunnan palvelujärjestelmän puutteellisuuksiin liittyvät kysymykset vireille perusturvalautakunnassa.

Palveluasiamiehen tietojensaantioikeuteen ja salassapitovelvollisuuteen sovelletaan sosiaalihuoltolain 56—58 §:n säännöksiä soveltuvin osin.

Palveluasiamiehen tulee antaa toiminnastaan vuosittain kertomus valtioneuvostolle.

47 § (uusi)

Korvauksen katsominen valtionavuksi

Korvaus, jonka kunta suorittaa palveluja tuottavalle yksityiselle laitokselle tai yhteisölle, joka tuottaa palveluja, joiden nojalla maksettavista valtionosuuksista säädetään tässä laissa, katsotaan yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslaissa (238/79) tarkoitetuksi lakisääteiseksi valtionavuksi sellaisen edellä tarkoitetun yksityisen laitoksen tai yhteisön osalta, jolle maksettu korvaus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 24 §:n nojalla on ollut tai olisi ollut katsottava lakisääteiseksi valtionavuksi. Vastaavasti korvaus on katsottava harkinnanvaraiseksi valtionavuksi.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1992

Jouko Skinnari **Virpa Puisto** **Marjatta Vehkaoja**
Kyllikki Muttilainen **Sinikka Hurskainen**

II

Kunnallisen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen saa lähtökohdiltaan kannatuksemme. Kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi tarvitaan erilaisia ratkaisuja ottaen huomioon kuntien suuret erot pääkaupunkiseudusta pieniin maalaiskuntiin. Kuntien jo tähän mennessä

tekemät ratkaisut ennakoivat, että uudistuksen toteuttaminen laman aikana merkitsee suurta uhkaa ihmisten tasavertaisuudelle. Erityisesti pienten ja syrjittyjen kansalaisryhmien oikeudet, joista tähänkin asti on huolehdittu heikoimmin, ovat leikkausten kohteena. Norminpurulla ei saa vaarantaa vaikeavammaisten ja muiden heikossa asemassa olevien kansalaisten elinehtoja.

Sen vuoksi tulisi hallitukselta edellyttää valtuutussäännösten sisällyttämistä erityislakeihin, jotta tarvittaessa valtakunnallisella suunnitelmalla voidaan nopeasti reagoida esimerkiksi pienten vammaisryhmien oikeuksien turvaamiseen koko maassa. Olemassa olevan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen yhteistyöllä rakennetun palveluskeskusverkon turvaamiseksi on valtion talousarvioon otettava riittävä määräraha.

Uudessa tilanteessa kansalaisten yhdenvertaisia oikeuksia tulisi turvata myös subjektiivisten oikeuksien sisällyttämisellä entistä laajemmin lainsäädäntöön. Myös kuntien nykyisen lainsäädännön perusteella hoitamia etuuksia tulisi siirtää sellaisen lainsäädännön piiriin, jonka toimeenpanosta huolehtii kansaneläkelaitos. Tämä tulee kysymykseen erityisesti silloin, kun on kysymys rahasuorituksista esimerkiksi vamman aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Se merkitsisi todellista valitusmahdollisuutta oikeudesta kulloinkin kyseessä olevaan etuun. Nykyisin kunnan myöntämistä harkinnanvaraisista etuuksista ei ole tosiasiallista valitusmahdollisuutta, koska kunnilla ei ole velvollisuutta palvelujen järjestämiseen ja etuuksien myöntämiseen, joten kuntalaisten asema voi poiketa perusteettomasti saman vamman vuoksi asuinkunnasta riippuen. Nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä perusturvalautakunnan rinnalla. Perusturvalautakunnan asemaa ja kokoonpanoa tulee muuttaa yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyllä tavalla, jotta se palvelisi kansalaisten tasavertaisuuden turvaamista. Tähän tavoitteeseen liittyy niin ikään perusoikeusuudistuksen toteuttaminen.

Vajaakuntoisten työllistäminen tulee säätää kokonaisuudessaan työhallinnon tehtäväksi ja kunnat tulee velvoittaa järjestämään suojatyötä vähintään nykyisessä laajuudessa.

Hallituksen tarkoituksena on asetuksella väljentää kelpoisuusehtoja erityisesti sosiaalihuollon ammatteihin. Korkean ammattitaidon omaavan henkilöstön turvaaminen riittävällä säännöstöllä on välttämätöntä, sillä jo nyt on nähtävissä, että kunnat pyrkivät säästöihin nimenomaan palkkakustannuksista tinkimällä. Tämän lyhytnäköisen politiikan torjumiseksi hallitukselta tulee edellyttää yhteistyötä ja yksimielisyyttä ammatillisten keskusjärjestöjen kanssa ennen asetusten antoa. Valiokuntakäsittelyssä on saatu aikaan eräitä korjauksia ja parannuksia, mutta seuraavissa lakiehdotuksissa näkemykseni poikkeaa valiokunnan enemmistön kannasta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

7 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallista suunnitelmaa laadittaessa tulisi mielestäni lakisääteisesti kuulla ammatillisia keskusjärjestöjä. Henkilöstön mukaanotto jo kaikissa suunnitteluvaiheissa on mielestäni tärkeä osa työelämän demokratisoimista ja kehittämistä.

12 §. Terveydenhuollon laskennallista valtionosuutta määrättäessä sairastavuuskertoimella on keskeinen merkitys. Mielestäni tämän kertoimen mukaanotto myös sosiaalihuollon valtionosuuden laskennassa on tärkeää, vaikka se on vain laskennallinen. Se ohjaisi osaltaan kuntia avoterveydenhuollon kehittämiseen, minkä on tapahduttava kuntalaisten toiveet ja turvallisuus huomioon ottaen. Pinta-ala- ja asukastiheyskertoimen tulee mielestäni olla mukana myös sosiaalihuollon valtionosuudessa.

Ed. Vehkaojan lakialoitteessa n:o 5 esitettyihin perusteisiin viitaten kannan kuntien ylläpitämän tasausrahaston perustamista. Tasausrahastosta maksettaisiin kunnan eri hakemuksesta korvausta sellaisille kunnille, joissa ilmenee ennakoimattomia, poikkeuksellisen suuria kustannuksia esimerkiksi vaikeavammaisten tai kallista erikoissairaanhoitoa vaativien potilaiden hoidossa tai huollossa.

13 §. Sosiaalihuollon valtionosuudessa otetaan huomioon kunnan työttömyys. Työttömyysastekertoimen perustana on kuitenkin kaksi vuotta ennen toimintavuotta vallinnut keskimääräinen työttömyys. Nykyisen laman alku on osoituksena siitä, että työttömyyden kasvua ei osata ennakoida riittävästi etukäteen. Sen vuoksi työttömyyden alkaessa oleellisesti kasvaa tulisi kerrointa tarkistaa toimintavuotta edeltävän vuoden ensimmäisen vuosipuoliskon tilanteen mukaan. Mielestäni 10 §:n tarkistusmahdollisuus vasta toimintavuonna voi olla liian myöhäistä.

35—36 §. Jotta peruspalveluja käyttävien henkilöiden kannalta välttämättömien peruspalvelujen tasavertainen saatavuus eri puolilla maata voitaisiin turvata, ehdottaa hallitus perusturvalautakunnan perustamista. Ehdotettu kokoonpano ei mahdollista asian puolueetonta tutkimista, koska vain yksi jäsenistä olisi käyttäjien edustaja. Ehdotan kunnallisten keskusjärjestöjen esityksestä nimettävien määrän vähentämistä kolmesta kahteen ja kolmen käyttäjien edustajan nimeämistä valtakunnallisen vammaisneuvoston esityksestä.

Käyttäjien näkökulma on turvattava myös siten, että palvelujärjestelmän asianmukaisuuden voi viedä perusturvalautakunnan arvioitavaksi sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi myös kunnan asukkaiden muodostama yhdistys. Tähän liittyen kannatan ed. Vehkaojan lakialoitteessa n:o 4 tehtyä esitystä palveluasiamiehen viran perustamisesta (uusi 37 §).

45 §. Vuoden 1993 valtionosuuksia määrättäessä tulisi mielestäni sosiaalihuollon ikäryhmittäisessä valtionosuuksien määrityksessä nostaa yli 75-vuotiaiden markkamäärää samalle tasolle kuin terveydenhuollossa. Vaikka markkamäärät ovat laskennallisia ja kunnat saavat jatkossa järjestää palvelut haluamallaan tavalla, tämä osaltaan ohjaisi kuntia kehittämään sosiaalihuollon avopalveluja terveydenhuollon laitospaikkojen sijaan. Sen tulisi tapahtua kuntalaisten omien toivomusten mukaisesti.

46 §. Valiokunta on muuttanut lakia 5.4.1992 hyväksytyn kriisiohjelman mukaisesti siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon loppuerät jaksotetaan vuosille 1993—1997. En hyväksy muutosta, joten esitän pykälän hyväksymistä hallituksen alkuperäisen esityksen mukaisesti.

47 §. (uusi) Lakiin tulisi lisätä uusi 47 § nykyisen SVOL:n 24 §:n pohjalta, jotta yksityisten valtionapulaitosten noin 7 000-jäsenisen henkilöstön asema turvattaisiin.

2. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

5 §. En hyväksy terveyskeskusten laboratorioja röntgenkäyntien tekemistä maksullisiksi. Terveyskeskusten myöntämät apuvälineet ja niiden huolto tulee säilyttää maksuttomina silloin, kun niiden tarve aiheutuu potilasvahinkolain mukaan korvattavasta vahingosta.

7 §. Kunta voi mielestäni periä elatusavut korkeintaan hoidosta aiheutuvien kustannusten suuruisina.

9 §. Erikoismaksuluokat tulisi mielestäni poistaa.

10 §. Valiokunnan mietinnön 10 §:n mukaan, — jossa säännellään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen määräämisessä huomioon otettavista tekijöistä, — voidaan maksukykyä arvioitaessa ja maksun suuruutta määrättäessä, sen estämättä mitä muussa laissa säädetään, ottaa huomioon henkilön eläminen yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa, alaikäisten lasten eläminen samassa taloudessa, henkilön tosiasiallisista perhesuhteista johtuvat muut maksukykyyn vaikuttavat seikat sekä lapsen elatuksesta annetussa laissa tarkoitettu elatusvelvollisuus siten kuin niistä asetuksella tarkemmin säädetään.

Saman lakiehdotuksen 10 §:n 2 momentissa säädetään, että maksukyvyn mukaan määräytyvän maksun suuruutta määrättäessä otetaan huomioon palvelua käyttäneiden henkilöiden tulot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Säännökseen sisältyy kaksi merkittävää ongelmaa, joita ei ole mielestäni valiokuntakäsittelyssä onnistuttu ratkaisemaan tyydyttävällä tavalla. Toinen ongelma koskee avoliitossa elävän maksukyvyn arviointia, missä yhteydessä olisi tullut määritellä avoliittokäsite ja harmonisoida se muun lainsäädännön kanssa yhdenmukaiseksi. Tulo- ja varallisuusverolain 7 §:n 3 momenttiin sisällytettiin vuonna 1988 toteutetussa TVL:n kokonaisuudistuksessa Ruotsin vastaavan lainsäädännön mukainen avoliittoperheen määritelmä.

TVL:n 7 §:n 3 momentin mukaan avioliitonomaisissa olosuhteissa elävinä pidetään verovuonna yhteisessä taloudessa avioliittoa solmimatta jatkuvasti eläneitä henkilöitä, jotka ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa tai joilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Säännös edellyttää, että tällaisiin pariskuntiin sovelletaan TVL:n säännöksiä niin kuin avioliitossa eläviin.

Tällä hetkellä sosiaalihuoltolain säännöksiä esimerkiksi toimeentulotukea myönnettäessä sovelletaan niin, että kaikki avoliitossa elävät — riippumatta siitä, onko heillä yhteisiä lapsia tai ovatko he olleet avioliitossa — oletetaan toistensa suhteen elatusvelvollisiksi, kun päätetään avopuolisolle myönnettävästä toimeentulotuesta. Tällaisen toimeentulotuen hakijan elämäntoverin tulot lasketaan niihin varoihin, jotka leikkaavat toimeentulotuen hakijan tukea. Ajatus on nurinkurinen, koska avopuolisolla ei ole Suo-

men voimassa olevan lainsäädännön mukaan elämänkumppaniinsa nähden elatusvelvollisuutta niin kuin avioliitossa olevilla on avioliittolain säännösten mukaan.

Mielestäni valiokunnan olisi tullut kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksulain 10 §:n säännöstä sovellettaessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävinä pidetään vain sellaisia henkilöitä, jotka elävät jatkuvasti yhdessä avioliittoa solmimatta ja jotka ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa tai joilla on tai on ollut yhteinen lapsi.

Toinen ongelma, joka sisältyy samaan säännösehdotukseen, on se, että kaikista — niin edellä puheena olleesta avopuolisokriteeristä kuin muistakin maksuperusteista sekä maksutasosta — olisi määrä säätää asetuksella. Kansalaisten sosiaalisten oikeuksien kannalta tämä järjestely on varsin epätyydyttävä, koska se siirtää merkittävää päätösvaltaa eduskunnalta hallinnolle asioissa, jotka vaikuttavat välittömästi ihmisten toimeentuloon heidän käyttäessään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Maksujen määräämisperusteet ja maksutaso ovat yhtä lailla kuin päätöksenteko maksuttomista ja maksullisista palveluista osa sitä päätöksentekoa, johon kansalaisten tulee voida vaikuttaa ja josta heidän tulee voida lausua kantansa vähintäänkin edustajiensa välityksellä. Samalla tämä osa päätöksentekoa, joka nyt siirretään hallinnolle, on se tekijä, joka muovaa sosiaali- ja terveydenhoidon asiakasmaksulain tarkoittamien palveluiden tulonjakovaikutusta eli sitä, kuka maksaa suhteellisesti eniten tuloistaan asiakasmaksuja.

14 §. Kun kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, on mielestäni lakitekstissä selkeästi todettava, että eläkkeet ym. vastaavat tulot kunta saa periä korkeintaan kustannuksia vastaavalta osin.

Laissa tulee määrätä käyttövarojen määrä pysyvässä laitoshoidossa eikä jättää sitä asetuksen varaan. Käyttövarojen tulee olla vähintään kansaneläkkeen pohjaosan määrä kaksinkertaisena eli 850 mk/kk vuoden 1992 tasossa.

15 §. Asiakasmaksujen muutoksenhaun yhtenäistäminen on perusteltua. Muutoksenhakuaikaa viranhaltijan päätökseen tulisi kuitenkin pidentää ehdotetusta 14 päivästä 30 päivään.

4. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

38 §. Kun kunta on myöntänyt toimeentulotukea tulevaa eläkettä tms. etuutta vastaan, tulee laissa selkeästi säätää, että etuus maksetaan kunnalle enintään myönnettyä toimeentulotukea vastaavilta osin. Toimeenpanossa on esiintynyt ongelmia, jotka ovat kiusallisia jopa vuosia eläkettä odottaneille henkilöille.

53 §. Ammatillisen henkilöstön täydennyskoulutusvelvoitetta ei saa kumota.

55 §. Säännös tietojen antamisesta lääninhallitukselle on edelleen tarpeen säilyttää kuntalaisten tasa-arvoisten palvelujen vertaamiseksi, vaikka säännöksen soveltamista voidaan kehittää uusien tarpeiden mukaan.

7. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

20 §. Laista ei tulisi poistaa säännöstä erityishuoltoneuvostosta, vaikka sen perustaminen on mahdollista ilman säännöstäkin.

23 §. Haluamme säilyttää voimassa olevan lain 23 §:n 2 momentin säännökset erityishuoltopiirin johtoryhmän kokoonpanosta siten, että erityishuollon johtoryhmän puheenjohtajana on erityishuoltopiirin johtaja.

68 §. Erityishuoltopiirin ja terveydenhuoltoalan kuntainliiton yhdistämistä koskeva päätös tulisi edelleen tehdä kahden kolmasosan enemmistöllä.

11. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta

15 §. Pykälästä tulisi poistaa potilasvahinkolain mukaiset korvaukset.

14. Laki kansanterveyslain muuttamisesta

41 §. Kunnan velvollisuutta järjestää täydennyskoulutusta kansanterveystyötä tekevälle henkilöstölle ei tule kumota.

Edellä esitetyn perusteella esitän,

että 3., 5., 6., 8.—10., 12., 13. ja 15.—31. lakiehdotus hyväksyttäisiin valiokunnan lausunnon mukaisina ja

että 1., 2., 4., 7., 11. ja 14. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1—4 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

2 luku

Suunnittelu

5 ja 6 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

7 §

Valtakunnallisen suunnitelman valmistelu

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Sosiaali- ja terveysministeriö kokoaa ja esittelee valtakunnallisen suunnitelman. Kokoamisen yhteydessä on kuultava kuntien keskusjärjestöjä *ja ammatillisia keskusjärjestöjä.*

(3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

8 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

3 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

9—11 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

12 §

Kunnan valtionosuus

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Sosiaalihuollon valtionosuus saadaan kertomalla ikäryhmittäiset valtionosuudet kunnan asianomaiseen ikäryhmään kuuluvien asukkaiden määrällä ja laskemalla näin saadut markkamäärät yhteen. *Saatuun markkamäärään lisätään markkamäärä, joka lasketaan kertomalla sairastavuuden mukaan määräytyvä keskimääräinen markkamäärä kunnan asukkaiden sairastavuuden mukaisella kertoimella ja kunnan asukasluvulla. Yhteenlaskun tuloksena saatu markkamäärä (perusluku) kerrotaan erikseen asukastiheys- ja pinta-alakertoimilla ja saadut markkamäärät lisätään peruslukuun. Lisätty perusluku* kerrotaan kunnan työttömyysasteen ja kantokykyluokan mukaan määräytyvillä kertoimilla.

(3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

13 §

Työttömyysastekerroin

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Kerrointa laskettaessa käytetään kaksi vuotta ennen toimintavuotta alkavan vuoden keskimääräistä työttömyysprosenttia. *Mikäli työttömyys on olennaisesti kasvanut toimintavuotta edeltävän vuoden ensimmäisen puoliskon aikana, käytetään kerrointa laskettaessa sen keskimääräistä työttömyysprosenttia.*

14—19 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

4 luku

Perustamishankkeiden valtionosuus

20—30 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

5 luku

Voimavarojen vahvistaminen ja valtionosuuden suorittaminen

31 ja 32 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

6 luku

Muutoksenhaku

33—34 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

7 luku

Erinäisiä säännöksiä

35 §

Perusturvalautakunta

Jos kunta ei ole järjestänyt asukkailleen erityislaeissa tarkoitettuja palveluja siten, että välttämättömät peruspalvelut vastaavat maassa yleisesti hyväksyttyä tasoa, voi sosiaali- ja terveysministeriö *tai kunnan asukkaiden muodostama yhdistys* saattaa palvelujärjestelmän asianmukaisuuden perusturvalautakunnan arvioitavaksi.

(2—4 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

36 §

Lautakunnan kokoonpano

Perusturvalautakunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Lautakunta asetetaan kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Lautakunnassa on seitsemän jäsentä, jotka valtioneuvosto nimeää. Valtioneuvosto määrää samalla yhden jäsenistä puheenjohtajaksi ja yhden varapuheenjohtajaksi. *Kaksi* jäsentä nimetään kuntien keskusjärjestöjen esityksestä. Lisäksi *kolmen* jäsenen tulee olla *sellaisia henkilöitä, joiden* ei voida katsoa edustavan valtion tai kuntien keskusjärjestöjen etua. Kullekin jäsenelle nimetään samojen perusteiden mukaan kaksi varajäsentä.

Lautakunnassa *on tarpeellinen määrä sihteereitä ja muuta henkilökuntaa.*

37—43 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

44 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

45 §

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Sosiaalihuollon laskennalliset ikäryhmittäiset valtionosuudet kunnan asukasta kohti vuoden 1989 kustannustasossa ovat seuraavat:

Ikäryhmä	Valtionosuuden markkamäärä
0— 6-vuotiaat	5 237 markkaa
7—64-vuotiaat	215 markkaa
65—74-vuotiaat	2 180 markkaa
75 vuotta täyttäneet	*2 873 markkaa*

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

46 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

47 § (uusi)

Korvauksen katsominen valtionavuksi

Korvaus, jonka kunta suorittaa palveluja tuottavalle yksityiselle laitokselle tai yhteisölle, joka tuottaa palveluja, joiden nojalla maksettavista valtionosuuksista säädetään tässä laissa, katsotaan yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslaissa (238/79) tarkoitetuksi lakisääteiseksi valtionavuksi sellaisen edellä tarkoitetun yksityisen laitoksen tai yhteisön osalta, jolle maksettu korvaus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 24 §:n nojalla on ollut tai olisi ollut katsottava lakisääteiseksi valtionavuksi. Vastaavasti korvaus on katsottava harkinnanvaraiseksi valtionavuksi.

48 §

(Kuten valiokunnan lausunnon 47 §)

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

4 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

1) kansanterveyslain (66/72) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta *(poist.)*, laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, sekä 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa;

(2—6 kohta kuten valiokunnan lausunnossa)

7) kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa ja erikoissairaanhoitolain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin liittyvät apuvälineet sekä niiden sovitus, tarpeellinen uusiminen ja huolto paitsi silloin, kun apuvälineen tarve aiheutuu tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59), *(poist.)* tai näitä vastaavan aikaisemman lain mukaan korvattavasta vahingosta tai ammattitaudista; sekä

(8 kohta kuten valiokunnan lausunnossa)

6 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

7 §

Lastensuojelun maksut

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Milloin lapsi saa tässä pykälässä tarkoitettuja perhehoitoa tai laitoshuoltoa taikka asumispalveluja, kunta voi maksua vahvistamatta *enintään kustannuksia vastaavin osin* periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut *kyseiseltä* ajalta *(poist.)* sekä käyttää ne perhehoidosta, laitoshuollosta tai asumispalveluista aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

(3 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

8 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

9 §
(Poist.)

9—12 §
(Kuten valiokunnan lausunnon 10—13 §)

13 (14) §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle

Milloin kunta on järjestänyt henkilölle laitoshoitoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa, voi kunta *enintään kustannuksia vastaavilta osin* periä ja nostaa hänelle tulevat eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka laitoshoito tai perhehoito kestää. Kunta voi periä ja nostaa mainitut tulot, korvaukset ja saatavat sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään sekä käyttää niitä hoidosta, ylläpidosta tai huollosta määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisten varojen käyttämisestä muualla lailla tai asetuksella säädetään. *Hoidon aikana on henkilökohtaisia tarpeita ja itsenäistä selviytymistä varten varattava varoja vähintään kansaneläkkeen pohjaosan kaksinkertainen määrä.*

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

14 (15) §

Muutoksenhaku

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Vaatimus päätöksen oikaisemisesta on tehtävä kirjallisesti *30 päivän* kuluessa siitä, kun maksuvelvollinen on saanut päätöksestä tiedon. Päätökseen on liitettävä ohjeet sen saattamiseksi toimielimen käsiteltäväksi.

(4 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

15—18 §

(Kuten valiokunnan lausunnon 16—19 §)

4.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 7 a, 9 ja 29 §, 52 §:n 2 momentti sekä *(poist.)*, 59 ja 66 §,

sellaisina kuin niistä *on* 7 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (599/85) *(poist.)* sekä

muutetaan 2 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6—8, 10 ja 12 §, 13 §:n 1 momentin johdantokappale, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 1 ja 2 momentti, 17 §:n 2 momentti, 27 ja 28 §, 34 §:n 1 momentin johdantokappale, 38 §, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 41 §:n 1 momentti, 43 §, 45 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §, 47 §:n 1 momentti ja 54 §,

näistä 17 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (381/87), seuraavasti:

2, 5—8, 10, 12, 13 ja 15—17 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

27 §

(1 mom. *poist.*)

(1 mom. kuten valiokunnan lausunnon 2 mom.)

28 ja 34 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

38 §

Milloin toimeentulotukea on myönnetty joko kokonaan tai osaksi ennakkona odotettavissa olevaa eläkettä, elinkorkoa, elatusapua, avustusta tai muuta jatkuvaa taikka kertakaikkista tuloa, korvausta tai saamista vastaan, voi 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin periä ja nostaa *enintään myönnettyä määrää vastaavilta osin* sen estämättä, mitä muussa laissa säädetään, henkilölle tulevat edellä tarkoitetut tulot, korvaukset ja saamiset siltä ajalta, jolta tukea on annettu ennakkona ja käyttää niitä ennakkona annetun tuen takaisin perintään. Toimielimen on suoritettava toimeentulon takaisin perintään käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jäävät varat välittömästi tuen saajalle.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

40, 41, 43, 45—47 ja 54 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

Voimaantulosäännös

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

7.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kehitysvammaisten erityishuollosta 23 päivänä kesäkuuta 1977 annetun lain (519/77) 19, *(poist.)*, 22, 24, 25, 70 ja 84 §,

sellaisina kuin niistä ovat 19 *(poist.)* ja 22 § osittain muutettuina 13 päivänä tammikuuta 1984 annetulla lailla (26/84) ja 25 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (952/80), sekä

muutetaan 14 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 43 §, 45 §:n 2 momentti sekä 48, 68 ja 69 §,

sellaisina kuin niistä ovat 14 §:n 2 momentti mainitussa 13 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa, 43 § osittain muutettuna 27 päivänä toukokuuta 1983 annetulla lailla (484/83) ja 48 § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (702/82), seuraavasti:

14 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

23 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Erityishuollon johtoryhmän *puheenjohtajana on erityishuoltopiirin johtaja ja jäseninä vähintään kaksi* kuntainliiton johtavaa viranhaltijaa siten, että johtoryhmässä on edustettuina lääketieteellinen, *kasvatuksellinen* ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.

— — — — — — — — — — — — — — — —

43, 45 ja 48 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

68 §
(1 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

Edellä 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen tekemiseen vaaditaan sekä erityishuoltopiirin että terveydenhuoltoalan kuntainliitossa, että vähintään kaksi kolmannesta liittovaltuuston kaikkien jäsenten yhteenlasketusta äänimäärästä sitä kannattaa. (Uusi)

69 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

11.

Laki

vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (380/87) 5 §, 10 §:n 2 momentti, 14 §, 15 §:n 1 momentti ja 22 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 14 § osittain muutettuna 17 päivänä kesäkuuta 1988 annetulla lailla (574/88) ja 22 §:n 2 momentti 9 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1071/88), seuraavasti:

5, 10 ja 14 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

15 §

Vakuutuslaitoksen korvaus

Jos vakuutuslaitoksen tulee suorittaa vammaiselle henkilölle korvausta tapaturmavakuutuslain (608/48), maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81), valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetun lain (154/35), ammattitautilain (638/67), sotilasvammalain (404/48), liikennevakuutuslain (279/59), *(poist.)* tai näitä vastaavan aikaisemman lain nojalla ja kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia tä-

män lain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia, siirtyy oikeus korvaukseen kunnalle tilitystä vastaan sellaisena kuin vakuutuslaitoksen olisi tullut suorittaa korvaus vammaiselle henkilölle, jollei kunta olisi tätä palvelua tai tukitointa antanut. Kunnan oikeudesta korvaukseen tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/91) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/91) perusteella on säädetty erikseen

— — — — — — — — — — — — — — —

22 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

14.

Laki

kansanterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 5 §:n 3 momentti, 6 a, 10 ja 13 §, 15 a §:n 3 momentti sekä 20, 21 a, 21 b *ja* 21 c § (*poist.*),

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 3 momentti *(poist.)* 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (71/91), 6 a § 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (598/85), 13 ja 21 b § 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (684/82), 20 § 19 päivänä joulukuuta 1980 annetussa laissa (930/80) sekä 21 a § muutettuna mainitulla 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla sekä 4 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla ja 5 päivänä elokuuta 1983 annetulla lailla (2/80 ja 674/83), sekä 21 c § 31 päivänä tammikuuta 1992 annetulla lailla (74/92),

muutetaan 6, 9, 11 ja 12 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 4, 5, 7 ja 8 kohta, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale, 19 ja 21 §, 47 §:n 1 momentti ja 48 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 § muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1988 ja 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetuilla laeilla (1183/88 ja 730/91), 11 § 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (744/78), 14 §:n 1 momentin johdantokappale, 14 a §:n 1 momentin johdantokappale ja 19 § mainitussa 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa, 14 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohta 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76) sekä 7 ja 8 kohta mainitussa 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa, 21 § muutettuna mainitulla 29 päivänä syyskuuta 1978 annetulla lailla sekä 24 päivänä elokuuta 1979 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla (675/79 ja 1117/90) ja 47 §:n 1 momentti 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (257/89), sekä

lisätään 14 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainituilla 2 päivänä syyskuuta 1976, 29 päivänä syyskuuta 1978, 17 päivänä syyskuuta 1982 ja 14 päivänä joulukuuta 1990 annetuilla laeilla sekä 29 päivänä marraskuuta 1985 annetulla lailla (903/85), uusi 9 kohta, seuraavasti:

6, 9, 11, 12, 14, 14 a, 19, 21, 47 ja 48 §
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan lausunnossa)

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1992

Marjatta Stenius-Kaukonen

III

Koska olin virkamatkan vuoksi estynyt osallistumasta lakiesitysten yksityiskohtaiseen käsittelyyn, yhdyn II eriävän mielipiteen perusteluihin.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1992

Outi Ojala

IV

Yhdyn sosialidemokraattien eriävään mielipiteeseen niiltä osin, jotka koskevat perusturvalautakuntaa ja sen kokoonpanoa, palveluasiamiestä, valtionosuusuudistuksen seurantaa ja sitä käsittelevää hallituksen selontekoa. Käsittääkseni valiokunnan olisi pitänyt lausunnossaan paneutua paremmin myös siihen, millaista vastuuntuntoa uudistus vaatii kunnallisilta luottamushenkilöiltä ja mitä varautumistoimia mm. perusoikeuksien vahvistamiseksi uudistus edellyttää. Koska olin virkamatkan vuoksi estynyt osallistumasta sosiaali- ja terveysvaliokunnan työskentelyyn sen käsitellessä pykäläkohtaisesti hallituksen esitystä, koskee eriävä mielipiteeni vain lausunnon perusteluosuutta.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1992

Ulla Anttila